

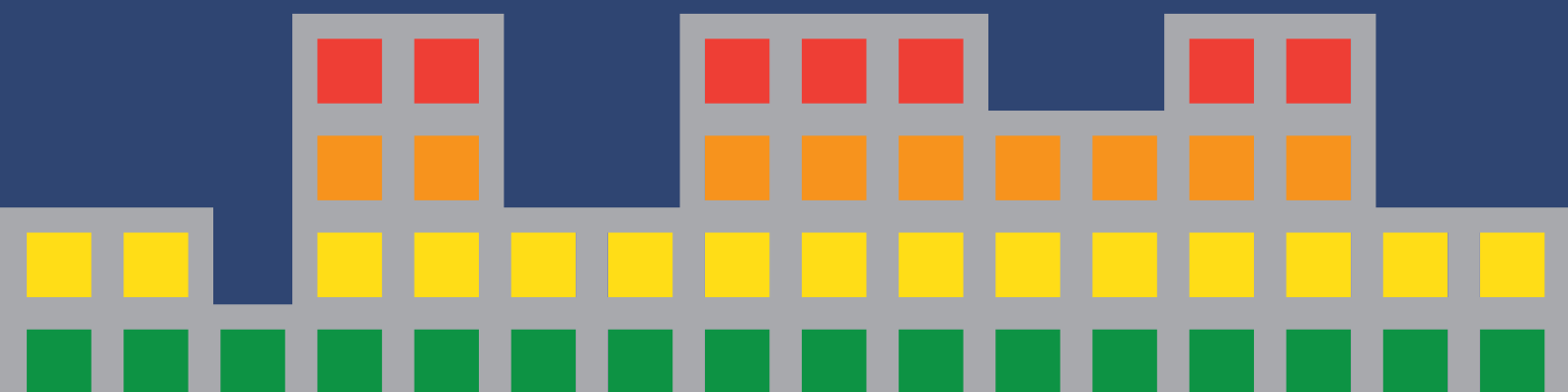
SOÚ

Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

    **Analýza postavení
migrantů a migrantek
na území hl. m. Prahy**
Závěrečná zpráva z výzkumu

Praha 2017

Mgr. Yana Leontiyeva, Ph.D.
Mgr. Blanka Tollarová, Ph.D.
Mgr. et Mgr. Renáta Mikešová

Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

Jilská 1, Praha 1

tel: 210 310 220

E-mail: socmail@soc.cas.cz

www.soc.cas.cz

Analýza postavení migrantů a migrantek na území hl. m. Prahy. Závěrečná zpráva z výzkumu.

Praha 2017

Mgr. Yana Leontiyeva, Ph.D.

Mgr. Blanka Tollarová, Ph.D.

Mgr. et Mgr. Renáta Mikešová

PROHLÁŠENÍ STATUTÁRNÍHO ZÁSTUPCE ZPRACOVATELE

Tato analytická zpráva je výstupem z projektu Analýza postavení migrantů a migrantek na území hl. m. Prahy, řešeného Sociologickým ústavem AV ČR, v.v.i., v období od září roku 2016 do září roku 2017 na zakázku hl. m. Prahy (smlouva k veřejné zakázce číslo INO/66/05/001488/2016). Závěrečná zpráva z výzkumu byla zpracována kolektivem uvedených autorek a svým rozsahem a svou strukturou odpovídá požadavkům stanoveným ve smlouvě.

V Praze dne 04. 9. 2017

.....

RNDr. Tomáš Kostecký, CSc., ředitel
Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

OBSAH

Úvod	7
Stručné představení výzkumného projektu	7
Základní struktura závěrečné zprávy	11
Metodologická část	12
Metodologie sběru dat.....	12
Metodologické limity	15
Analýza postavení migrantů a migrantek na území hl. m. Prahy	18
Základní profil migrantů ve výzkumu	18
Demografické charakteristiky	18
Pobyt v ČR	22
Ekonomická aktivita pražských migrantů	23
Rodinná situace migrantů	27
Plány do budoucna	29
Vzdělávání a volnočasové aktivity dětí migrantů	31
Zkušenosti s českým školstvím	31
Volnočasové aktivity dětí migrantů	34
Jazykové kompetence migrantů a výuka češtiny	36
Sebehodnocení znalostí češtiny	36
Používání češtiny v různých sférách života.....	39
Potíže při komunikaci v různých situacích a využívání tlumočení.....	42
Výuka českého jazyka – zkušenosti a potřeby	49
Zkušenosti s kurzy češtiny.....	49
Sociální a ekonomická situace migrantů	60
Bydlení	60
Hodnocení potíží a bariér.....	61
Sociální a finanční situace rodin.....	64
Zdraví migrantů	67
Povědomí a využití služeb poskytovaných migrantům.....	70

Zkušenosti s různými typy služeb	70
Povědomí o poskytovatelích bezplatných služeb	71
Informovanost migrantů.....	72
Hodnocení vlastní informovanosti	72
Hlavní zdroje informací o právech a povinnostech.....	76
Soužití s majoritou	78
Povědomí a návštěva společenských akcí pro veřejnost.....	78
Postoje majority a obraz cizinců v českých médiích.....	81
Pocit bezpečí v Praze	82
Sympatie vůči jiným národnostem.....	82
Problémy migrantů a jak by jim s nimi mohla Praha pomoci.....	85
Shrnutí nejdůležitějších zjištění a závěry	89
Doporučení směrem ke Koncepci hl. m. Prahy pro oblast integrace cizinců.....	93
Tisková zpráva o výzkumu migrantů a migrantek žijících na území hl. m. Prahy.....	97
Press release: Prague city hall commissioned research on migrants published.....	99
Příloha 1. Mapa hl. m. Prahy členěná podle oblastí pro výběr respondentů	101
Příloha 2. Rozdělení jednotlivých městských čtvrtí, 112 katastrálních území, podle typu lokality pro výběr respondentů	102
Příloha 3. Tabulková příloha k analýze dat.....	103
Příloha 4. Česká verze dotazníku použitého při zjišťování potřeb a bariér migrantů a migrantek v hl. m. Praze	111

ÚVOD

Praha je dynamickou a multikulturní metropolí, která láká lidi z různých koutů světa svojí historickou, kulturní a v neposlední řadě také ekonomickou atraktivitou. Je logické, že české hlavní město přitahuje nejen turisty, ale i mezinárodní studenty, pracovní migranty a jejich rodinné příslušníky, uprchlíky nebo zahraniční podnikatele, kteří si tuto zemi často volí jako svůj druhý domov. Ke konci prvního čtvrtletí roku 2017 cizí státní příslušníci tvořili téměř 15 % obyvatel hlavního města,¹ což značně převyšuje celorepublikový průměr. Vezmeme-li v úvahu v posledních letech mírně stoupající zájem o české občanství, podíl obyvatel Prahy s migrační zkušeností je zřejmě ještě o něco vyšší.

Migranti a migrantky jsou nezanedbatelnou součástí populace hlavního města; podílejí se významným dílem na ekonomickém vývoji, populační dynamice a vzhledu metropole. O této specifické skupině obyvatel Prahy však dosud existuje jen málo informací, zejména co se týče jejich sociálního postavení nebo potřeb a bariér bránících jim v úspěšném začlenění do české společnosti.

Prezentovaný výzkum zaměřený na obyvatele s cizí státní příslušností, kteří dlouhodobě žijí v hlavním městě Praze, zadalo jako veřejnou zakázku hlavní město Praha. Cílem zadavatele výzkumu bylo zjistit základní deskriptivní informace o migrantech v Praze, které nelze získat z veřejných registrů. Dalším cílem výzkumu bylo získat informace, které mohou poskytovatelům veřejných služeb pomoci pochopit situaci a problémy migrantů a posloužit jim jako podklady pro lepší nastavení některých služeb zaměřených na podporu integrace migrantů.

Jedná se o svým rozsahem unikátní výzkum, neboť dotazníkového šetření se zúčastnilo 1149 cizinců z 54 států světa dlouhodobě žijících na území Prahy, z nichž velká část plánuje žít v Česku i v budoucnu.

Stručné představení výzkumného projektu

Účelem představovaného výzkumného projektu řešeného Sociologickým ústavem AV ČR, v.v.i. (SOÚ AV ČR), na zakázku hl. m. Prahy bylo provedení rozsáhlého šetření migrantů a migrantek žijících na území hl. m. Prahy a zpracování analýzy, která by o nich

¹ Vlastní kalkulace. Údaje o obyvatelích Prahy jsou čerpány z publikace Českého statistického úřadu Stav a pohyb obyvatelstva v ČR: <https://www.czso.cz/csu/czso/stav-a-pohyb-obyvatelstva-v-cr-1-ctvrtleti-2017>. Údaje o počtu cizích státních příslušníků se zaevidovaným povoleným pobytem na území Prahy jsou čerpány z webu Odboru azylové a migrační politiky MV ČR (OAMP MV ČR): <http://www.mvcr.cz/clanek/cizinci-s-povolenym-pobytem.aspx>.

měla přinést ucelené informace. Podle požadavků zadavatele byla analýza zaměřena zejména na **sociální postavení migrantů a migrantek v hlavním městě** (s důrazem na interakci s majoritou a státními institucemi a také komunitní participaci) a také na **zjišťování jejich potřeb a bariér** v oblasti informovanosti, vzdělávání a sociálních služeb. Tematické okruhy analýzy byly zadavatelem definovány poměrně široce a podrobně. Mezi prioritní oblasti spadaly zejména následující tři oblasti:

1) Vzdělávání dětí a dospělých

- dostupnost a využívání jazykových kurzů (základních a profesních/specializačních);
- dostupnost a využívání volnočasových aktivit (se zřetelem na využívání aktivit Domů dětí a mládeže hl. m. Prahy, využívání sportovních a kulturních aktivit v městských částech hl. m. Prahy);
- komunikace a interakce mezi rodiči a školou (včetně využívání informací o vzdělávacím systému v ČR);

2) Sociální a návazné služby

- typologie služeb a terénní sociální práce, které migranti/ky využívají;
- identifikace (sociálních, kulturních nebo jazykových) bariér, kvůli kterým migranti/ky nevyžívají relevantní sociální služby;
- informovanost o poskytovaných sociálních a návazných službách;

3) Informovanost a komunikace

- typologie využívaných informací;
- zdroje informací (identifikace využívaných informačních kanálů);
- způsoby interakce a komunikace v neformálním styku s majoritou a jinými migrantskými skupinami (se speciálním zřetelem na místo pobytu);
- analýza aktivní participace a případných bariér na komunitních (společenských, kulturních a sportovních) akcích pořádaných jednotlivými městskými částmi hl. m. Prahy.

Práce na projektu byly zahájeny v září 2016. Projekt trval jeden rok a byl řešen v souladu s navrhovaným harmonogramem.²

Přípravná fáze zahrnovala **sekundární analýzu předchozích výzkumů a poznatků** o migrantech na území hl. m. Prahy. Rešerše a studium literatury byly zaměřeny na identifikaci relevantních předchozích výzkumů inspirativních pro přípravu plánovaného

² Drobné odchylky byly vždy konzultovány se zadavatelem.

šetření. V této fázi se podařilo dohledat několik projektů zahrnujících více či méně rozsáhlá dotazníková šetření migrantů realizovaná na území České republiky v letech 2001 až 2015.³ Studium předchozích výzkumů přineslo několik poznatků relevantních pro realizaci vlastního šetření, jak pro tvorbu výzkumného nástroje, tak pro stanovení metodologického postupu při sběru dat. Zároveň sekundární analýza ukázala, že výzkum realizovaný v rámci této zakázky má do velké míry průkopnický charakter, poněvadž se jedná o první natolik rozsáhlé a tematicky bohaté šetření cizinců v hl. m. Praze. Při realizaci veřejné zakázky byly podrobně analyzovány i další podklady jako analytické výzkumné zprávy⁴ nebo odborné publikace na dané téma, a to jak české, tak i zahraniční. Hlavním cílem sekundární analýzy byla příprava vlastního výzkumného nástroje. Ačkoliv je zřejmé, že srovnání s výsledky dosavadních výzkumů je kvůli odlišnosti cílových skupin (co se týče věku, původu a postavení migrantů v ČR) zřejmě velmi obtížné, při přípravě výzkumného instrumentu byly replikovány (a podle potřeby modifikovány) některé otázky z předchozích výzkumných projektů. Analytické poznatky z vlastního šetření prezentovaného v této zprávě jsou tam, kde je to relevantní, konfrontovány a srovnávány s poznatky ze sekundární analýzy.

Jednou z hlavních náplní přípravné fáze projektu byla, v souladu se zadáním, **realizace expertních skupinových rozhovorů** se zástupci neziskových organizací, úředníky z různých městských částí pověřenými otázkami integrace cizinců, interkulturními pracovníky, tlumočníky a také se zástupci samotných migrantů. V rámci výzkumných prací na tomto projektu se členové širšího týmu zúčastnili několika zasedání regionální poradní platformy organizované Integračním centrem Praha. Právě na tomto setkání byla rekrutována většina účastníků dvou expertních skupinových diskuzí, které se uskutečnily na přelomu listopadu a prosince roku 2016. Diskusí, které byly nahrávány a následně pro účely projektu přepisovány, se zúčastnilo celkem 18 expertů z následujících organizací: Integrační centrum Praha, Centrum pro integraci cizinců, Organizace pro pomoc

³ Největší pozornost byla věnována následujícím výzkumným projektům:

1) *Zaměstnávání cizinců 2001*. Rozsáhlé dotazníkové šetření zaměstnaných cizinců realizované Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí.

2) *Výzkum záměru cizinců 2006*. Dotazníkové šetření cizinců s pracovním povolením organizované Sociologickým ústavem AV ČR, v.v.i., pro Ministerstvo práce a sociálních věcí.

3) *Analýza přístupu žen imigrantek a mužů imigrantů ke vzdělávání a na trh práce 2007*. Dotazníkové šetření migrantů a azylantů realizované GAC spol. s r. o. a Mgr. Jiří Kocourkem pro Ministerstvo práce a sociálních věcí.

4) *Šetření cizinců o jejich příjmech, výdajích a remitencích 2010*. Dotazníkové šetření vybraných skupin ekonomicky aktivních cizinců organizované Sociologickým ústavem AV ČR, v.v.i., pro Český statistický úřad.

5) *Bariéry integračního procesu 2012*. Dotazníkové šetření Ukrajinců, Vietnamců a Rusů organizované Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí a financované Evropským integračním fondem.

6) *Migrační vztahy cizinců 2013*. Dotazníkové šetření Ukrajinců a Vietnamců realizované Sociologickým ústavem AV ČR, v.v.i., a Přírodovědeckou fakultou UK v rámci projektu podpořeného Grantovou agenturou ČR.

7) *Immigrant integration survey 2015*. Dotazníkové šetření migrantů organizované Ekonomicko-správní fakultou Masarykovy univerzity v Brně.

⁴ Včetně několika odborných analýz (zaměřených na situaci cizinců a soužití s majoritou) zpracovaných pro potřeby jednotlivých městských částí hl. m. Prahy.

uprchlíkům, Sdružení pro integraci a migraci, Klub Hanoi, Sdružení ukrajinských žen, InBáze a také jeden zástupce Rady vlády pro národnostní menšiny a několik zástupců městských části hl. m. Prahy (Praha 3, Praha 4, Praha 5, Praha 7, Praha 11, Praha 13, Praha 14 a Praha-Libuš). Hlavním cílem bylo zjistit názory účastníků na jednotlivá témata navržená pro dotazníkové šetření, zjistit případně další témata, která by měla být zkoumána, ale též získat kontakty na určité skupiny respondentů, které mohou být pro tazatele těžko dosažitelné.

Poznatky ze sekundární analýzy a také podněty, které vzešly z expertních skupinových diskuzí, byly zahrnuty do přípravy výzkumného nástroje pro hlavní a nejnáročnější aktivitu v projektu, kterou byla **realizace rozsáhlého dotazníkového šetření mezi migranty a migrantkami žijícími v Praze**. Na začátku roku 2017 společně s průběžnou zprávou o řešení projektu byl zadavateli předložen návrh dotazníku. Následné úpravy výzkumného nástroje probíhaly v těsné spolupráci s Magistrátem hl. m. Prahy, návrh dotazníku byl připomínkován a také podrobně diskutován během osobního konzultačního setkání. Vzhledem k velkému rozsahu témat a výzkumných okruhů (což odpovídalo požadavku na komplexní zjišťování postavení migrantů a migrantek) zde byla největší výzvou úprava dotazníku do podoby srozumitelné samotným migrantům. Výsledný dotazník byl pilotován na několika respondentech migračního původu. Došlo k nezbytné redukci otázek a celý dotazník byl graficky upraven pro lepší pochopení logických filtrů v samovyplňovací části.⁵ Rozsáhlé dotazníkové šetření migrantů a migrantek žijících v hl. m. Praze bylo zahájeno 1. března 2017. Hlavní fáze sběru dat trvala tři měsíce; v červnu 2017 probíhal menší dosběr dat⁶ a také menší sonda mezi občany EU. Praktický sběr dat skončil na konci června 2017.

Hlavním analytickým výstupem projektu je tato zpráva, jejíž obsah a struktura byly předběžně konzultovány se zadavatelem. V souladu se smlouvou jsou součástí odevzdávaných výsledků i **elektronické výstupy na CD/DVD**, včetně elektronické verze této zprávy, primárních dat ve formátu SPSS, všech jazykových verzí dotazníku a také rozsáhlých tabulek s tříděním všech relevantních otázek v dotazníku podle zadavatelem stanovených znaků.

Kromě uvedených autorek této analytické zprávy se na řešení zakázky podíleli PhDr. Josef Bernard, Ph.D., Mgr. Naděžda Čadová a několik dalších odborníků ze Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i., především z Centra pro výzkum veřejného mínění (CVVM), které zajišťovalo sběr kvantitativních dat. Práce na projektu probíhala ve spolupráci se zadavatelem a odbornou garantkou projektu Mgr. Petrou Ezzeddine, Ph.D., z Fakulty humanitních studií UK. Za spolupráci a připomínkování dílčích výstupů

⁵ Více o výzkumném nástroji v části o metodologii sběru dat.

⁶ Zde byla snaha o přiblížení struktury výzkumného vzorku původnímu kvótnímu zadání, zejména dosběr dotazníků mezi méně zastoupenými skupinami migrantů.

děkujeme vedoucí oddělení národnostních menšin a cizinců Magistrátu hl. m. Prahy Mgr. Janě Hajné a také Ance Covrigové, M.A., z Integračního centra Praha.

Základní struktura závěrečné zprávy

Tato závěrečná zpráva se věnuje analýze empirických poznatků z dotazníkového šetření migrantů a migrantek žijících v hl. m. Praze. Zpráva obsahuje detailní popis techniky sběru dat včetně způsobů vyhledávání a výběru respondentů a respondentek v terénu a také popis metodologických limitů zvolené výběrové procedury.

Analytická část je členěna podle tematických okruhů odpovídajících zadání a uváděných podle logiky dotazníku. Převážná většina analýz a interpretací se týká migrantů a migrantek ze zemí mimo EU. Poněvadž počet migrantů ze zemí EU ve výsledném vzorku byl poměrně malý (dle požadavku definovaného ve smlouvě), data o této skupině nejsou součástí analyzovaných tabulek ani grafů. V případě těchto migrantů se jednalo spíše o sondu bez nároku na aspoň částečnou reprezentativitu. Vzhledem k charakteru sebraných dat o migrantech ze zemí EU se domníváme, že nelze vůbec generalizovat ani analyzovat procenta nebo odlišnosti napříč skupinami (zde není možné vyhovět požadavku na podrobné třídění odpovědí podle základních znaků jako pohlaví, vzdělání, věkové skupiny nebo lokalita bydlení). Nicméně každá tematická část analýzy obsahuje stručný popis poznatků relevantních pro tuto skupinu, které, jak doufáme, aspoň naznačí některé oblasti vhodné pro další hloubkovou analýzu potřeb a bariér této skupiny obyvatel Prahy.

V závěru této analytické zprávy je shrnutí nejdůležitějších zjištění analýzy a také několik doporučení směrem ke Koncepci hl. m. Prahy pro oblast integrace cizinců a tisková zpráva o výsledcích výzkumu v českém a anglickém jazyce. Mezi přílohy je umístěna česká verze dotazníku použitého při zjišťování bariér a potřeb migrantů a migrantek žijících v Praze, relevantní výzkumné podklady a několik rozsáhlejších tabulek, na které je odkazováno v textu.

METODOLOGICKÁ ČÁST

Metodologie sběru dat

Hlavní výzkumná aktivita v projektu byla realizována formou rozsáhlého dotazníkového šetření migrantů v hl. m. Praze. Toto šetření bylo designováno v souladu se zadávací dokumentací a návrhem na řešení zakázky. Sběr kvantitativních dat byl rozdělen na dvě části. Šetření mezi migranty ze zemí mimo EU bylo realizováno kvótním výběrem se snahou maximálně připodobnit složení výzkumného vzorku cílové populaci migrantů žijících v hlavním městě ve čtyřech předem definovaných základních znacích. Do tohoto šetření bylo zahrnuto 1109 migrantů⁷ starších 18 let. V případě dotazování respondentů ze zemí EU vzhledem k zadání (omezení podílu v celkovém výzkumu na pouhých 4 %) nebylo možné dodržet kvótní předpisy tak, aby bylo respektováno rozložení migrantů v cílové populaci. Proto byla realizována menší sonda, které se zúčastnilo 40 respondentů z ostatních zemí EU, u nichž jediným požadavkem bylo bydliště v hl. m. Praze. Přestože v takto malé sondě není možné zaručit ani kvazireprezentativitu (srovnatelnou s kvótním výběrem), data o migrantech ze zemí EU byla sbíraná pomocí stejného výzkumného nástroje (dotazníku) a jsou součástí celkového výsledného datového souboru, který se odevzdává zadavateli společně s touto zprávou.

Jak je zmíněno výše, pro výběr občanů mimo EU bylo použito proporčního rozložení s dodržáním kvót odpovídajících relativním počtům uvedených znaků v oficiálních statistikách. Při výpočtu těchto kvót řešitelský tým vycházel ze zadání a také z návrhu řešení zakázky, ve kterém byly definovány čtyři základní znaky, a to pohlaví, věk, občanství a lokalita. Při konstrukci vzorku byla použita data Cizineckého informačního systému o počtu cizinců evidovaných v hl. m. Praze ke konci roku 2015. Vzorek byl vzhledem k zastoupení jednotlivých státních občanství rozdělen do pěti základních skupin: občané Ukrajiny, Ruska, zbývajících zemí bývalého Sovětského svazu, Vietnamu a ostatních zemí mimo EU (zde vzhledem k malému počtu jednotlivých občanství již nebylo možné podrobnější členění). Čtyři věkové skupiny byly vytvořeny podle věkového složení cizinců v Praze tak, aby bylo dodrženo rovnoměrné rozložení v nejpočetnějších skupinách. Pro výběr respondentů, který bude respektovat rozložení migrantů v Praze podle jejich bydliště, bylo hlavní město rozděleno na čtyři oblasti podle převažujícího typu zástavby: centrum, vnitřní město, vnější město a periférie.

Následující tabulka ukazuje výběrový plán výzkumu neboli plánované zastoupení cizinců podle základních kvótních znaků a také reálný podíl určitých kategorií migrantů ve výsledném vzorku (Tabulka 1).

⁷ Jedná se o výsledný počet vyplněných dotazníků po čištění a logické kontrole.

Tabulka 1 Respondenti dotazníkového šetření v Praze podle zadaných kvót – migranti a migrantky ze zemí mimo EU ve věku 18 let a starší

	Výběrový plán	Reálný podíl v datech	Rozdíl
Složení podle občanství			
Ukrajina	40 %	43,7 %	3,7 %
Rusko	19 %	19,5 %	0,5 %
Vietnam	9 %	8,5 %	-0,5 %
Země bývalého SSSR	10 %	9,6 %	-0,4 %
Ostatní země	22 %	18,7 %	-3,3 %
Složení podle pohlaví			
Muži	52 %	49,5 %	-2,5 %
Ženy	48 %	50,5 %	2,5 %
Složení podle věkových kategorií			
18 až 30 let	30 %	33 %	3 %
31 až 40 let	27 %	27,8 %	0,8 %
41 až 50 let	23 %	20,7 %	-2,3 %
51 let a více	20 %	18,5 %	-1,5 %
Složení podle lokality (místa bydliště v Praze)			
Centrum	4 %	5,4 %	1,4 %
Vnitřní město	50 %	48,4 %	-1,6 %
Vnější město	37 %	36,9 %	-0,1 %
Periférie	9 %	7 %	-2 %
N/A*		2,3 %	-
Celkový počet dotazníků	1000	1109	-

Poznámka: V dotazníku jsme se ptali, v jaké pražské čtvrti respondent bydlí. Alternativně se zjišťoval název ulice nebo aspoň správní obvod (viz otázka A.3 v dotazníku v příloze). Někteří respondenti odmítli sdělit informaci ohledně místa svého bydliště v hlavním městě, podíl těchto osob je v tabulce značen „N/A“.

Jak je vidět, nehledě na poměrně komplikované kvótní předpisy a celkovou metodologickou náročnost šetření jsou odchylky od výběrového plánu minimální a výběrový plán se při sběru dat podařilo naplnit.

Zřejmě nejpatrnější je nadhodnocení občanů Ukrajiny a také respondentů mladších 30 let ve výsledném vzorku. Nadhodnocení těchto skupin je důsledkem především toho, že se podařilo sebrat více dotazníků, než byl jejich původně plánovaný počet (1109 oproti plánovaným 1000).⁸

Podle dohody se zadavatelem bylo rozhodnuto, že vážení výsledných dat v případě tak drobných odchylek není zapotřebí. Domníváme se, že mírné odchylky od výběrového vzorku nejsou na škodu celkové schopnosti vzorku vypovídat o cílové skupině. Tabulka 1 ukazuje rozložení respondentů ve vzorku podle základních kritérií kvótního výběru slíbených zadavatelem a definovaných v návrhu na řešení zakázky. Ovšem v reálu byly

⁸ S tím je spojeno i relativní podhodnocení některých jiných skupin.

kvótní předpisy pro sběr dat v případě lokality bydlení ještě podrobnější. Jelikož sekundární analýza dostupných statistik ukázala, že ve vnitřním a vnějším městě bydlí velký počet cizinců ze zemí mimo EU (dohromady až 87 %, viz Tabulka 1), při realizaci sběru dat byla každá z těchto lokalit ještě dále členěna do dvou částí (severní a jižní vnitřní město, severovýchodní a jihozápadní vnější město). Toto členění pomohlo zajistit rovnoměrnější rozdělení respondentů z pohledu základních oblastí při výběru v lokalitách, kde podle statistik bydlí převážná většina cizích státních příslušníků (viz podrobnější analýza dále v textu). Přílohu 1 této zprávy tvoří mapa, která znázorňuje členění Prahy podle zmíněných oblastí pro výběr respondentů. Příloha 2 obsahuje seznam jednotlivých městských čtvrtí (112 katastrálních území) rozdělených podle typu lokality.

Dotazníkové šetření migrantů a migrantek v hl. m. Praze probíhalo od začátku března do konce června 2017 (poslední měsíc byl věnován hlavně dosběru a čištění dat). Sběr dat zajišťovalo Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM), které má zkušenosti se třemi rozsáhlými výzkumy cizinecké populace. V souladu s metodologickou náročností výzkumu a kvůli zajištění větší heterogenity vzorku byl do výzkumu zapojen větší počet tazatelů a klasická tazatelská síť CVVM byla posílena o externí tazatele, kteří byli řádně vyškoleni. Do výzkumu bylo zapojeno celkem 75 tazatelů, přičemž téměř v polovině případů se jednalo o tzv. etnické tazatele (původem z Ukrajiny, Ruska, Vietnamu, Kazachstánu, Ázerbájdžánu, Běloruska, Mongolska a Slovenska). Zapojení tazatelů s migračním původem mělo zajistit snadnější přístup do komunit migrantů a také usnadnit komunikaci s respondenty, kteří by se jen těžko mohli domluvit česky. U všech etnických tazatelů byla mimo jiné vyžadována základní znalost češtiny a orientace v Praze.

Podle záznamu samotných tazatelů byli respondenti v našem vzorku nejčastěji rekrutováni prostřednictvím osobních sítí. Zatímco ve 44 % případů kontakt na potřebného respondenta⁹ tazatelům poradil někdo ze známých, téměř třetinu respondentů (31 %) tazatelé znali osobně ještě před dotazováním. Více než desetinu respondentů (12 %) tazatelé hledali na místě, kde očekávali jejich výskyt, a jen 7 % dotázaných bylo rekrutováno přes organizace pracujících s migranty v Praze. Zbývající respondenti byli kontaktováni náhodně; typy od výzkumného týmu na vhodnou lokalitu nebo respondenta využil jen zlomek tazatelů.

Dotazník byl rozdělen na dvě části. První, velmi stručnou vstupní část vyplňoval s respondentem tazatel. Do této části byly zahrnuty základní identifikační otázky nezbytné pro výběr správného respondenta a také otázky, u nichž se předpokládala výhoda asistence tazatele, zejména podrobný popis místa bydliště a práce v Praze

⁹ Každý tazatel obdržel zadání s podrobným předpisem na dotazování předem daného počtu respondentů dle stanovených kvótních znaků.

(uvedení jednotlivých městských čtvrtí – katastrálních území)¹⁰ a také popis typu práce v ČR (pro účely správného kódování bylo potřeba tento údaj zaznamenat pomocí otevřené otázky co nejpodrobněji).¹¹ Ostatní otázky byly součástí druhé části dotazníku určené k samovyplnění.

Dotazníky byly vedle českého jazyka k dispozici ještě v ukrajinské, ruské, vietnamské a anglické verzi.¹² Vstupní krátký dotazník pro tazatele byl distribuován většinou v českém jazyce (v několika málo případech pro respondenty s významnou jazykovou bariérou etničtí tazatelé použili celou cizojazyčnou verzi dotazníků). Nejčastěji byla ve výzkumu použita celá česká verze dotazníku (36 %). Ruskou verzi výzkumného nástroje zvolila téměř čtvrtina (24 %) dotazovaných respondentů, přičemž ve 2 % případů se jednalo o celou ruskou verzi. Ukrajinština byla použita u zhruba pětiny (21 %) respondentů s tím, že podíl dotazníků jen v ukrajinském jazyce byl méně než 2 %. Angličtina byla použita v 15 % případů (z toho 16 dotazníků bylo jen v angličtině). Ačkoliv vietnamský dotazník vyplnilo méně než 5 % dotázaných, ve více než třetině případů se jednalo o verzi, která byla celá jen ve vietnamštině. Celkový podíl respondentů, kteří zvolili dotazník jen v cizím jazyce (bez použití češtiny), byl o něco větší než 6 %.

Po samovyplnění dotazníku respondentem měl tazatel ještě zkontrolovat jeho úplné vyplnění a případně požádat respondenta o doplnění chybějících odpovědí na nejdůležitější otázky.¹³ Součástí výzkumného instrumentu byl i stručný záznam o rozhovoru, včetně informací o místě, kde rozhovor proběhl, a také o tom, jak byl respondent rekrutován.

Metodologické limity

Ještě než přistoupíme k analýze výsledných dat, musíme upozornit na některé metodologické limity zvolené výběrové procedury zčásti již popsané v předchozím textu. Zprv, je zřejmé, že kvótní výběr není tou nejlepší variantou pro sběr reprezentativních dat. Náhodný výběr by zřejmě lépe umožnil popsat skupinu migrantů a mohl by teoreticky zajistit například účast osob, které mohou být systematicky tazatelům

¹⁰ V těchto otázkách byla respondentům pro lepší orientaci nabídnuta karta s mapou Prahy, kde byly označené jednotlivé městské čtvrti (112 katastrálních území). Na obrácené straně této karty byl uveden seznam s číselnými kódy čtvrti, které do dotazníku doplnil tazatel.

¹¹ Tazatelé byli poučeni o tom, že popis práce migranta mají zaznamenávat tak, aby bylo možné odpovědi členit podle standardizované klasifikace zaměstnání (KZAM).

¹² Do překladu byli zapojeni profesionální překladatelé a proběhla i zpětná kontrola kvality a srozumitelnosti překladu rodilými mluvčími.

¹³ Podle zadání byl výzkum dost široce zaměřen a výsledný dotazník i po důsledné redukci otázek byl poměrně rozsáhlý a poněkud komplikovaný na vyplnění. Jelikož se jednalo o samovyplnění, bylo potřeba počítat s větším výskytem chybějících odpovědí. Ačkoliv během kontroly a čištění dat bylo z analýzy vyřazeno několik málo špatně vyplněných dotazníků, celková kvalita dotazníků byla na tak náročný výzkum velmi dobrá (výskyt chybějících odpovědí nebyl nijak neobvyklý). Zřejmě tomu napomohly i zmíněné kontroly ze strany tazatelů.

výzkumu nedostupné. Ovšem v kontextu migračního výzkumu, kdy existuje přístup ke kvalitním základním statistikám, na základě kterých lze kvóty stanovit, a zároveň není možné z právních a etických důvodů využít oporu pro náhodný výběr,¹⁴ se tato varianta jeví jako přijatelná. Navíc se zdá, že kvótní výběry migrantů už mají v českém kontextu svoji tradici (i když ne příliš dlouhou). Sekundární analýza naznačuje, že metodologické postupy aplikované v předchozích celorepublikových kvótních šetřeních jsou schopny zajistit poměrně solidní úroveň sebraných dat, a to i přesto, že ze striktního statistického hlediska výběrové šetření cizinců nemůže být v podmínkách ČR opravdu reprezentativní.¹⁵

Za druhé, na tomto místě považujeme za důležité podotknout, že některé předpisy výběrové procedury definované zadavatelem nebyly příliš šťastné. Za největší slabinu výzkumného zadání a také bohužel i výsledného výzkumu považujeme zahrnutí občanů EU do šetření s požadavkem na maximálně čtyřprocentní zastoupení ve vzorku. V důsledku tohoto omezení jsou získaná data o migrantech ze zemí mimo EU a z členských států velmi odlišné povahy. Zatímco u těch prvních se při úspěšné realizaci výběrové procedury dá hovořit o jakési kvazireprezentativitě a je možné výsledky zobecnit na celou zkoumanou populaci, v případě občanů EU žádné zobecnění není možné. Při tak malém počtu respondentů (40 osob) nebylo vůbec možné respektovat rozložení migrantů v cílové populaci.¹⁶ Šetření v dané skupině jsme v souladu s původním návrhem na řešení této zakázky designovaly jako menší sondu s tím, že sebraná data budou mít spíše omezenou indikativní povahu. Ačkoliv data z výzkumu občanů EU jsou součástí celkového výsledného datového souboru, pro účely této zprávy jsou analyzována zvlášť a možnosti interpretace těchto dat jsou velmi omezené.

Za třetí metodologický limit řešeného projektu považujeme jeho poměrně široký tematický záběr, což vedlo k tomu, že i výzkumný instrument byl dost rozsáhlý. Při tvorbě dotazníku byl kladen důraz na srozumitelnost a jednoznačnost otázek a v průběhu úpravy docházelo k nezbytným redukčním. Bylo ovšem nutné vyhovět požadavkům zadavatele na zjišťování určitých informací a zahrnout do dotazníku poměrně širokou škálu témat. Zároveň některé oblasti nebylo možné kvůli celkovému omezení dotazníku zkoumat tak podrobně, jak bychom si přáli. Dotazník byl určen k samovyplnění a úkolem tazatele bylo ujistit dotyčného migranta o anonymitě dotazování. Ze strany výzkumného týmu byla snaha se vyhnout příliš citlivým, byť pro výzkum integrace zajímavým otázkám

¹⁴ Databázi s adresami legálně usazených migrantů spravuje Ministerstvo vnitra, případně Cizinecká policie, nicméně z důvodu ochrany osobních údajů není možné takový zdroj dat využít pro konstrukci náhodného nebo pravděpodobnostního výběru.

¹⁵ Více informací o metodologii a srovnatelnosti dosavadních celorepublikových kvótních výzkumů migrantů je v metodologickém článku z roku 2013: Bernard, J., Y. Leontiyeva. 2013. „Cizinci jako obtížně dosažitelná populace.“ *Data a výzkum – SDA Info* 7 (1): 57–80.

¹⁶ V případě migrantů ze zemí EU se toto omezení počtu jeví jako ještě větší komplikace kvůli velké dominanci migrantů z jednoho státu (Slovenska), kteří žijí v ČR.

(např. nevyhovující pracovní podmínky, zkušenosti s neoficiálními ekonomickými aktivitami, diskriminace ze strany majority, příjmy domácnosti apod.). Přesto někteří respondenti zřejmě citlivěji vnímali i zjišťování informace o svém pobytu, rodinné situaci nebo lokalitě bydlení či práce v Praze. Při interpretacích dotazníků jsme si také byli vědomi toho, že migranti mohou mít poněkud odlišné kulturní rámce, a tudíž ani pečlivá kontrola překladu, ani důslednost tazatele nemůže vždy vyřešit nepochopení otázek nebo neochotu některých respondentů sdělovat informace osobního charakteru, vypovídat o vlastních bariérách nebo problémech, kritizovat fungování institucí nebo vyjadřovat své postoje vůči majoritě.

Rozsáhlost dotazníku mohla podle našeho soudu vést také k tomu, že respondenti mohli u citlivých témat odpovídat spíše rychle, aby v dotazníku svižně pokračovali, aniž by se vždy zcela soustředili na měnící se téma otázek a věcně přesně na ně reagovali. Vzhledem k významně pozitivním odpovědím na otázky týkající se bariér, potíží a hodnocení různých situací je podle našeho názoru při interpretaci nutné také pracovat s tématem sociální desirability. Jedná se o situaci, kdy migranti mohli mít tendenci (ať už ze zdvořilosti, nebo pro jistotu) o svých problémech vypovídat spíše méně a celkově vytvářet svůj dobrý obraz bezproblémových Pražanů.¹⁷

Výsledný dotazník obsahuje celou řadu logických filtrů a podrobných pokynů pro zodpovězení jednotlivých otázek; jeho vyplnění nebylo snadné a bylo třeba se na ně soustředit. Respondenti vyplňovali dotazníky bez nároku na odměnu a bohužel se nepodařilo včas zajistit aspoň symbolickou odměnu v podobě informačních brožur.¹⁸ Jsme si vědomi toho, že vyplnění dotazníku bylo pro respondenty našeho výzkumu časově náročné a tazatelé neměli úplně jednoduchý úkol najít vhodného respondenta a zajistit kvalitní vyplnění dotazníku. Domníváme se, že takto složitý metodologický úkol se nám podařilo poměrně zdařile splnit především díky profesionalitě týmu CVVM, šikovnosti našich tazatelů a v neposlední řadě trpělivosti respondentů našeho výzkumu.

Velmi jim tímto děkujeme za spolupráci.

¹⁷ Sociální desirabilita mohla hrát ještě větší roli v případě interakce migrantů a migrantek s českým tazatelem.

¹⁸ Původně plánovaná brožura určená pro migranty žijící v hl. m. Praze byla v době zahájení šetření ještě v přípravě.

ANALÝZA POSTAVENÍ MIGRANTŮ A MIGRANTEK NA ÚZEMÍ HL. M. PRAHY

Základní profil migrantů ve výzkumu

V úvodní analytické části se zaměříme na popis migrantů a migrantek, kteří se zúčastnili našeho výzkumu v hl. m. Praze. Cílem není přinášet informace o demografickém složení pražské populace s cizí státní příslušností. Domníváme se, že k tomuto cíli mají sloužit především oficiální statistiky. Popis našeho vzorku slouží zejména k pochopení toho, v čem jsou oslovení migranti v našem vzorku specifičtí a oslovené migrantky specifické, a to zejména s vědomím metodologických limitů zvolené výběrové procedury.¹⁹ Věříme, že hlubší porozumění struktuře vzorku a případným odchylkám pomůže odhalit některá zajímavá specifika postavení pražských migrantů a především pomůže interpretovat zjištění o potřebách a bariérách, kterým je ve zprávě věnována hlavní pozornost.

Demografické charakteristiky

Demografické složení našeho vzorku se odvíjí především od kvótních předpisů založených na oficiálních statistikách.²⁰ Jak již bylo uvedeno (viz Tabulka 1), vzorek byl vzhledem k zastoupení jednotlivých státních občanství rozdělen do pěti základních skupin: občané Ukrajiny (43,7 %), Ruska (19,5 %), zbývajících zemí bývalého Sovětského svazu (9,6 %), Vietnamu (8,5 %) a ostatních zemí mimo EU (18,7 %). Ve vzorku čítajícím kolem 1000 respondentů bylo vzhledem k malému zastoupení některých občanství nutné vytvořit dvě agregované skupiny: ostatní země bývalého SSSR a migranti z ostatních zemí mimo EU. Uvnitř těchto skupin už nebylo možné dodržet proporční rozložení jednotlivých občanství a bylo sledováno jen celkové zastoupení skupiny ve vzorku. Složení migrantů v těchto skupinách tedy nemusí nutně kopírovat rozložení v reálné populaci.²¹

Pro pochopení specifik zmíněných agregovaných skupin občanství uvádíme jejich přesné složení. Ve výsledném vzorku bylo celkem 107 migrantů a migrantek z ostatních zemí bývalého SSSR, a to v tomto zastoupení – z Běloruska (25), Kazachstánu (21), Moldavska (15), Ázerbájdžánu (11), Gruzie (10), Arménie (7), Tádžikistánu (6), Uzbekistánu (6), Kyrgyzstánu (4) a Turkmenistánu (2). Respondentů z ostatních zemí mimo EU se podařilo najít celkem 208; tito respondenti pocházeli z Mongolska (34), Sýrie (32), Spojených států amerických (28), Libanonu (11), Turecka (10), Egypta (10),

¹⁹ Připomeňme, že výběr nebyl náhodný, ale účelově napodoboval složení cílové populace ve čtyřech zadaných znacích.

²⁰ Data Cizineckého informačního systému o počtu cizinců evidovaných v hl. m. Praha ke konci roku 2015.

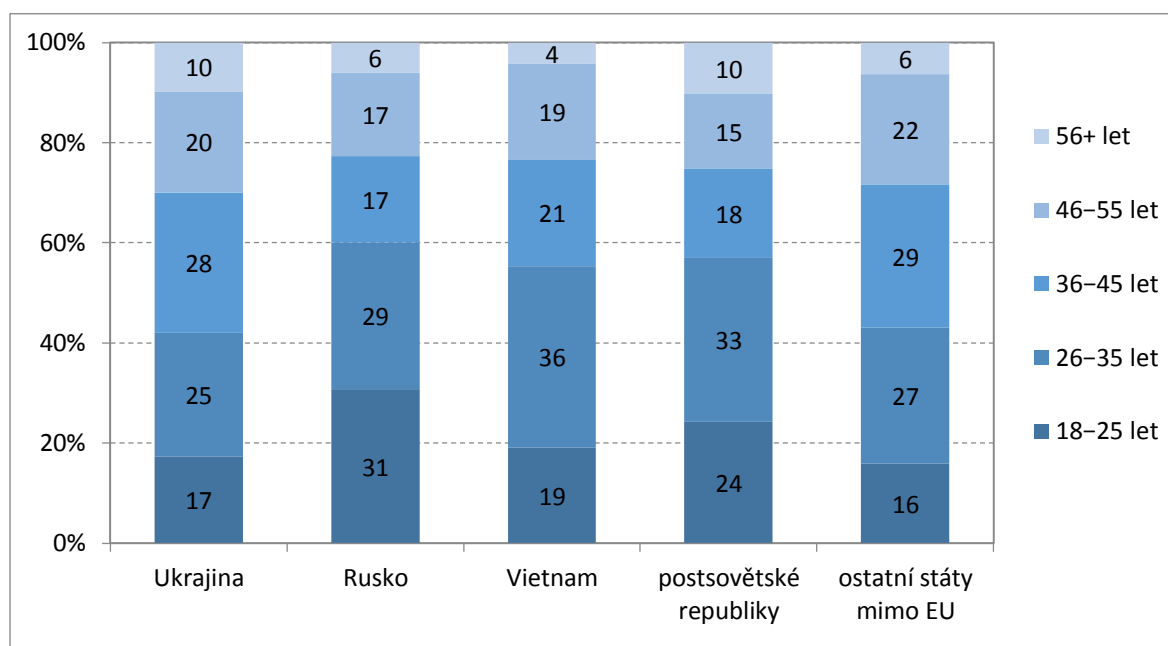
²¹ Tazatelé, kteří dostali za úkol hledat respondenty z daných skupin, neměli předepsané konkrétní občanství respondentů, jen požadavek na věk (věkovou skupinu) a pohlaví vytvořený dle oficiálních statistik.

Saúdské Arábie (8), Alžírsko (6), Pákistán (6), Indie (5), Jordánsko (5), Thajsko (5) a také z Kuby, Palestiny, Tuniska, Číny, Angoly, Brazílie, Kamerunu, Kanady, Mexika, Srbska, Albánie, Argentiny, Austrálie, Černé Hory, Filipín, Ghany, Guiney-Bissau, Indonésie, Izraele, Japonska, Konga, Kuvajtu, Maroka, Senegal, Spojených arabských emirátů, Tchaj-wanu a Ugandy (po jednom respondentovi z každé země). Jak je vidět, zkoumaný vzorek je v těchto skupinách agregovaných podle zemí původu velmi pestrý.²² Poněkud nás překvapilo větší zastoupení některých skupin ve vzorku,²³ ale vzhledem k celkovému zadání považujeme výsledky za přijatelné.

Ženy tvořily polovinu zkoumaného vzorku, rozložení podle pohlaví v jednotlivých skupinách bylo ovšem poněkud odlišné. Největší podíl žen je mezi občany Ruska (61 %), zatímco nejmenší je mezi migranty z ostatních států mimo EU s výjimkou Vietnamu, Ukrajiny a jiných zemí bývalého Sovětského svazu (44 %).²⁴

Věková struktura vzorku byla rovněž daná kvótními předpisy (viz Tabulka 1) a i zde nalezneme výrazné rozdíly mezi jednotlivými skupinami podle země původu (viz Graf 1).

Graf 1 Věková struktura respondentů podle zemí původu

Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017. (N = 1109)

²² Heterogenita vzorku se do velké míry odvíjela od různorodosti osobních kontaktů 75 tazatelů zapojených do výzkumu.

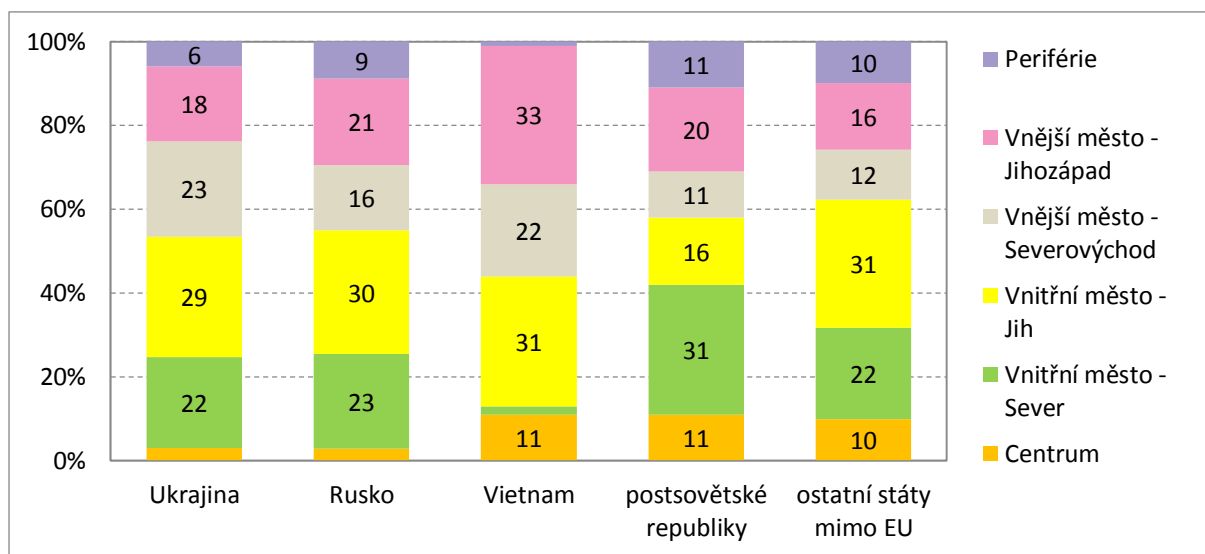
²³ Zejména jsme se pozastavili nad výrazným zastoupením Syřanů ve vzorku (32 respondentů). Je nutno podotknout, že se nejedná o nově příchozí, ale spíše o již etablované migranty a migrantky. Navíc, při pátrání po oficiálních statistikách jsme zjistili, že v hl. m. Praze bylo v polovině roku 2017 registrováno jen dvakrát méně Syřanů (474) než například občanů Mongolska (808). Takže spíše než o nadhodnocení občanů Sýrie ve vzorku se dá hovořit například o podhodnocení občanů Spojených států amerických, kterých je v Praze přes 9 tisíc.

²⁴ V ostatních skupinách je podíl žen kolem 50 %.

Průměrný věk respondentů ve vzorku je kolem 38 let. O něco starší než průměr jsou migranti a migrantky z ostatních zemí mimo EU, s mírným odstupem následují občané Ukrajiny a Vietnamu. Nejmladší v našem souboru jsou Rusové a občané ostatních zemí bývalého Sovětského svazu, kde je podíl migrantů do 35 let věku kolem 60 %.

Posledním kvótním znakem byl typ lokality v Praze. Jak už bylo popsáno, pro účely rovnoměrnějšího rozložení jsme pražské lokality třídili o něco podrobněji, než bylo původně slíbeno zadavateli. Podrobnější obrázek toho, kde jednotlivé skupiny našich respondentů v Praze bydlí, přináší Graf 2.

Graf 2 Místo bydliště dotazovaných migrantů (typ lokality) podle zemí původu

Poznámka.: Mapa a seznam pražských městských čtvrtí tříděných podle typu lokality je v příloze této zprávy.²⁵

Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017. (N = 1109)

Nejmenší podíl respondentů bydlících v historickém centru Prahy najdeme mezi občany Ruska a Ukrajiny. Severní část vnitřního města jako lokalitu k bydlení jen zřídka uváděli Vietnamci, ale bydleli zde výrazně častěji oproti zbytku dotázaných respondentů z postsovětských republik. Ti zároveň méně často než ostatní skupiny bydleli v jižní části vnitřního města. Severovýchodní část vnitřního města jako lokalitu bydlení častěji než ostatní uváděli respondenti z Ukrajiny a Vietnamu a jihozápadní část tohoto vnějšího města uváděli především občané Vietnamu. Na periférii města bydlel o něco menší podíl Ukrajinců a jen zlomek Vietnamců.

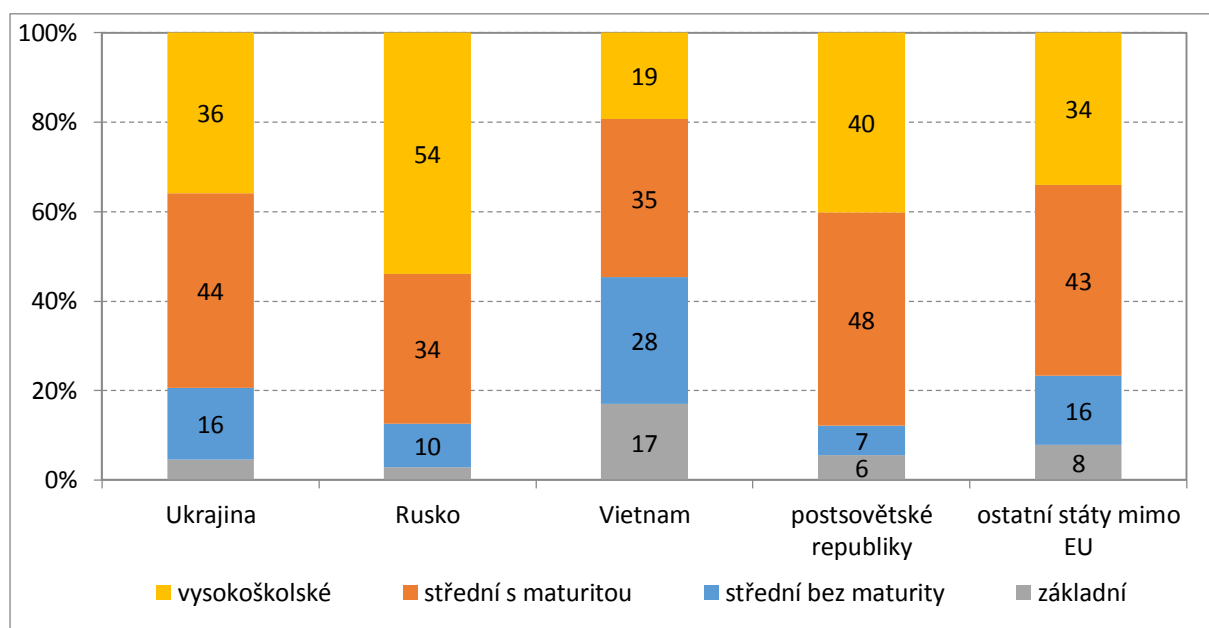
Rozložení migrantů ve čtyřech základních typech lokalit odpovídalo výběrovému plánu (viz Tabulka 1). Přestože se v celkovém souboru podařilo poměrně úspěšně dodržet předepsané podíly, je možné, že v rozložení místa bydliště jednotlivých skupin občanství

²⁵ Pro jednodušší vyhledávání je v tomto grafu a na mapě v příloze použita stejná barevná škála pro jednotlivé typy lokalit.

se najdou určité odchylky oproti reálnému rozmístění migrantů a migrantek v hlavním městě. Zatímco na periférii a v historickém centru města bydlí spíše malý podíl dotázaných (a tudíž interpretace podle skupin občanství zde může být problematická), ve vnitřním a vnějším městě jich bydlí většina, a proto i rozmístění jednotlivých skupin víceméně souhlasí se skutečností.

Vzdělání respondentů nebylo kvótním znakem, jelikož statistické údaje o vzdělanostní struktuře pražských migrantů chybí.²⁶ Výsledky výzkumu naznačily, že migranti žijící v hlavním městě jsou zřejmě poměrně vzdělaní. V celkovém souboru našich respondentů nalézáme 38 % vysokoškolsky vzdělaných migrantů a migrantek. 44 % vzorku tvoří středoškolsky vzdělaní migranti a migrantky s maturitou, zatímco středoškoláků bez maturity je v našem vzorku 16 %. Podíl migrantů se základním vzděláním je v celkovém souboru dotazovaných spíše zanedbatelný (menší než 5 %). Ovšem analýza vzdělanostní struktury podle země původu naznačuje rozdíly, které byly patrné i v dřívějších výzkumech (viz Graf 3).

Graf 3 Vzdělanostní struktura respondentů podle zemí původu

Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017. (N = 1109)

Podobně jako ve výzkumu z roku 2010²⁷ i zde se ukázalo, že jednou z nejvzdělanějších skupin respondentů jsou občané Ruska, kde je podíl vysokoškoláků nadpoloviční. Naopak nejhůř vzdělaní jsou podle našeho výzkumu migranti z Vietnamu: jen pětina dotázaných

²⁶ Donedávna byly k dispozici aspoň dílčí statistiky MPSV o vzdělání zaměstnaných cizích státních příslušníků, ale dnes chybí i tyto údaje.

²⁷ Leontiyeva, Y., B. Tollarová. 2011. „Results from a Survey of Foreigners’ Incomes, Expenditures and Remittances. Main Findings Concerning Remittances.“ Dostupné z: http://www.soc.cas.cz/sites/default/files/soubory/immigrants_2010_-_report.pdf.

měla vysokoškolské vzdělání a podíl respondentů se základním vzděláním dosahoval až 17 %. Zdá se, že velké rozdíly v úrovni vzdělání u Vietnamců (oproti ostatním zkoumaným skupinám) se nedají vysvětlit například odlišnou věkovou strukturou těchto migrantů. Vietnamští respondenti našeho výzkumu jsou, zdá se, nejhůř vzdělaní ve všech věkových skupinách.²⁸

Co se týče genderového aspektu, ve vzdělání respondentů nenalzáme výrazné rozdíly mezi muži a ženami. Opomineme-li skupinu migrantů mladších 25 let (z nichž velká část zřejmě ještě nedokončila své studium), dá se říct, že mladší migranti jsou o něco více vzdělaní: zatímco ve skupině respondentů starších 56 let je třetina vysokoškoláků, mezi migranty ve věku 26 až 35 let je to téměř polovina (47 %).

Obecně lze říct, že Praha láká spíše vzdělané migranty a migrantky. Porovnání s výsledky předchozích výzkumů naznačuje, že úroveň vzdělání migrantů žijících v Praze je dokonce o něco vyšší než je tomu u migrantů žijících jinde v ČR, respektive než celorepublikový průměr u některých skupin migrantů (zdá se, že to platí zejména u Ukrajinců, Rusů, a dokonce i občanů Vietnamu).²⁹

Pobyt v ČR

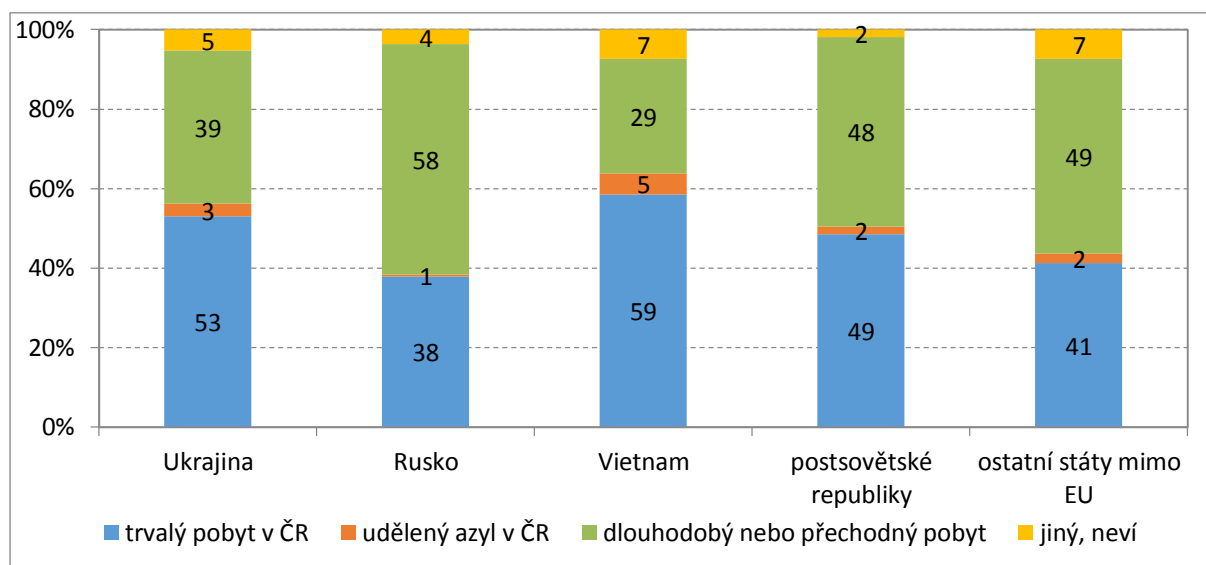
Výsledky výzkumu naznačují, že migranti a migrantky žijící v hl. m. Praze jsou poměrně usazenou skupinou. Průměrná délka pobytu těchto migrantů v ČR je kolem osmi let. Nadpoloviční podíl osob s povoleným trvalým pobytem v ČR najdeme mezi občany Vietnamu a Ukrajiny. Muži migranti a ženy migrantky žijí v ČR přibližně stejnou dobu. Trvalejší pobyty v ČR se vyskytují výrazně více mezi staršími respondenty (zejména ve věku 36 let a více).

Co se týče typu pobytu oslovených migrantů a migrantek, i zde výsledky ukazují na usazenost výrazné části cizinců v Praze. Téměř polovina respondentů (48 %) měla v době dotazování povolení k trvalému pobytem v ČR, naopak respondenti s uděleným azylem tvořili jen zlomek vzorku (2,5 %). Zbýlých 45 % dotázaných pobývalo v ČR na základě povolení k dlouhodobému pobytem. Jak naznačuje Graf 4, mezi nejasuzenější skupiny patřili občané Vietnamu a Ukrajiny (zde byl podíl trvalých pobytů nadpoloviční).

²⁸ Statisticky vzato vzhledem k malému zastoupení těchto migrantů ve vzorku nelze nalezeným rozdíly při podrobnějšímu třídění příliš věřit.

²⁹ Viz výše citovaná studie (Leontiyeva, Tollarová 2011) a také srovnávací článek Bernard, J., Y. Leontiyeva. 2013. „Cizinci jako obtížně dosažitelná populace.“ *Data a výzkum – SDA Info* 7 (1): 57–80 nebo článek Bernard, J., R. Mikešová 2014. „Sociální integrace imigrantů na rozhraní mezi dočasnou migrací a trvalým usazením.“ *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* 50 (4): 521–545.

Graf 4 Typ pobytu migrantů v Praze podle zemí původu

Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017. (N = 1109)

Na tomto místě je vhodné podotknout, že v těchto datech nalézáme určitou odchylku od oficiálních statistik, podle kterých je podíl držitelů povolení k trvalému pobytu mezi pražskými migranty a migrantkami o něco větší.³⁰ Pravděpodobné podhodnocení usazených migrantů ve vzorku je potřeba brát v potaz při interpretacích nalezených souvislostí. Ovšem rozdíl mezi jednotlivými skupinami občanů je velmi podobný tomu, který je zde prezentován.³¹

Nejčastěji byl dlouhodobý pobyt migrantům a migrantkám v našem souboru udělen za účelem zaměstnání (třetina všech dlouhodobých pobytů, převážně u Ukrajinců), studia (také třetina, převážně u Rusů), sloučení rodiny (16 %, převážně u Vietnamců) a podnikání (12 %, opět převážně u Rusů).

Ekonomická aktivita pražských migrantů

Ekonomická aktivita migrantů byla zjišťována pomocí několika otázek v dotazníku. Ptali jsme se respondentů na jejich současný status (hlavní činnost) v Česku³² a těch, kteří uvedli jinou odpověď než výdělečná činnost (jiní než zaměstnanci, podnikatelé a také pracující v rodinném podniku), jsme se ještě dodatečně ptali, zda ke své hlavní činnosti

³⁰ Zde je také otázkou, nakolik vypovídající jsou oficiální statistiky ohledně migrantů majících trvalý pobyt v ČR. Vzhledem k tomu, že tento status migranti získávají na delší dobu (a nejsou vázáni podmínkou nepřetržitého pobytu) a také kvůli obecnému problému spojenému se statistikami odstěhovaných se dá předpokládat, že ne každý v Praze registrovaný migrant zde (nebo dokonce i v ČR) bude skutečně bydlet.

³¹ Mezi všemi občany Vietnamu tento podíl v oficiálních statistikách tvořil 84 %, pro občany Ukrajiny 71 %, pro občany Ruska 55 %. Viz web OAMP MV ČR: <http://www.mvcr.cz/clanek/cizinci-s-povolenym-pobytem.aspx> Nezapomeňme, že v našem vzorku jsme ale měli jen migranty starší 18 let.

³² Viz otázka A.4 v dotazníku.

navíc pracují (včetně nepravidelných brigád).³³ Součet odpovědí na tyto dvě otázky ukázal, že přesně tři čtvrtiny dotázaných Pražanů s cizí státní příslušností jsou ekonomicky aktivní. Nejvyšší úroveň ekonomické aktivity byla zjištěna u respondentů z Vietnamu (88 %), dále pak u občanů Ukrajiny (80 %) a Ruska (77 %)³⁴. Větší podíl ekonomicky aktivních migrantů byl mezi muži (83 % oproti 67 % u žen) a také mezi migranty a migrantkami ve věku 36 až 55 let (více než 80 % ekonomicky aktivních). O něco nižší ekonomická aktivita občanů ostatních postsovětských států, ostatních zemí mimo EU i Ruska je zřejmě způsobena vyšším podílem studentů mezi migranty z daných zemí (u občanů Ruska tvořili studenti čtvrtinu respondentů, zatímco u ostatních dvou výše popsaných skupin asi pětinu).³⁵ Zajímavé ovšem je, že i mezi respondenty ve věku do 25 let více než polovina uvedla, že mají nějakou (třeba i nepravidelnou) práci.

Výše zmíněné výsledky výzkumu podle našeho očekávání naznačují, že pokud jde o trh práce, většina migrantů a migrantek žijících v hlavním městě je do majoritní společnosti spíše začleněna (nezůstávají mimo pracovní trh). V následujících odstavcích se podíváme na to, jaká je náplň práce migrantů žijících v Praze.

Ekonomicky aktivních migrantů (včetně brigád) jsme se ptali jednak na to, jaké je jejich postavení v práci, a také na to, jakou práci a kde v Praze vykonávají. Analýza výsledků ukázala, že přesně polovina dotázaných ekonomicky aktivních migrantů a migrantek je zaměstnána v podniku nebo organizaci. Desetina ekonomicky aktivních respondentů uvedla, že jsou zaměstnanci agentury. Samostatných podnikatelů bylo v souboru kolem 15 % (z toho téměř dvě třetiny bez zaměstnanců), zatímco podnikatelé pracující v podniku na základě živnostenského listu tvořily 7 % ze všech ekonomicky aktivních migrantů a migrantek. Co se týče postavení migrantů v zaměstnání, i zde nacházíme určité rozdíly podle občanství, které jsme, na základě sekundární analýzy a dostupných statistik, v podstatě očekávali. Některá zjištění byla však trochu překvapivá.

Zatímco zaměstnání bylo nejčastější strategií pro všechny migranty žijící v Praze, migranti z Vietnamu toto pracovní postavení volili výrazně méně než ostatní (Graf 5). Ukrajínští respondenti podle vlastních výpovědí byli výrazně častěji než ostatní zaměstnaní přes agenturu.³⁶ Fenomén tzv. švarcsystému se zřejmě o něco častěji vyskytoval mezi občany Vietnamu, Ruska a ostatních zemí mimo EU (s výjimkou všech postsovětských zemí). Zatímco samostatnou výdělečnou činnost uváděl o něco menší podíl vietnamských respondentů, než jsme očekávali (dokonce o něco menší než v ostatních skupinách), poměrně nepřekvapivé je to, že mezi respondenty z Vietnamu

³³ Viz otázka A.5 v dotazníku. Nejčastěji na tuto otázku odpovídali studenti, dále pak osoby v domácnosti, na mateřské či rodičovské dovolené, ale i ti, kteří v hlavním statusu uvedli, že jsou nezaměstnaní.

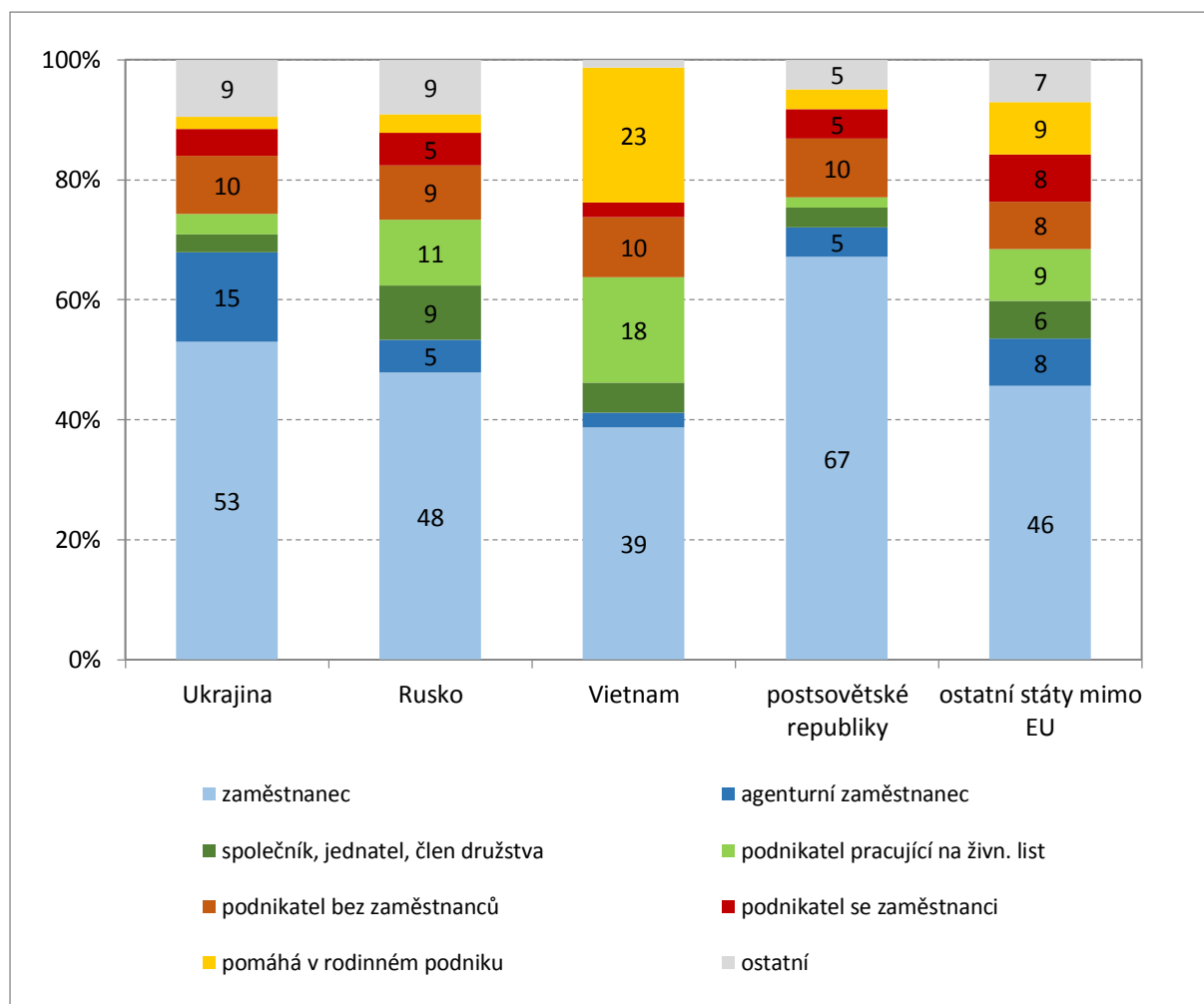
³⁴ Viz Tabulka 7 v příloze

³⁵ Pro podrobné rozložení podle hlavního statusu pro různé skupiny respondentů viz Tabulka 7 v příloze.

³⁶ Ačkoliv v otázce bylo uvedeno, že tento status je pro ty, kdo mají smlouvu s pracovní agenturou, je možné, že migranti tuto možnost interpretovali i jako zaměstnávání přes zprostředkovatele z komunity (tzv. klienta).

byla druhou nejfrekventovanější pracovní strategií pomoc v rodinném podniku (více frekventována byla zejména mezi vietnamskými ženami a mladšími migranty).

Graf 5 Postavení v práci ekonomicky aktivních migrantů a migrantek podle státního občanství

Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017.

Kvalifikaci ekonomicky aktivních migrantů a migrantek jsme zjišťovali pomocí otevřené otázky, ve které měli respondenti v první části dotazníku tazateli podrobně popsat, na jaké pozici pracují a jakou práci vykonávají. Na tuto otázku odpovědělo celkem 735 respondentů, jejichž odpovědi byly přepsány (v případě potřeby přeloženy) a kódovány do hlavních zaměstnaneckých tříd standardizované klasifikace zaměstnání (KZAM). Pro jednodušší analýzu zaměstnanecké struktury byly pak tyto hlavní třídy zaměstnání překódovány do tří typů práce: kvalifikovaná zaměstnání (KZAM 1–3³⁷), polokvalifikovaná zaměstnání (KZAM 4–8³⁸) a nekvalifikovaná a pomocná zaměstnání (KZAM 9).

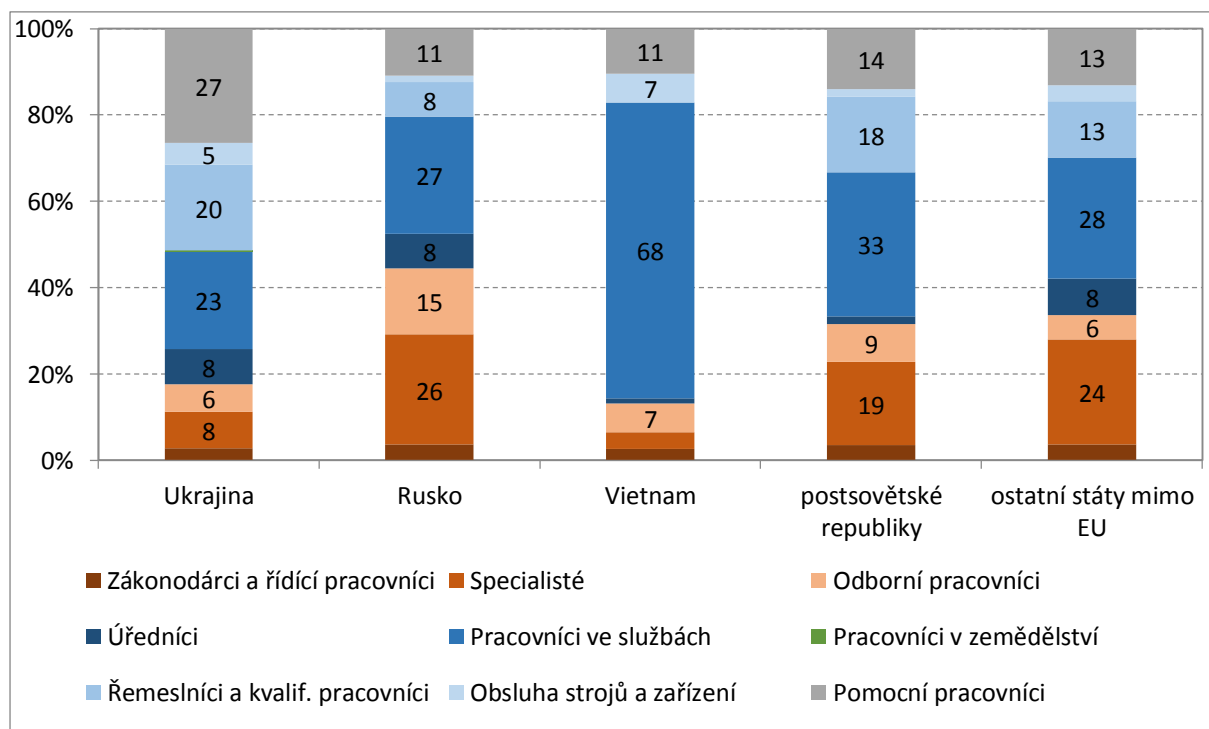
³⁷ 1. zákonodárci a řídicí pracovníci, 2. specialisté a 3. odborní pracovníci.

³⁸ 4. úředníci, 5. pracovníci ve službách, 6. pracovníci v zemědělství, 7. řemeslníci a kvalifikovaní pracovníci a 8. obsluha strojů a zařízení.

Určitě pozitivní bylo zjištění, že více než čtvrtina (26 %) ekonomicky aktivních migrantů a migrantek v Praze byla zaměstnána na kvalifikovaných pracovních pozicích, zatímco pětina (19 %) vykonávala nekvalifikované a pomocné práce. Analýza genderového aspektu naznačila, že pozice žen na trhu práce z hlediska kvalifikace zaměstnání je výrazně horší. Ženy byly častěji než muži soustředěny v těch nejtěžších a nejhůře placených pracích: zatímco jen 15 % ekonomicky aktivních mužů uvedlo, že vykonávají nízkokvalifikovanou a pomocnou práci, tento druh práce uváděla až čtvrtina žen (24 %). Výrazné genderové rozdíly byly i mezi migranty s polokvalifikovanou prací (uvnitř skupiny): ženy častěji pracovaly jako úřednice nebo pracovnice ve službách, muži spíše obsazovali řemeslné práce a také pracovali jako obsluha strojů a zařízení. Zajímavé je ovšem to, že pokud jde o kvalifikovaná zaměstnání, tak ta ženy obsazovaly dokonce o něco častěji než muži (25 % oproti 20 %).

I mezi migranty z různých zemí bylo v datech možné nalézt výrazné rozdíly. Graf 6 přináší podrobné srovnání kvalifikační struktury podle státního občanství respondentů. Nejvíce nekvalifikovaných migrantů nalézáme mezi občany Ukrajiny (až třetina), zatímco občané Ruska a také ostatních zemí mimo EU (s výjimkou Vietnamu) jsou naopak častěji zaměstnáni na kvalifikovaných pracovních pozicích. Není příliš překvapivé, že převážná většina ekonomicky aktivních migrantů z Vietnamu působila jako pracovníci ve službách a na rozdíl od ostatních skupin zde nejčastěji působili nejen ženy, ale i muži.

Graf 6 Kvalifikační struktura zaměstnaných migrantů v Praze podle státního občanství

Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017.

Zaměstnaných a samostatně výdělečně činných migrantů a migrantek jsme se ptali také na průměrný počet odpracovaných hodin týdně a na práci o víkendech. Analýza naznačila, že velká část migrantů žijících v hl. m. Praze je velmi pracovně vytížena. Vietnamci podle vlastních výpovědí z celého souboru pracují nejvíce: v průměru o něco více než 47 hodin týdně. Následují občané Ukrajiny (45 hodin týdně) a ostatních zemí mimo EU s výjimkou postsovětských republik (44,5 hodin týdně). Nejmenší pracovní zátěž referovali ekonomicky aktivní občané Ruska, kteří v průměru pracují kolem 36 hodin týdně. Zatímco šest z deseti Vietnamců a Ukrajinců pracuje více, než je standardně stanovená pracovní doba (40 hodin), ve skupině respondentů z Ruska je patrně více studentů a jiných migrantů, kteří mají jen brigády nebo zaměstnání na částečný úvazek v rozsahu maximálně 20 hodin týdně (zde je až pětina takto pracujících respondentů). Podobně to vypadá i s prací o víkendech. Tu deklaruje až 93 % ekonomicky aktivních občanů Vietnamu, 86 % pracujících Ukrajinců a dokonce i 89 % pracujících migrantů a migrantek z ostatních postsovětských republik s výjimkou Ruska. Příznačné zde ovšem je, že i mezi občany Ruska práce o víkendech není tak neobvyklá. Zatímco až čtvrtina ekonomicky aktivních Rusů si o víkendech vždy užívá pracovní klid, pravidelně (3x měsíčně a více) o víkendech pracuje až 40 % dotázaných občanů této země, což je nakonec velmi podobné pracovní zátěži Ukrajinců, u nichž pravidelnou práci o víkendech referovalo 37 % ekonomicky aktivních.

V dotazníku jsme také zjišťovali, v jaké lokalitě ekonomicky aktivní migranti pracují.³⁹ Analýza ukázala, že zatímco pětina ekonomicky aktivních respondentů pracuje na různých místech v Praze, o něco méně než třetina jich pracuje v okolí svého bydliště (ve stejném typu lokality).⁴⁰ Práce v okolí bydliště (nebo bydlení v okolí práce) se o něco častěji týká obyvatel historického centra, ale nejtypičtější je tato strategie pro občany Vietnamu – v jejich případě pracuje a bydlí ve stejném typu lokality šest z deseti ekonomicky aktivních migrantů a migrantek.

Rodinná situace migrantů

Jedna z populárních migračních teorií (tzv. „new economics of migration“) se zakládá na tom, že ačkoliv v současné době často migrují jednotlivci, rozhodování o migraci jako takové je výsledkem jednání a rozhodování v domácnostech a v rodinách. Řada předchozích výzkumů jak v českém, tak i v mezinárodním kontextu potvrzuje, že role rodinných vazeb je při studiu migračních strategií opravdu klíčová. Rodinná situace migrantů je velmi důležitá i z hlediska posuzování integrace. Právě přítomnost rodiny nebo naopak odloučení od nejbližších členů rodiny jsou často určující pro to, zda migrant plánuje v dané zemi setrvat (žít napořád), nebo má v úmyslu se vrátit do země původu.

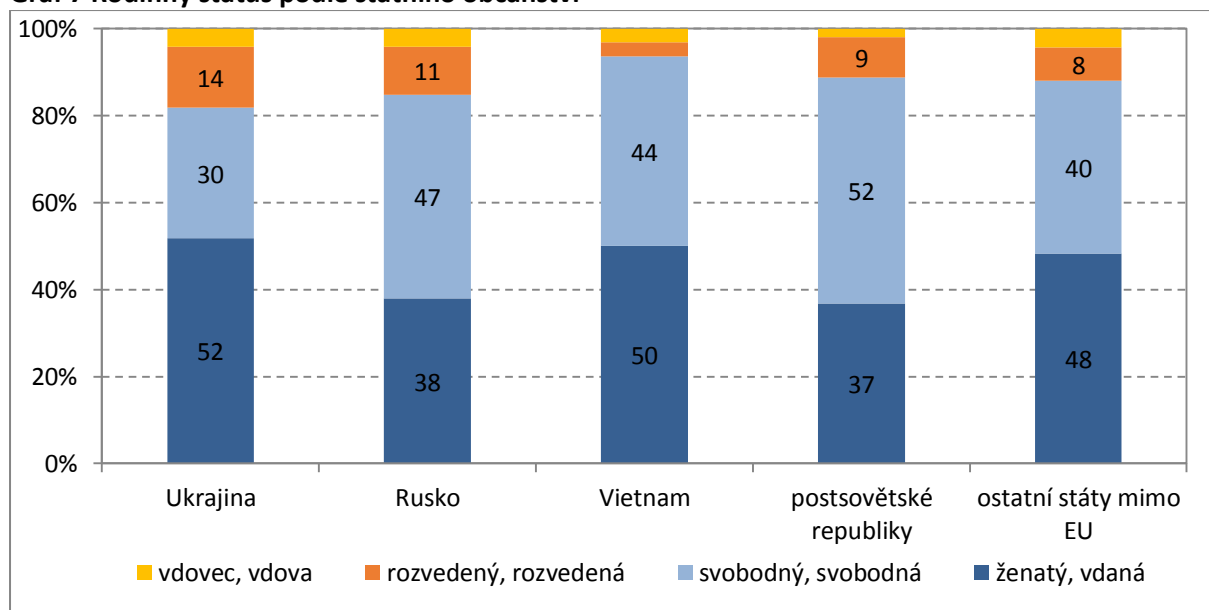
³⁹ Viz otázka A.7 v dotazníku v příloze.

⁴⁰ Kolem 5 % ekonomicky aktivních pracuje mimo Prahu a zbytek pracuje jinde, než bydlí.

Zároveň přítomnost nejbližší rodiny v cílové zemi (obzvláště v případě finanční závislosti ostatních členů) je často znakem větší etablovanosti dotyčných migrantů. Rodina může migrantům v cílové zemi poskytovat oporu a lepší sociální zázemí, zároveň migranti s nestabilním statutem a nízkými výdělky si často ani nemohou dovést si s sebou závislé členy rodiny.

Výsledky výzkumu naznačují, že Praha je často destinací rodinné migrace, přičemž ženy častěji než muži pobývají v Česku za účelem sloučení rodiny: zatímco mezi migranty muži s dlouhodobým pobytem je podíl těch, kteří v Česku pobývají za účelem slučování rodin desetinový, až 23 % žen s dlouhodobým pobytem je takto „slučováno s rodinou“. V rodinném stavu oslovených migrantů a migrantek nenalzáme žádné rozdíly. V celkovém souboru dotazovaných je téměř poloviční podíl (47 %) ženatých a vdaných, zatímco rozvedených je desetina (11 %) a 4 % tvoří ovdovělí respondenti. Podíl svobodných je pochopitelně o něco větší mezi mladými migranty (do 35 let věku) a občany Ruska a jiných postsovětských zemí s výjimkou Ukrajiny. Ukrajinci a Vietnamci jsou naopak častěji než ostatní oslovení migranti a oslovené migrantky ženatí nebo vdané (viz Graf 7).

Graf 7 Rodinný status podle státního občanství

Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017. (N = 1109)

Nesezdaných jsme se ptali na to, zda mají partnera, a v této otázce nám kladně odpovědělo 44 % z nich. Odpovědi obou pohlaví ohledně soužití s partnerem se shodovaly a nebyl zde výrazný rozdíl mezi migranty z různých zemí; jen to pochopitelně častěji uváděli migranti a migrantky ve věku 26 až 35 let. V následující otázce jsme zjišťovali, zda žije partner nebo manžel (partnerka nebo manželka) v České republice. Dále nás pak zajímalo, zda se jedná o Čecha, nebo jiného cizince žijícího v ČR. Analýza

odpovědí na tyto otázky naznačila jednak to, že muži byli od svých partnerek nebo manželek o něco častěji odloučeni než ženy migrantky (18 % oproti 12 %⁴¹), zároveň ženy a muži stejně často uváděli to, že žijí ve svazku (jsou sezdaní nebo mají partnera) s Čechem nebo Češkou (jednalo se téměř o třetinu, 28 %, z nich). Soužití s Čechem (a také smíšená manželství) častěji uváděli migranti a migrantky s trvalým pobytem. Smíšená manželství a partnerství se více objevovala u migrantů z ostatních postsovětských zemí mimo Rusko a Ukrajinu (téměř v polovině případů se jednalo o partnera Čecha nebo partnerku Češku).

V další otázce jsme zjišťovali, zda migranti a migrantky mají děti, a pokud ano, zda jejich děti žijí v ČR. Ze všech respondentů, kteří se zúčastnili našeho výzkumu, má více než polovina migrantek a migrantů jedno nebo více dětí (53 %).

Rodiče migranti tedy tvořili většinu našeho souboru, ne všichni ale měli své děti v Česku. Přesně třetina rodičů na otázku, zda aspoň jedno z jejich dětí žije v ČR, odpověděla záporně. Častější odloučení od dětí najdeme mezi muži migranty (42 %), ale i tak skoro třetina matek s cizí státní příslušností sdělila, že žádné její dítě v ČR nežije. Věk ani počet dětí žijících v jiné zemi než České republice jsme bohužel vzhledem k celkovému rozsahu dotazníku zjišťovat nemohli. V případě, že děti zůstávají v zemi původu a jejich matka nebo otec dlouhodobě žijí a pracují v jiné zemi, se mluví o tzv. transnacionálních rodičích. Tito migranti a tyto migrantky v zahraničí prožívají prostorové, časové a emoční oddělení od svých dětí, zároveň jsou však zodpovědní a zodpovědné za výživu svých rodin.⁴²

Plány do budoucna

Poslední v této úvodní části probírané téma jsou plány našich respondentů do budoucna. Jak již bylo řečeno, migranti a migrantky oslovení a oslovené v rámci našeho výzkumu pobývají v ČR již poměrně dlouhou dobu a velká část z nich zde má i povolení k trvalému pobytu, tj. poměrně stabilní status, který migrantům umožňuje snadnější institucionální začlenění v mnoha důležitých oblastech (zejména na trhu práce, v oblasti zdravotnictví a v sociální oblasti). Není tedy divu, že přesně polovina těch, kteří v době dotazování měli povolení k dlouhodobému pobytu v ČR, v budoucnu plánovala žádat o pobyt trvalý. Dalších 7 % těchto lidí už o daný pobyt žádalo a čekají na rozhodnutí a zhruba třetina zatím nevěděla, zda požádá.

Ale ani trvalý pobyt zřejmě není pro migranty metou, po jejímž dosažení považují své institucionální začlenění jako dostačující. Přes polovinu (56 %) dotázaných s trvalým pobytem má zájem o české občanství, přičemž 17 % už podalo žádost a čeká na

⁴¹ Tento rozdíl by v datech statisticky významný.

⁴² Ezzedine, P. 2012. „Mateřství na dálku. Transnacionální mateřství ukrajinských migrantek v České republice.“ *Gender, rovné příležitosti, výzkum* 13 (1): 24–32.

rozhodnutí a zbytek teprve plánuje žádat (pětina zatím nemá v tomto ohledu žádné plány).

Snaha o zlepšení svého statusu v ČR (jak žádost o trvalý pobyt, tak i o občanství) je do velké míry zkorelována s plány našich respondentů do budoucna. Respondenti našeho výzkumu vesměs spojují svoji budoucnost s Českou republikou. Zájem setrvat v ČR po dobu dalších pěti let deklarovala naprostá většina dotázaných cizinců (83 %). Žít zde napořád do určité míry plánuje 72 % (přitom 27 % oslovených na otázku ohledně života napořád v ČR odpovědělo „určitě ano“). O něco častěji než ostatní svůj život v ČR plánovali občané Vietnamu (nejméně pak respondenti z ostatních zemí mimo EU s výjimkou postsovětských zemí) a také ženy migrantky.

Jak již bylo zmíněno, sonda realizovaná na občanech EU si bohužel vzhledem k malému počtu těchto migrantů ve vzorku nemohla klást za cíl dodržení jakýchkoli kvót. Při výběru byla snaha o různorodost vzorku, ale tazatelé neměli žádné předpisy ohledně toho, v jaké pražské lokalitě a které migranty vyhledávat. Podobně jako při dotazování migrantů ze zemí mimo EU i zde byly důležité osobní kontakty našich tazatelů a přes polovinu respondentů ze zemí EU jim doporučil někdo ze známých. Námi oslovení respondenti ze zemí EU byli spíše mladší lidé (24 dotázaných bylo mladších 40 let). Téměř polovina z těchto migrantů byli muži. Nejčastější zemí původu bylo Slovensko (22 dotázaných). Dále bylo v našem vzorku po třech přistěhovalých z Německa, Rumunska a Bulharska a po dvou respondentech z Polska a Velké Británie. Dalšími zeměmi, ze kterých dotazovaní pocházejí, jsou Francie, Maďarsko, Řecko a Norsko. Tři ze čtyř lidí v našem vzorku měli minimálně vzdělání s maturitou (vysokoškoláků bylo 12 ze 40). Většina respondentů byla ekonomicky aktivních (34 dotázaných). Lidé z EU nejčastěji zvolili pro své ubytování v Praze vnitřní město (21 dotázaných). Mezi respondenty bylo 17 migrantů z EU, kteří měli v ČR trvalý pobyt, přičemž téměř každý druhý z námi oslovených migrantů s tímto druhem pobytu již zažádal nebo plánuje zažádat o občanství v ČR. V manželství žilo 16 dotázaných a dále téměř každý druhý svobodný měl stálého partnera (naprostá většina z nich žila také v ČR). Výrazně častěji než v případě migrantů a migrantek z jiných zemí než EU měl jejich partner či partnerka české občanství (19 z 27). Každý druhý respondent má alespoň jedno dítě. Více než polovina (11 z 20) rodičů však uvedla, že v České republice nežije ani jedno z jejich dětí.

Vzdělávání a volnočasové aktivity dětí migrantů

Jedna celá část dotazníku se zaměřila na vzdělávání dětí migrantů a na jejich volnočasové aktivity. Vzdělávání má velký význam pro úspěšnou integraci migrantů do majoritní společnosti. Zároveň platí, že schopnost a způsob vyrovnávání se s žáky cizinci v našich školách odráží vůli a schopnost majoritní společnosti řešit problematiku integrace migrantů.⁴³ Z dosud publikovaných studií je známo, že naprosto klíčovým faktorem pro integraci je znalost jazyka majoritní společnosti a právě schopnost osvojit si znalost jazyka ovlivňuje i úspěchy ve škole. Mezi základní faktory ovlivňující integraci žáků cizinců je považován vedle rodinného a školního prostředí jejich věk, kdy integrace je jednodušší v mladším školním věku dětí migrantů, ideálně pokud dítě již absolvovalo přípravnou třídu nebo alespoň poslední rok mateřské školy.⁴⁴

Z těch migrantů a migrantek, jejichž děti žijí v Česku, mělo nějaké zkušenosti s českým školským systémem 260 respondentů. Vzhledem k omezenému počtu respondentů musíme přistupovat k výsledkům této části výzkumu týkající se vzdělávání a volnočasových aktivit dětí opatrně, neboť na některé podrobnější otázky odpověděl jen velmi malý počet respondentů, a nelze proto vyvozovat zásadní závěry v podrobnějším členění např. podle státních občanství, částí Prahy, kde migrantky a migranti pobývají, nebo podle délky pobytu. Zjištěné informace tak slouží spíše jako prvotní vhled do této problematiky a bylo by vhodné se v dalším specializovaném výzkumu zaměřit na téma vzdělávání a volného času dětí podrobněji a oslovit větší počet migrantek a migrantů, jejichž děti navštěvovaly nebo navštěvují pražské školy.

Zkušenosti s českým školstvím

Nejčastěji mají migranti, kteří mají své děti v Česku, zkušenosti se základními školami (72,8 % migrantů a migrantek, jejichž dítě navštěvuje nebo navštěvovalo nějakou školu v ČR, jde o 15 % všech respondentů). O trochu méně častou zkušenost mají migrantky a migranti s předškolním zařízením (67,3 %, 14 % všech respondentů) – nejvíce občané Vietnamu. Nejméně časté zkušenosti měli respondenti se středními školami, vyššími odbornými školami nebo vysokými školami.

Další část se věnuje podrobnějším otázkám zkušeností se vzděláváním dětí a vždy se jednotlivé podíly vztahují pouze k těm migrantům, kteří mají děti v Česku, kterých bylo v našem vzorku 384, a zejména k těm, kteří mají zkušenosti s českými školami – 260 respondentů.

⁴³ Titěrová, K. 2011. „Vzdělávání cizinců: výzva českému školství.“ *Migraceonline.cz*. Dostupné z: <http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/vzdelavani-deti-cizincu-vyzva-ceskemu-skolstvi>.

⁴⁴ Kostecká, Y., T. Kostecký, J. Kohnová, M. Tomášová, K. Pokorná, K. Vojtíšková, M. Šimon. 2013. *Žáci-cizinci v základních školách. Fakta, analýzy, diagnostika*. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta.

Pro výběr školy je pro všechny skupiny podle státního občanství nejdůležitější kvalita výuky na škole (pro 70,6 % migrantů, jejichž děti navštěvovaly české školy, velmi důležité). Největší význam tomuto faktoru přikládají ruští rodiče, kdy 87,5 % z nich zvolilo krajní variantu (velmi důležitý) oproti 48 % vietnamských rodičů a 54,3 % rodičů z řad ostatních migrantů ze zemí mimo EU. Za druhý nejdůležitější faktor je považována blízkost bydliště – pro 46,5 % migrantů je tato okolnost velmi důležitá. Na třetím místě je pak fakt, zda se jedná o státní školu, či nikoli, kdy pro 42,6 % rodičů z řad migrantů je tento faktor velmi důležitý.

Tabulka 2 Jak vnímají rodiče migranti důležitost různých faktorů při výběru školy pro své děti

Faktory důležité pro výběr školy	Ukrajina	Rusko	Vietnam	postsovětské republiky	ostatní státy mimo EU
<i>Počet platných odpovědí</i>	114–115	46–50	23–26	18	45–47
Kvalitní výuka	1,29	1,13	1,56	1,17	1,48
Státní škola	1,64	2,1	2	1,72	2,16
Blízkost školy	1,65	1,92	1,77	2,12	1,81
Nabídka doučování	2,4	2,57	2,32	2,31	2,44
Navštěvují ji děti krajanů	3,17	3,11	2,83	3,06	2,71
Výuka není v češtině	3,17	3,15	2,85	3,15	2,66
Výuka v mateřském jazyce	3,65	3,43	3,45	3,64	2,95

Poznámka: V tabulce je prezentován průměr hodnocení důležitosti na následující škále: 1 – velmi důležité, 2 – spíše důležité, 3 – spíše nedůležité, 4 – zcela nedůležité. Počet platných odpovědí kolísá v určitém rozmezí, neboť ne všichni rodiče migranti odpověděli na různé otázky ohledně důležitosti různých faktorů.

Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017 (N=1109)

V pořadí faktorů se od sebe mírně liší migranti podle státního občanství (Tabulka 2); při interpretaci případných rozdílů je nutné zvážit i menší počet respondentů v jednotlivých kategoriích (a s tím spojenou výpovědní hodnotu uváděných průměrů). Zdá se, že migranti z ostatních postsovětských států mírně upřednostňují státní školu a teprve pak zvažují, zda se škola nachází v blízkosti jejich bydliště. Pro občany Ukrajiny jsou tyto dva faktory zhruba stejně významné. Naopak občané Ruska, Vietnamu a migranti z ostatních zemí mimo EU upřednostňují školu v blízkosti bydliště. Faktor, zda škola nabízí doučování češtiny, sice rodiče z řad migrantů nepovažují za ten, který by byl pro rozhodování o výběru školy zásadní, avšak i k němu přihlížejí, neboť pro 19,3 % je to velmi důležitý faktor a pro dalších 30,5 % spíše důležitý faktor. Další faktory, jako zda školu navštěvují děti krajanů nebo zda výuka není v češtině, jsou pro migranty spíše nedůležité, jen velmi mírně se v tomto směru odlišují občané Vietnamu a migranti z ostatních zemí mimo EU. Výuku v mateřském jazyce považuje většina za spíš nebo zcela nedůležitý faktor pro rozhodování o výběru školy. Důležitější je pochopitelně pro ty, jejichž znalost češtiny je malá a kteří neplánují v budoucnu žít v Česku. Takoví se v našem vzorku více nacházeli ve skupině rodičů migrantů pocházejících z ostatních zemí mimo EU, z nichž někteří

upřednostňovali výuku v mateřském jazyce.⁴⁵ To z velké části souvisí s tím, že více než polovina z nich spíše nebo určitě neplánuje v budoucnu žít v ČR.

Pro migrantky a migranty žijící v okrajových částech Prahy je blízkost při výběru vhodné školy pro jejich děti mnohem důležitější než pro ty, kteří bydlí v jiných částech Prahy, kde je vyšší nabídka škol a snazší dopravní dostupnost. Celkově se zdá, že rodiče migranti žijící v okrajových oblastech Prahy zvažují při výběru škol pro své děti více faktorů než ostatní. Z hlediska genderu neexistují významnější rozdíly mezi migrantkami a migranty v názorech na výběr školy. Ženy pouze přikládají větší význam tomu, zda do školy chodí i děti jiných krajanů, než muži.

Zajímalo nás též, jaký podíl dětí migrantů využívá ve škole možnosti služeb asistenta nebo zda děti docházejí na nějaké doučování. Kladně na tuto otázku odpověděla asi třetina ukrajinských a ruských rodičů, jejichž děti pobývají v Česku, respondenti z jiných států již vykazovali méně kladných odpovědí. Nutno však poznamenat, že právě v případě této otázky již mluvíme o velmi malém počtu respondentů, kteří vzhledem k filtrům v dotazníku na tuto otázku odpověděli. Celkově má zkušenosti se službami asistenta nebo s doučováním různého druhu 66 dětí respondentů. Občané Ruska mnohem více než migranti jiných státních občanství najímají na doučování soukromé učitele, občané Ukrajiny a Vietnamu častěji využívají doučování organizované školou.

Téměř polovina respondentů, jejichž děti navštěvovaly nebo navštěvují české školy, uvedla, že jejich dítě nebo děti docházely do družiny nebo do školního klubu. Výjimku tvoří pouze občané Ruska, u nichž do družiny nebo školního klubu dochází nebo v minulosti docházela ani ne třetina jejich dětí (pouze 28,3 % z těch, kteří mají zkušenosti s českými školami). Z výzkumů vyplývá, že družina je pro děti migrantů velmi prospěšná, neboť zde má žák možnost navázat přátelské vztahy se svými spolužáky a má i větší prostor pro komunikaci.⁴⁶

Většina migrantů, jejichž děti navštěvovaly nebo navštěvují školy v ČR, má se školami kladné zkušenosti. Za největší překážku považují jazykovou bariéru (22,4 % migrantů rodičů), přičemž nejvíce to vnímají vietnamští rodiče, kteří se i více než ostatní domnívají, že s nimi škola málo komunikuje, což může souviset právě s touto jazykovou bariérou. Rodiče migranti z ostatních zemí mimo EU zase o trochu více než jiní pociťují, že s nimi ve škole jednájí hůř než s ostatními. V názorech na možné překážky ve vztahu se školou neexistují významné rozdíly mezi muži a ženami. Z hlediska místa bydliště se rodiče z centra o trochu více domnívají, že s nimi škola komunikuje hůř než s ostatními rodiči a stěžují si na nedostatek informací. Nutno však poznamenat, že vzhledem

⁴⁵ Jako velmi důležitý faktor výuku v mateřském jazyce označilo pouze pět respondentů, z nichž tři jsou občané Ruska a dva občané Spojených států amerických.

⁴⁶ Kostelecká, Y., T. Kostelecký, J. Kohnová, M. Tomášová, K. Pokorná, K. Vojtíšková, M. Šimon. 2013. *Žáci-cizinci v základních školách. Fakta, analýzy, diagnostika*. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta.

k podrobnému členění a celkově malému zastoupení respondentů z centra Prahy se jedná o velmi malý počet respondentů.

Ačkoli sice přetrvávají drobné problémy ve vztahu ke škole, obecně lze říci, že škola je pro migranty důvěryhodný partner. Již předchozí výzkum věnující se mimo jiné i integraci Ukrajinců a Vietnamců do české společnosti, realizovaný v roce 2013, poukázal na to, že na integraci má zejména v případě vietnamské komunity velmi významný vliv socializace dětí migrantů v české společnosti.⁴⁷

Volnočasové aktivity dětí migrantů

Další část výzkumu se zaměřila na volnočasové aktivity dětí migrantů žijících v Praze. Skoro polovina migrantek a migrantů majících své děti v Česku uvedla, že jejich dítě navštěvuje nebo navštěvovalo nějaké kroužky; nejmenší podíl je mezi občany Vietnamu (odlišnost však není statisticky významná). Z výzkumů majoritní populace vyplývá, že z českých dětí ve věku 6–18 let kroužky navštěvovaly nebo navštěvují čtyři pětiny dětí (82–87 %), z nichž tři čtvrtiny se jich účastní pravidelně jedenkrát i vícekrát týdně.⁴⁸ Pokud přihlédneme k prostorovému rozdělení Prahy na šest částí, tak nejméně dětí migrantů navštěvuje nebo navštěvovalo zájmové kroužky ve vnějším městě – sever a vnitřním městě – jih.

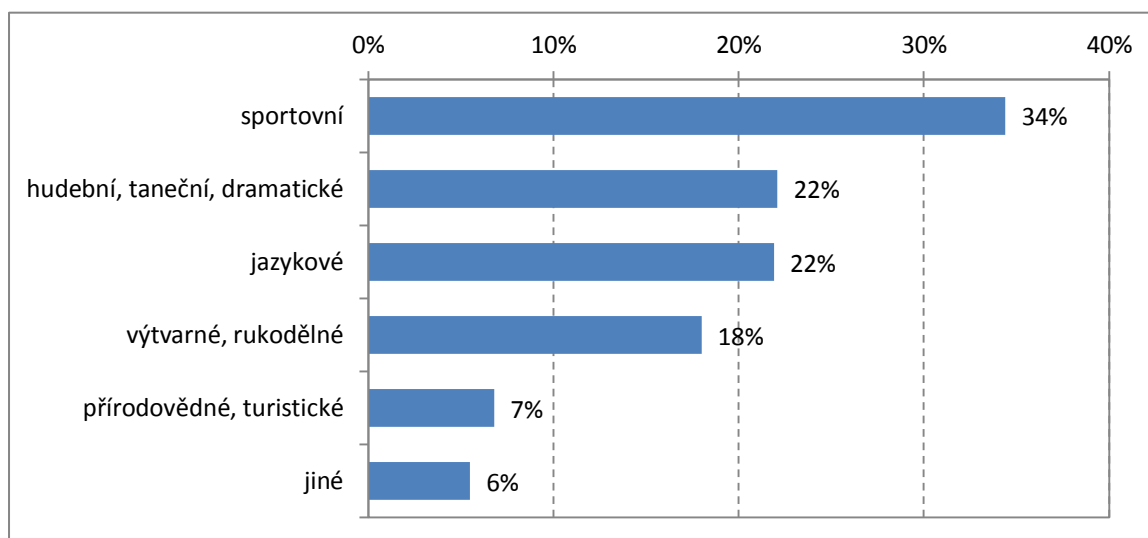
Nejvíce navštěvované kroužky u migrantů jsou stejně jako v případě majoritní populace kroužky sportovní (81 % z těch, co navštěvují nebo navštěvovaly nějaké volnočasové aktivity). Z dalších zaměření jsou oblíbené kroužky hudební, taneční nebo dramatické, následované kroužky jazykovými nebo výtvarnými a rukodělnými. Naopak nejméně děti migrantů navštěvuje kroužky zaměřující se na turistiku nebo přírodu (Graf 8).

Respondenti většinou znají organizace jako základní umělecké školy (ZUŠ) nebo Domy dětí a mládeže (DDM), avšak výjimku tvoří respondentky a respondenti ze zemí mimo EU, kteří o těchto organizacích slyšeli mnohem méně často. Většina migrantek a migrantů majících děti v Česku o ZUŠ nebo DDM slyšela, ale jejich děti tam nechodí nebo nechodily. Zkušenosti s kroužky v těchto organizacích mělo asi 18 % (ZUŠ) a 20 % (DDM) migrantů s dětmi v Česku. Zdá se též, že jakkoli děti migrantů z Vietnamu navštěvují kroužky méně než ostatní, tak mnohem více se účastní kroužků v ZUŠ a DDM.

⁴⁷ Bernard, J., R. Mikešová. 2014. „Sociální integrace imigrantů na rozhraní mezi dočasnou migrací a trvalým usazením.“ *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* 50 (4): 521–546, <https://doi.org/10.13060/00380288.2014.50.4.107>.

⁴⁸ Při srovnání vycházíme z výzkumů Kultura 2011 a Periferie 2016 realizovaných Sociologickým ústavem AV ČR, v.v.i., v nichž byla položena podobná otázka. O výsledcích výzkumu Kultura 2011 viz publikace Patočková, V., D. Čermák, K. Vojtíšková a kol. 2012. *Kultura v krajích České republiky*. Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

Graf 8 Podíl migrantů, jejichž děti mají zkušenost s různými kroužky (jen ti, kteří mají alespoň jedno dítě v Česku)

Poznámka: Odpovědi na otázku „Na jaké kroužky Vaše dítě/děti chodí nebo chodily?“ Respondenti odpovídali ano/ne u každého druhu kroužků (N = 384).

Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017

Zajímali jsme se též o možné důvody, které by rodičům z řad migrantek a migrantů bránily v návštěvě kroužků. Z odpovědí není patrné, že by jim něco zásadního bránilo, spíše je to věc osobního rozhodnutí anebo v tom hrají roli jiné důvody jako délka pobytu (čím déle migrantky a migranti pobývají v Česku, tím je i vyšší podíl těch, jejichž děti kroužky navštěvují), ekonomická situace (finanční nedostupnost) nebo stáří dětí, neboť i u českých dětí návštěva kroužků úměrně klesá s růstem věku dětí. Třetina ukrajinských respondentů, kteří mají děti v Česku, uvedla, že kroužky jsou pro ně příliš drahé. Asi třetina též určitě nebo spíše souhlasila s tím, že o kroužcích nemají dostatek informací, nejvíce migranti rodiče z ostatních zemí mimo EU.

Kroužky jsou příliš drahé a špatně dopravně dostupné mnohem častěji pro migranty a migrantky bydlící v periferních částech Prahy. I přes tyto názory do kroužků v periferních oblastech chodí stejný podíl dětí jako v jiných částech Prahy, což svědčí o tom, jaký význam kroužkům a kontaktu s jinými dětmi rodiče přikládají.

Jak ukázaly výzkumy v Česku, účast na mimoškolních zájmových aktivitách významně souvisí zejména s vyšší vzdělání rodičů, s životním postojem, hodnotami a aspiracemi.⁴⁹ I v našem výzkumu se potvrdila souvislost se vzděláním rodičů, kdy s vyšším vzděláním převažují migranti, jejichž děti na některé zájmové kroužky docházejí nebo docházely.

Z výzkumu celkově vyplývá, že ačkoli obyvatelé Prahy s cizí státní příslušností jsou často velmi pracovně zaneprázdněni a sami mají málo volného času, většina z nich má

⁴⁹ Šafr, J. 2010. „Zájmové kroužky a oddíly jako zdroj sociálního kapitálu.“ *Socioweb* 8 (4), http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/178_soc.web.4%25202010.pdf.

povědomí o různých volnočasových aktivitách pro své děti a jejich děti se jich velkou měrou účastní. Návštěva různých zájmových kroužků přispívá k integraci do společnosti, neboť zde mají děti možnost neformálně se seznámit s dalšími vrstevníky, ale i majorita má možnost seznámit se s cizinci žijícími dlouhodobě v Praze.

Jazykové kompetence migrantů a výuka češtiny

Jazykové schopnosti migrantů, komunikační bariéry a potřeby ohledně jazykových kurzů patřily mezi prioritní oblasti realizovaného výzkumu. Znalost jazyka je podle mnoha studií klíčovým předpokladem pro úspěšnou integraci migrantů, a proto velká část našeho dotazníku byla věnována zjišťování toho, jaké jsou jazykové kompetence migrantů, jak hodnotí svou češtinu, zda ji chtějí zlepšovat, jaké mají zkušenosti s jazykovými kurzy a jaké faktory ovlivňují, zda respondenti na jazykové kurzy chodí, a pokud ano, tak kam.

Sebehodnocení znalostí češtiny

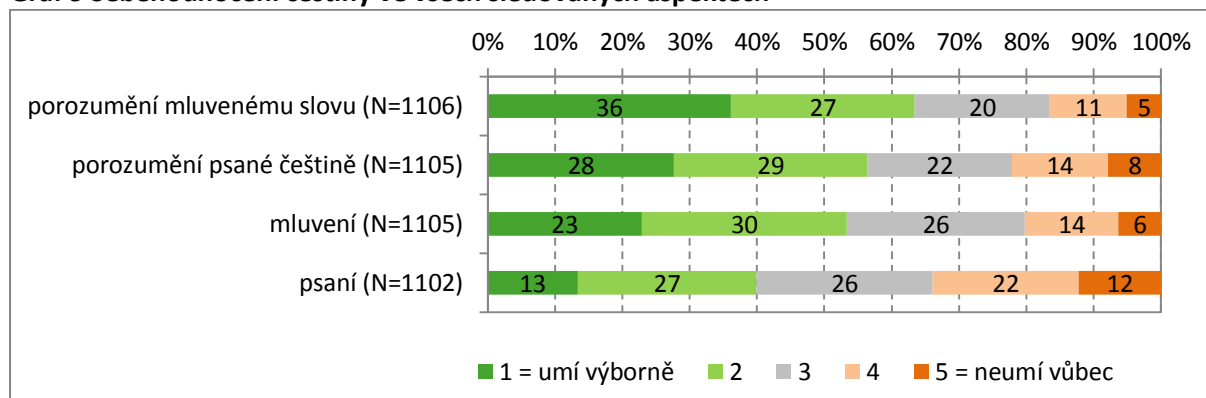
Na začátku části věnované jazykovým kompetencím respondenti hodnotili svoji znalost češtiny, zejména to, jak rozumějí mluvenému slovu, jak hovoří česky, jak rozumějí psané češtině a jak psanou češtinu aktivně ovládají.⁵⁰ Výsledky ukázaly, že celkově se oslovení migranti a migrantky hodnotili spíše pozitivně: na škále od 1 do 5, kde 1 znamenalo „umím výborně“, zatímco 5 – „neumím vůbec“, si většinou dávali známky mezi 2. a 3. stupněm. Lépe se respondenti hodnotí v pasivní znalosti jazyka – nejlépe v porozumění mluvenému slovu (průměrné hodnocení 2,21), následuje porozumění psané češtině (průměr 2,45). V aktivní znalosti jazyka se hodnotí mírně hůře – lépe v mluvení (2,50) a nejhůře pak v psaní (2,93).

V oblasti porozumění mluvenému slovu 36 % respondentů tvrdí, že rozumí výborně, a 27 % se ohodnotilo druhým stupněm z pěti, tedy dohromady více než 60 % respondentů hodnotí svou češtinu jako velmi dobrou (známky 1 a 2). Na druhou stranu 5 % respondentů uvedlo, že mluvené češtině nerozumí vůbec (viz Graf 9).

Porozumění psané češtině hodnotila téměř třetina respondentů jako výborné, zároveň více než pětina respondentů uvedla, že rozumí psané češtině velmi špatně nebo jí nerozumí vůbec, což lze hodnotit jako poměrně vysoké číslo ve společnosti, kde jsou psané dokumenty standardní formou komunikace, zejména na úřadech a ve finančních institucích (viz Graf 9).

⁵⁰ Viz otázka O.34 v dotazníku v příloze.

Graf 9 Sebehodnocení češtiny ve všech sledovaných aspektech

Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017 (N=1109)

Výborně mluví česky 23 % respondentů. Dohromady se hodnotí na stupních 1 a 2 více než polovina dotázaných, zatímco pětina mluví špatně nebo nemluví vůbec. Výbornou psanou češtinu deklaruje 13 % respondentů, tedy třikrát méně než výborné porozumění mluvenému slovu. Naopak třetina respondentů česky píše špatně nebo vůbec nepíše.

Významně lépe než ostatní hodnotí⁵¹ svou češtinu občané Ukrajiny. Podobně svou mluvenou češtinu hodnotí občané Ruska, Vietnamu a ostatních postsovětských států. Nejhorše a statisticky významně odlišně pak svou mluvenou češtinu hodnotí občané ostatních zemí mimo EU. Co se týče psané češtiny, tak ta je respondenty hodnocena jako nejobtížnější a rozdíly mezi jednotlivými skupinami jsou zde méně výrazné, až na migranty z ostatních zemí mimo EU (viz Tabulka 3).

Tabulka 3 Sebehodnocení češtiny podle státního občanství

	Celkem	Ukrajina	Rusko	Vietnam	Postsovětské republiky	Ostatní státy mimo EU
Porozumění mluvenému slovu	2,2	1,9	2,1	2,2	2,3	3,2
Mluvení	2,5	2,2	2,4	2,5	2,6	3,3
Porozumění psané češtině	2,5	2,1	2,3	2,7	2,4	3,4
Psaní	2,9	2,7	2,8	2,9	2,9	3,7

Poznámka: Tabulka ukazuje průměr sebehodnocení na škále od 1 „umím výborně“ do 5 „neumím vůbec“.

Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017 (N = 1109)

V úrovni češtiny se neprojeví žádné signifikantní rozdíly podle věku, pouze v psaní česky jsou respondenti nejmladší věkové skupiny (18–25 let) významně lepší než starší respondenti, což může způsobovat vliv respondentů, kteří v Česku absolvovali školní docházku v češtině. Zároveň mladší věk neznamená automaticky výbornou češtinu, i v nejmladší věkové kategorii jsou migranti, kteří svou češtinu hodnotí jako velmi špatnou

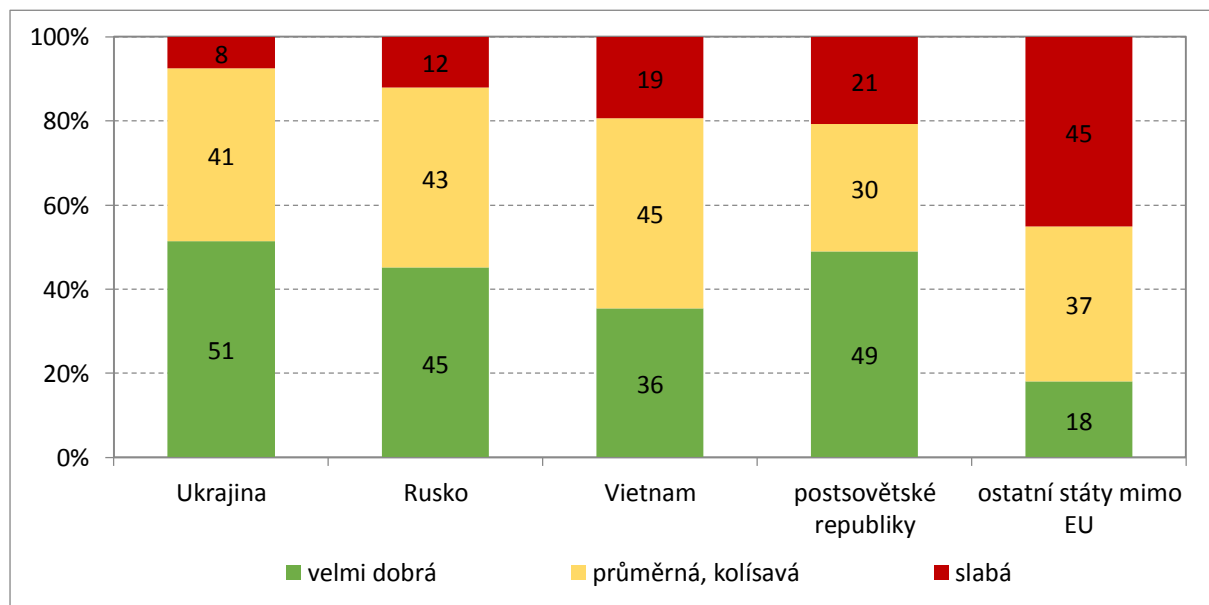
⁵¹ Rozdíly v ovládnutí češtiny jako takové můžeme reprezentovat pomocí odpovědí na otázku, jak respondenti hodnotí svou mluvenou češtinu. Na základě zjištění faktorové analýzy tato proměnná vysvětluje nejvíce variability v odpovědích na všechny čtyři otázky týkající se sebehodnocení v různých aspektech ovládnutí češtiny.

nebo tvrdí, že ji neumí vůbec. Lepší hodnocení vlastní češtiny mají významně častěji respondenti, kteří mají trvalý pobyt, žijí déle v Česku a plánují život v Česku.

Z údajů o sebehodnocení češtiny lze vytvořit za pomoci clusterové analýzy tři skupiny migrantů podle jejich celkové úrovně češtiny,⁵² a to 1) migranty s velmi dobrou češtinou, 2) migranty s češtinou průměrnou či s nerovnoměrně rozvinutými oblastmi jazykové kompetence, a 3) migranty se slabou češtinou. Migrantů s velmi dobrou češtinou je v souboru 42 % a jsou to lidé, kteří se ve většině oblastí hodnotí vyššími známkami (velmi dobře hovoří i píše). Migrantů s průměrnou či kolísavou znalostí je v souboru 40 % a jde o migranty, kteří se buď ve většině oblastí češtiny hodnotili průměrnými známkami, nebo mají jednotlivé kompetence nerovnoměrně rozvinuté (například výborně hovoří, ale vůbec nepíše). Migrantů, kteří se ve většině oblastí hodnotili nízkými známkami a jejich češtinu tedy označujeme jako slabou, je v souboru 18 %.

Mezi občany Ukrajiny je významně více osob s velmi dobrou češtinou (polovina ukrajinských respondentů) a významně méně osob se slabou češtinou (podobně jsou na tom respondenti z Ruska, kterých je také se slabou češtinou méně, než je zastoupení v celém souboru). Naopak mezi občany ostatních států mimo EU je významně více osob se slabou češtinou (viz Graf 10).

Graf 10 Celková úroveň češtiny podle státního občanství

Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017 (N = 1109)

⁵² Jsme si vědomi, že sebehodnocení migrantů nelze přímo využít jako znak jejich úrovně češtiny. Součástí dotazníku nebyl žádný jazykový test a nezapomínáme, že sebehodnocení zde používáme jako indikátor skutečné úrovně jazyka. Odpovědi respondentů mohou být zatíženy mnoha typy nepřesností – každý se hodnotí různě přísně, má různé zkušenosti například ze vzdělávacích kurzů, kde se mohl s hodnocením setkat, někdo naopak svou češtinu hodnotil poprvé v životě, vliv má jistě i potřeba prezentovat se lépe nebo být zdvořilý.

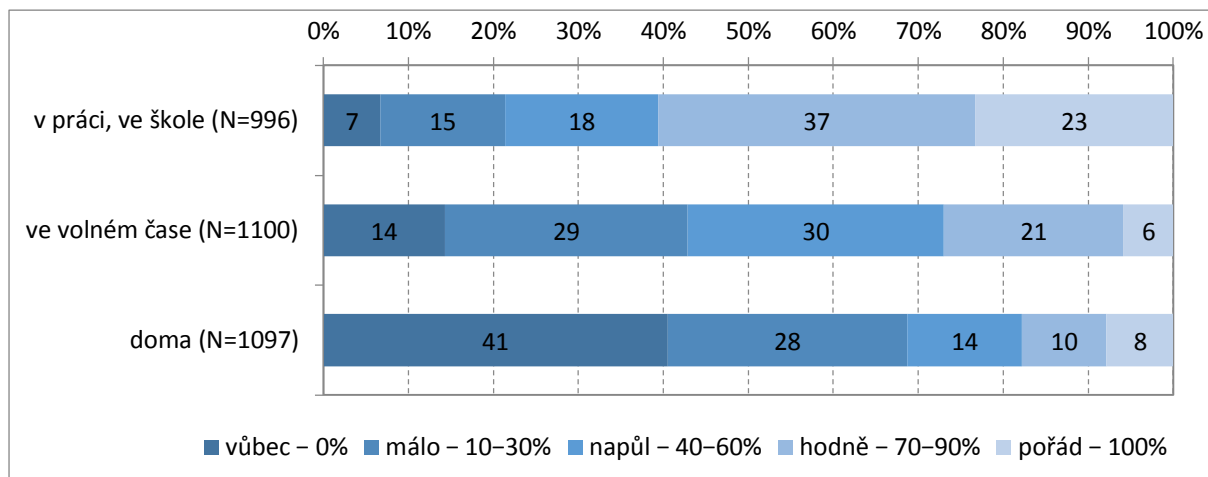
Používání češtiny v různých sférách života

Vedle vlastního hodnocení úrovně znalosti češtiny jsme se zaměřili také na to, jak často a v jakých prostředích migranti používají češtinu. Zjišťovali jsme, jak často migranti používají češtinu v práci nebo ve škole (otázka tedy byla společná pro osoby, které pracují nebo studují), doma a ve volném čase. Respondenti odhadovali v desítkách procent, jak často v každém z prostředí češtinu používají.

Nejčastěji používají češtinu v práci/ve škole, a to průměrně v 66 % času. Méně než v polovině času nebo komunikačních situací používají češtinu ve volném čase (průměrně ve 44 % času). Nejméně je čeština využívána v domácím prostředí, zde respondenti výzkumu používají češtinu průměrně ve 28 % času nebo komunikačních situací.

Naprostá většina respondentů v práci nebo ve škole aspoň z poloviny, ale spíše častěji, hovoří česky. Naopak 7 % respondentů uvedlo, že česky v práci nebo ve škole nehovoří vůbec a 14 % češtinu používá málo. Ve volném čase používá češtinu pořád, často nebo z poloviny téměř 60 % respondentů, dohromady 43 % ji pak ve volném čase téměř nebo vůbec nepoužívá (viz Graf 11). Celkem logicky je čeština migranty nejméně používána doma – i tak ale nemálo respondentů (8 %) hovoří doma česky stále a často jich pak doma česky hovoří 10 %. 69 % respondentů doma češtinu spíše nebo vůbec nepoužívá.

Graf 11 Frekvence používání češtiny (podíl při komunikaci) v práci nebo ve škole, doma a ve volném čase.

Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017

Míra využívání češtiny v různých prostředích sice není stejná, ale v každém z nich se najdou respondenti, kteří česky nehovoří vůbec nebo naopak používají pouze češtinu.

Rozdíly v míře používání češtiny jsou nejvíce dané samozřejmě jazykovou úrovní respondentů a délkou jejich pobytu v Česku: čím lépe migranti česky umějí a čím jsou déle v Česku, tím častěji češtinu využívají. Významné rozdíly jsou také mezi skupinami

podle státního občanství, typu pobytu a podle plánů na život v Česku. Častěji češtinu užívají migranti s trvalým pobytem než s ostatními typy pobytu a ti, kdo v Česku plánují žít natrvalo. Rozdíly naopak nebyly zjištěny mezi věkovými skupinami – mezi migranty všech věkových kategorií je míra používání češtiny v různých prostředích stejná – a mezi muži a ženami. Jediný méně významný rozdíl v míře používání češtiny v práci/ve škole, který lze sledovat, je mezi věkovými kategoriemi 18–25 a 26–35 let. Nejčastěji používají češtinu v práci/ve škole respondenti v nejmladším věku 18–25 let (průměrně ze 70 %), neboť jsou to často studenti, nejméně často pak lidé ve věku 26–35 let (průměrně 63 %), což je skupina složená i z méně kvalifikovaných pracovníků a čerstvě přichozích migrantů s nízkou znalostí češtiny.

Z hlediska rozdílů mezi skupinami podle státního občanství používají nejméně často češtinu v práci / ve škole občané ostatních států mimo EU, v zásadě stejně často (zhruba v 62 % času) občané ostatních postsovětských států a Ruska, nejčastěji pak občané Ukrajiny a Vietnamu (v 72–75 % času, viz Tabulka 8 v příloze).

Míra používání češtiny v práci stoupá s délkou pobytu v Česku. Migranti žijící v Česku déle než 10 let používají češtinu v práci/ve škole z 80 %, ti, kdo zde žijí 2–10 let, češtinu v práci/ve škole využívají v 62–65 %, nejméně ji používají respondenti žijící zde méně než dva roky (méně než 50 % času, Tabulka 9 v příloze). I migranti, kteří přišli čerstvě do Česka a česky nemusí umět, musí češtinu v práci celkem často využívat. Nabídka pracovních pozic, které by se zcela obešly bez češtiny, není patrně tak velká. A s délkou pobytu zřejmě migranti mění svou pozici na trhu práce směrem k pozicím s větší interakcí v češtině. Není to ale pravidlem, existuje skupina migrantů, která tento posun neabsolvuje a míru používání češtiny v práci v průběhu svého života v ČR nezvyšuje.

Zdá se logické, že lidé, kteří žijí v Česku dlouhodobě a také zde žít hodlají, budou češtinu používat více než ti, kdo svůj pobyt považují spíše za dočasný. Je zajímavé podívat se i na opačné případy. Z analýzy vyplývá, že někteří respondenti deklarují, že v práci češtinu vůbec nepoužívají nebo ji používají málo, a přitom určitě nebo spíše plánují žít v Česku (jedná se o téměř pětinu těch, kdo plánují žít v Česku, přičemž je to každý desátý dotázaný).⁵³ Tito respondenti zřejmě pracují v takových sektorech, kde se dlouhodobě s češtinou nemusejí setkat a přitom to může být dlouhodobě udržitelná pracovní strategie. Pro úvahy o integraci je zde podstatné zjištění, že trh práce umožňuje trvale žít v Česku bez používání, a tedy i znalosti češtiny. Může se jednat jak o vysoce postavené pozice v zahraničních společnostech, tak ale i o nízkokvalifikovaná a nevýhodná pracovní místa, určená často právě pro pracovní migranty, která ovšem nemotivují ke zlepšování češtiny.

⁵³ Viz Tabulka 10 v příloze.

Vliv pracovní pozice na míru používání češtiny nalézáme i při třídění podle kategorií zaměstnání. Pořád hovoří česky nepřekvapivě řídící pracovníci a úředníci, hodně pracovníci ve službách, napůl pomocní pracovníci, naopak málo řemeslníci a kvalifikovaní pracovníci.

V domácnostech se čeština logicky používá nejméně často, nicméně ne marginálně: je patrné, že rodiny migrantů češtinu pro domácí komunikaci využívají. Doma používají češtinu nejméně často občané ostatních zemí mimo EU (20 %), ostatních států bývalého Sovětského svazu a občané Ruska. Následují občané Ukrajiny (česky doma mluví v průměru v 31 % času) a občané Vietnamu (37 %).

Častější používání češtiny v domácím prostředí může indikovat, že respondenti mají partnera české národnosti nebo respondenti výzkumu pocházejí z rodin, ve kterých se setkává více migračních generací, zejména dětí, které hovoří česky ve škole a možná také se svými sourozenci nebo určitými rodinnými příslušníky, a tak je celkově čeština v rodině významně zastoupena.

Na míru používání češtiny doma má opět největší vliv skutečnost, že migranti češtinu dobře ovládají – doma češtinu používá 41 % respondentů s velmi dobrou češtinou a 10 % osob se slabou češtinou. Migranti, kteří pobývají v ČR déle než 10 let, hovoří doma česky nejčastěji, ze 42 %. Delší pobyt v ČR vede právě k soužití více migračních generací, které zřejmě nejčastěji do domácností vnášejí různé jazykové kompetence a vyšší míru používání češtiny.

Používání češtiny ve volném čase můžeme vnímat jako indikátor neformálních sociálních vazeb s majoritou. Čím lepší mají migranti češtinu a čím déle pobývají v ČR (a čím déle tedy budují neformální sociální vazby), tím častěji ji také ve volném čase používají. Migranti s velmi dobrou češtinou ji používají ve volném čase v průměru v 62 %, zatímco lidé s průměrnou češtinou ji používají z 35 % a lidé se slabou češtinou v 16 %. Úroveň jazyka tedy zřejmě ovlivňuje i sociální vazby, které se pak i díky slabé češtině udržují spíše mezi migranty navzájem. Podle věkových kategorií ani podle pohlaví se používání češtiny ve volném čase neliší.

Významné rozdíly mezi občanstvími opět ukazují, že nejméně (30 %) času používají češtinu občané ostatních států mimo EU. Občané ostatních postsovětských států, Ruska a Vietnamu užívají češtinu významně častěji (mezi 39 a 45 % času). Nejčastěji ji pak ve volném čase užívají občané Ruska, Vietnamu a Ukrajiny (ve 44 až 49 % času).

Pokud můžeme vyslovit hypotézu, že používání češtiny ve volném čase indikuje kontakty s majoritou, můžeme na základně používání češtiny předpokládat vysokou frekvenci kontaktu migrantů s majoritou v pracovní oblasti a dosti častý kontakt i v oblasti volného

času. Zároveň je viditelné, že identifikujeme také skupinu zhruba 7 % osob, které ve své práci či škole češtinu nepotřebují a jejich kontakt s majoritou tedy může být minimální.

Z hlediska poznatků o integraci migrantů v Česku můžeme zjištění o stejné míře využívání češtiny ve volném čase všemi nejpočetnějšími skupinami migrantů (občané Ukrajiny, Vietnamu, Ruska) chápat jako signál, že nejpočetnější – a již tradiční – skupiny jsou do značné míry propojeny s českou majoritou nebo s integrovanými migranty, neboť téměř polovina neformální komunikace probíhá v češtině. Výrazně méně často česky neformálně komunikují občané ostatních států mimo EU.

Nepoužívání češtiny doma nelze chápat jako projev nedostatečné integrace. Používání rodného jazyka (či dalších jazyků v rodině) je třeba chápat jako naprosto normální a neohrožující pro začlenění migrantů do společnosti. Zastoupení osob, které uvedly, že hovoří doma stále nebo často česky, je relativně vysoké a lze z něj usoudit, že jde zřejmě o rodiny, které mají členy spíše hovořící česky, jimž se ostatní rodinní příslušníci mohou přizpůsobovat.

Je zajímavé, že ve zkoumaném vzorku osob nebyly zjištěny významné rozdíly mezi používáním češtiny v práci podle věkových kategorií. Předpoklad, že mladší migranti budou umět lépe česky, a tedy budou češtinu více používat, se v tomto ohledu nepotvrzuje – ve všech věkových kategoriích jsou zastoupeny osoby, které hovoří česky výborně a jazyk používají, a ty, které jazyk tolik neovládají a nepoužívají jej tak často. A naopak znalost češtiny s věkem spíše stoupá, neboť se posiluje i délkou pobytu v Česku.

Potíže při komunikaci v různých situacích a využívání tlumočení

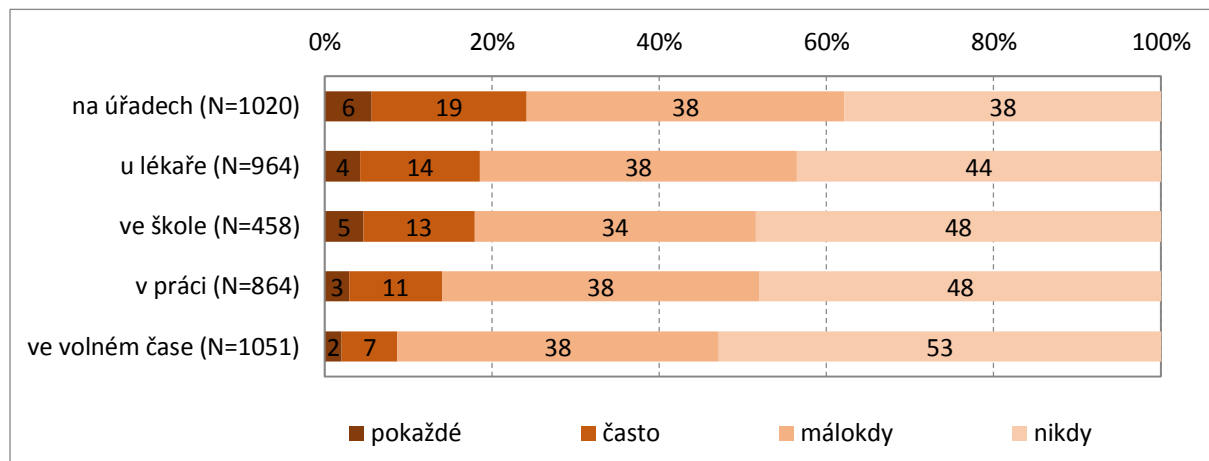
Vedle toho, do jaké míry migranti a migrantky žijící v Praze používají češtinu v různých prostředích, jsme se také zaměřili na zjišťování jejich největších komunikačních potíží. Respondenti hodnotili své zkušenosti s potížemi při komunikaci v češtině v pěti vyjmenovaných prostředích. Průměry odpovědí na škále od 1 „pokaždé“ do 4 „nikdy“ se opět pohybovaly spíše v pozitivnější části (mezi hodnotou 3 „málokdy“ a 4 „nikdy“), což je poněkud překvapivý výsledek, zejména s ohledem na zjištění, že existuje nezanedbatelná skupina migrantů, kteří česky dle vlastního hodnocení zas tak dobře neumějí a jejich komunikaci, zejména ve veřejném prostoru, tak zřejmě provázejí.

Pokud se respondenti setkávají s potížemi v komunikaci, pak je to nejčastěji na úřadech, u lékaře a ve škole. Teprve pak následuje prostředí zaměstnání a volný čas, kde jsou potíže při komunikaci v češtině uváděny nejméně často. Analýza ukazuje,⁵⁴ že na úřadech se s komunikačními potížemi setkává pokaždé 5 % respondentů a 17 % se tam s potížemi setkává často. Celkem jde téměř o čtvrtinu respondentů, která má

⁵⁴ Podrobně viz Tabulka 11 v příloze.

komunikační potíže na úřadech. Téměř pětina respondentů má též pokaždé nebo často komunikační potíže u lékaře a ve škole. Na druhou stranu sedm z deseti dotázaných migrantů a migrantek se podle vlastní výpovědi s potížemi při komunikaci v češtině na úřadech setkává málokdy nebo nikdy (Graf 12).

Graf 12 Hodnocení potíží při komunikaci v češtině v různých situacích

Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017

Komunikační potíže zakoušejí zejména migranti, kteří jsou v Česku kratší dobu – s rostoucí délkou pobytu klesá frekvence komunikačních potíží. Osoby s pobytem do pěti let uvádějí významně častější zkušenosti s komunikačními potížemi, než je tomu u migrantů pobývajících v Česku více než pět let. Analogické zkušenosti uvádějí respondenti, pokud jde o komunikační potíže u lékaře (osoby pobývající v Česku do pěti let častěji uvádějí komunikační potíže). V práci, ve škole a ve volném čase mají výraznější potíže především migranti pobývající v Česku do dvou let.

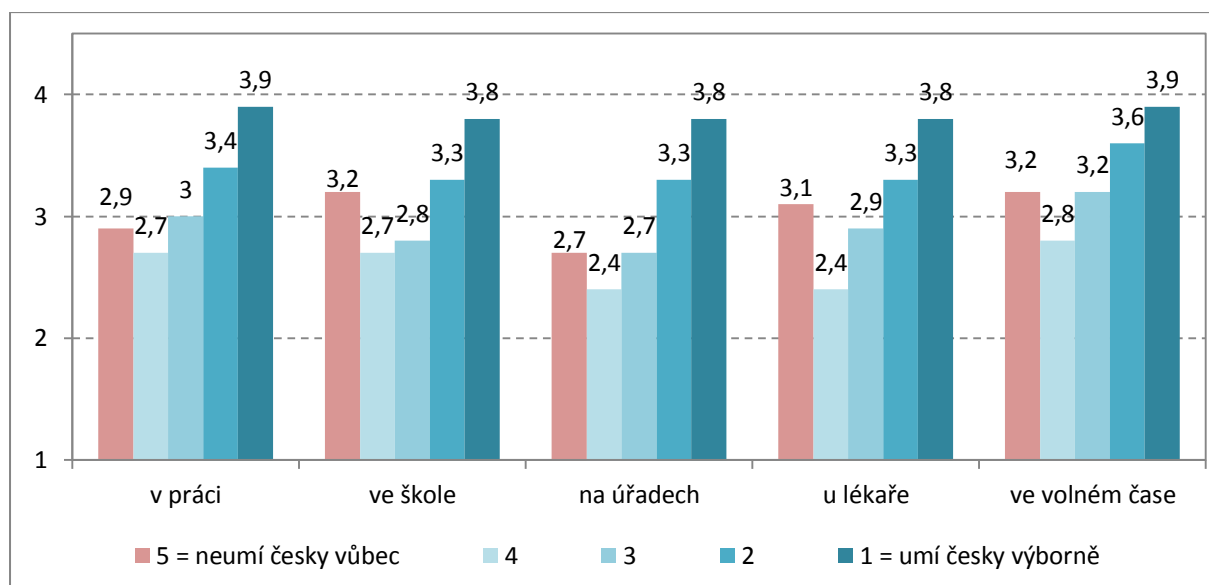
Zdá se tedy, že na úřadech a u lékaře je komunikace v češtině nejnáročnější a migrantům trvá delší dobu (až pět let) se na komunikaci v češtině v těchto situacích adaptovat. V ostatních prostředích je tato doba zřejmě kratší.

Analogická je souvislost mezi komunikačními potížemi a znalostí češtiny: s lepší češtinou klesají logicky i komunikační potíže. Zajímavé ale je sledovat, jak migranti a migrantky s různou znalostí mluvené češtiny hodnotí své komunikační potíže. Ve všech výše popsaných životních situacích respondenti, kteří deklarovali, že česky nehovoří vůbec, systematicky uváděli méně častou frekvenci zakoušení komunikačních potíží než respondenti, kteří svou mluvenou češtinu hodnotí o stupeň lépe (viz Graf 13 – červeně označený sloupec).

Zjištění může jednak indikovat, že lidé bez znalosti češtiny se prostě české komunikaci vyhýbají, a tak se v ní tolik neseťkávají s potížemi. Mohou mít prostředníka, který jim s komunikací pomáhá. Nebo interakci v češtině ve zkoumaných situacích minimalizují. Zároveň to může znamenat, že lidé, kteří neumějí česky, zároveň nechtějí o svých

potížích hovořit – nechtějí vypadat, že dělají nebo mají problémy, a tak ve svých odpovědích frekvenci potíží snižují.

Graf 13 Potíže při komunikaci v češtině v různých situacích podle úrovně mluvené češtiny

Poznámka: Hodnocení komunikačních potíží je na škále od 1 „pokaždé“ do 4 „nikdy“.

Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017 (N=1109)

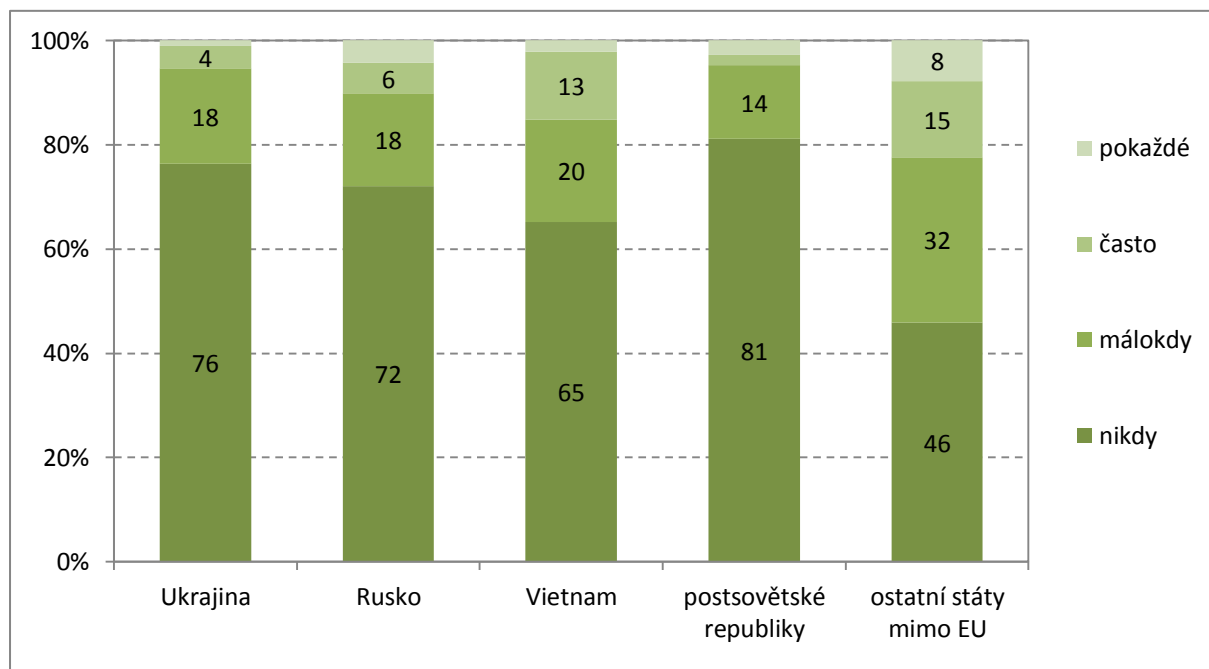
Pokud jde o rozdíly mezi respondenty podle státního občanství, lze identifikovat výraznou skupinu, která zakouší potíže signifikantně častěji než ostatní skupiny, a to jsou občané ostatních zemí mimo EU. Významně častěji mají potíže při komunikaci v češtině nejen na úřadech a u lékaře, ale i ve volném čase. Mezi ostatními skupinami podle státního občanství jsou také mírné rozdíly. V zásadě lze říci, že občané Ukrajiny a ostatních postsovětských států se nejméně potýkají s komunikačními potížemi ve všech sledovaných situacích, zřejmě vzhledem k jazykové blízkosti, zatímco občané Vietnamu se s potížemi častěji setkávají při práci.

Využití tlumočení

Vedle potíží při komunikaci jsme zjišťovali, zda respondentům někdy někdo tlumočí či překládá například na úřadech, u lékaře nebo ve škole. Pokud ano, pak jsme se ptali, kdo jim tlumočí a zda by měli zájem o služby komunitních tlumočnicků nebo interkulturních pracovníků.

Většina respondentů (69 %) uvedla, že tlumočení nikdy nevyužívají. 20 % jej využívá málokdy, 6 % často a 3 % respondentů pokaždé. Méně často využívají překladatele nebo tlumočnický občané Ukrajiny a ostatních postsovětských států, naopak častěji jej využívají občané ostatních států mimo EU a občané Vietnamu (viz Graf 14).

Graf 14 Využití tlumočnicka na úřadech, u lékaře nebo ve škole podle státního občanství

Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017 (N = 1109)

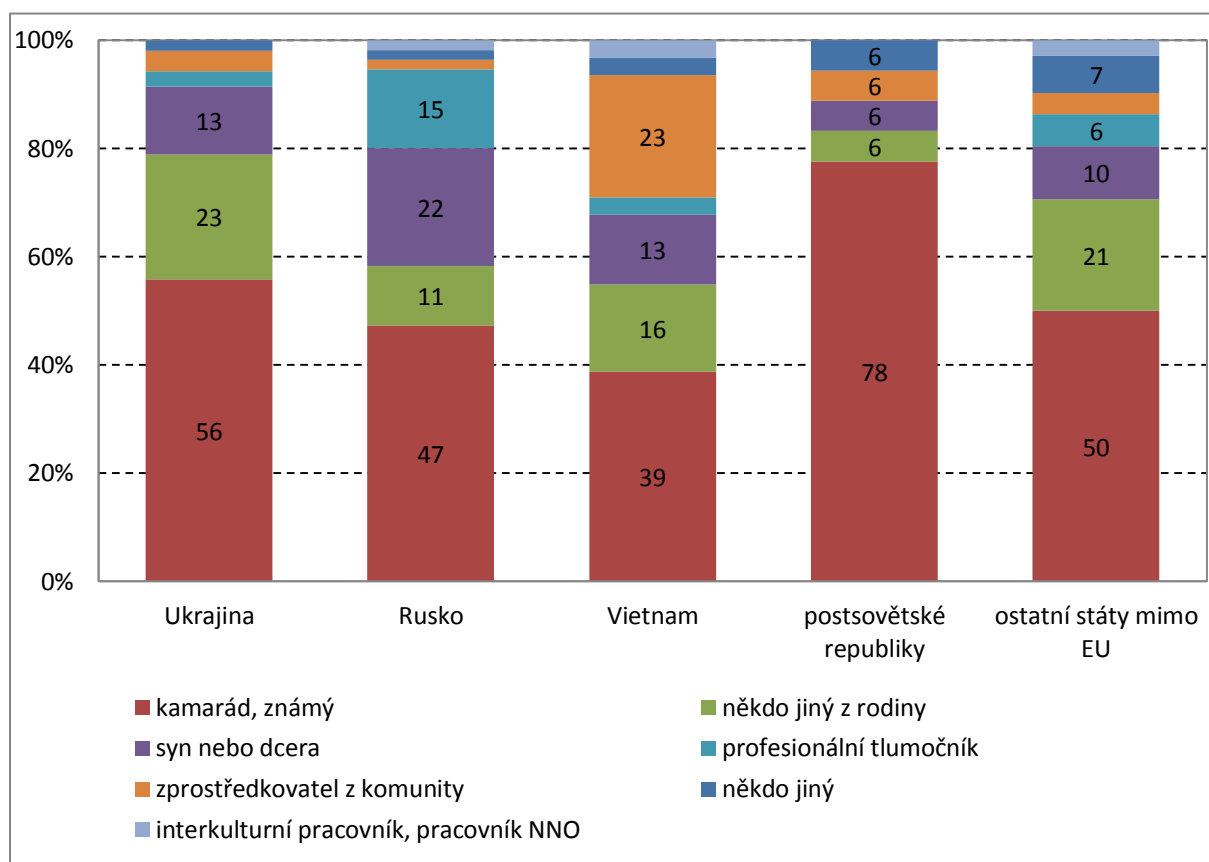
Ve využívání tlumočení⁵⁵ existuje opět rozdíl mezi respondenty podle typu pobytu – tlumočení častěji nevyužívají migranti s trvalým pobytem (82 % nevyužívá vůbec nikdy), naopak migranti s ostatními typy pobytu využívají tlumočnicka častěji (z toho 15 % pokaždé nebo často). Tlumočnicka častěji využívají migranti usazení v Česku kratší dobu a s přibývajícím délkou pobytu využití tlumočnicků klesá.

Využívání tlumočnicků logicky silně závisí na ovládnutí češtiny. Tlumočnicka využívají významně častěji migranti, kteří česky umějí málo, než ti, kdo česky hovoří lépe. Využívání služeb tlumočnicků „začíná“ výrazněji u osob, které se v češtině hodnotí průměrnou známkou 3 a hůře. Z hlediska podpory migrantů v komunikaci ve veřejném prostoru je ovšem zajímavá skupina migrantů a migrantek, jež nevyužívají tlumočnicka, přestože svou češtinu hodnotí průměrně, nebo dokonce špatně. Celkově tyto respondenty tvoří 22 % zkoumaného souboru. Může jít o osoby, které buď využívají při jednání například na úřadech nějaký typ podpory, který nepovažují za tlumočení (doprovod kamaráda, který umí česky, nebo služba zprostředkovatele, tzv. klienta), nebo se jednání vyhýbají. Další možností je, že mají problémy s jednáním v češtině, ale přesto službu tlumočnicka nevyhledávají, protože jim třeba není dostupná nebo zkrátka není běžné takovou službu využívat či žádat.

⁵⁵ Nemusí se jednat o profesionální tlumočnicka – může jít o jakoukoliv osobu, která zvládne tlumočit, resp. podpořit migranta při jednání v češtině.

Na otázku, kdo respondentům tlumočí,⁵⁶ pokud tlumočnicka používají, odpovědělo 310 respondentů. Nejčastěji jsou k tlumočení využíváni kamarádi nebo známí (využívá je 52 % respondentů využívajících tlumočnicku), následují příbuzní (vlastní děti nebo jiní příbuzní), které jako své nejčastější tlumočnicku označilo celkem 31 % respondentů (podrobně viz Graf 15). Graf také upozorňuje na rozdíly mezi skupinami podle státního občanství – kamarády a známé jako tlumočnicku využívají významně více občané ostatních postsovětských republik, občané Ruska využívají své děti a profesionální tlumočnicku a překladatele; občané Vietnamu, a to zejména ti, kdo v Česku pobývají do pěti let, tlumočnicku a zprostředkovatele z komunity.⁵⁷

Graf 15 Kdo respondentům tlumočí (pokud tlumočení využívají) podle státního občanství

Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017

Znamé a kamarády využívají jako tlumočnicku častěji mladší respondenti (přes 60 % těch, kdo tlumočnicku využívá, z obou nejmladších věkových kategorií). Starší respondenti naopak častěji využívají k tlumočení svoje děti, které už jsou zřejmě v dospělém věku

⁵⁶ Viz otázka O.38 v dotazníku v příloze.

⁵⁷ Zřejmě díky relativně nízkému zastoupení občanů Vietnamu v souboru a zároveň relativně vysokému zastoupení mladších osob nebo osob s mladšími dětmi, nevyužívají respondenti z Vietnamu významněji než ostatní jako tlumočnicku své děti, což je považováno za zobecněnou zkušenost s migranty z Vietnamu. Náš výzkum ji nepotvrdil, ale s ohledem na nízkou kvótu občanů Vietnamu ani tuto ambici neměl.

(čtvrtina z věkové kategorie 46–55 a polovina z nejstarší věkové kategorie, pokud si nechávají tlumočit).

Naprostá většina respondentů (91 %) uvádí, že za překlady nebo tlumočení neplatí. Významně se od všech migrantů odlišují pouze občané Ukrajiny, kteří neplatí za překlady téměř vůbec (97 % respondentů z Ukrajiny, kteří si nechávají překládat, za překlady neplatí). Naopak téměř 30 % občanů Vietnamu za překlady a tlumočení platí, pokud jich využívají.

Ochota využít služby komunitních tlumočnicků

Otázka na využití komunitních tlumočnicků byla do dotazníku zařazena na základě zájmu zadavatele výzkumu. Komunitní tlumočení je postupně zaváděno jako podpora migrantů v komunikačních situacích zejména na úřadech, ale i při jednání s dalšími aktéry. Jedná se o novou službu a hlavně o dosud neznámou profesi. Komunitní tlumočnick má kompetence jak tlumočnicka, tak kulturního zprostředkovatele, který migrantovi pomáhá se v dané situaci orientovat nejen jazykově, ale i sociálně. Komunitní tlumočení jako instituce není známo všem migrantům a není ani známo všem úředníkům nebo dalším aktérům z majority, kteří by se mohli s migrantem a komunitním tlumočnickem setkat při jednání. Při interpretaci odpovědí na otázku týkající se ochoty či připravenosti využívat komunitního tlumočnicka či na zkušenosti s jeho využitím je tedy nutno pracovat s tímto faktem. Jde v zásadě o zkoumání ochoty využívat relativně novou a pro mnoho aktérů neznámou instituci, která své místo v oblasti běžné znalosti, v tzv. „balíku příručního vědění“, jak migrantů, tak veřejnosti, teprve hledá.

Služeb bezplatných komunitních tlumočnicků⁵⁸ by využilo celkem 38 % respondentů (18 % osob odpovědělo, že určitě ano, 20 % spíše ano), polovina respondentů (51 %) pak odpověděla, že spíše nebo určitě ne. 12 % osob uvedlo, že neví.

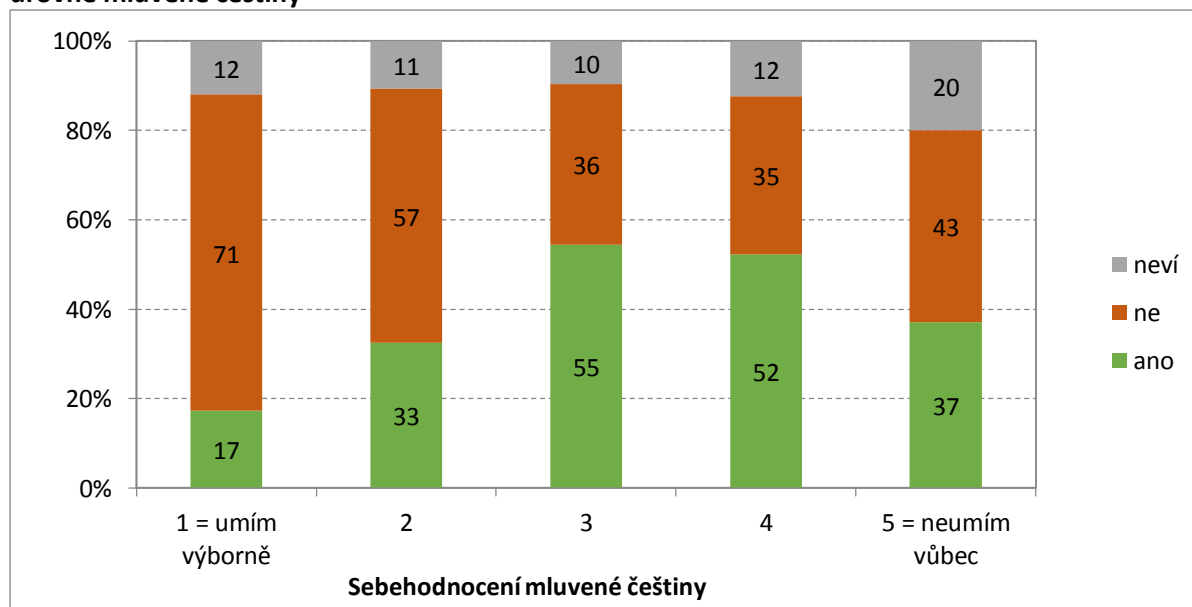
Mezi migranty podle státního občanství sledujeme v ochotě využívat služeb komunitních tlumočnicků pouze minimální rozdíly – větší tendenci je využívat by měli občané Vietnamu (téměř polovina by je využila), menší naopak občané dalších postsovětských států (60 % by je nevyžilo). Migranti s trvalým pobytem by komunitní tlumočnický využívali spíše méně, migranti s jinými druhy pobytu významně více (46 % ano). Nejsilněji ovlivňuje ochotu využívat komunitní tlumočnický délka pobytu v Česku a pochopitelně i jazyková úroveň migranta. S délkou pobytu se ochota využívat tlumočnický snižuje, migranti s dobou pobytu do dvou let by je využívali z 52 %, osoby pobývající v Česku 2–5 let ze 43 %, migranti pobývající zde déle než 10 let z 26 %.

⁵⁸ Přesné znění otázky: Využil byste bezplatných služeb komunitních tlumočnicků nebo interkulturních pracovníků, kteří pomáhají migrantům komunikovat s českými úřady?

Analýza poukázala na zajímavé rozdíly v ochotě využívat komunitní tlumočnický podle typu vykonávané práce v Česku. Zatímco migranti pracující jako odborní pracovníci by tento druh tlumočení využívali významně méně, přes polovinu migrantů pracujících jako řemeslníci a kvalifikovaní pracovníci a téměř polovina pomocných pracovníků o tento druh bezplatných služebjevily zájem. Lze tomu rozumět tak, že tito pracovníci mohou mít jak nižší znalost češtiny, tak nižší orientaci ve společnosti a podpora tlumočnicků by tedy pro ně byla lákavá pravděpodobně právě proto, že je (jak bylo v otázce uvedeno) bezplatná.

Obecně platí, že čím hůře migranti ovládají češtinu, tím raději by služeb komunitních tlumočnicků nebo interkulturních pracovníků využili (viz Graf 16). Přes polovinu respondentů, kteří svou mluvenou češtinu hodnotí jako průměrnou nebo horší, by tlumočnický využilo. Ale i zde vidíme náznak již diskutovaného fenoménu, kdy lidé, kteří podle vlastních výpovědí česky neumějí vůbec, by tlumočnický využili v menší míře ve srovnání s těmi, kdo češtinu ovládají o něco líp. Až pětina respondentů s nejslabší znalostí češtiny potřebnost těchto služeb tlumočení vůbec nedokázala posoudit. Dané zjištění může být signálem toho, že právě migranti a migrantky s nejhorší znalostí českého jazyka mají nejmenší povědomí o nabízených službách a k jejich využívání se aktivně nehlásí, přestože by je zřejmě nejvíce potřebovali.

Graf 16 Zájem o služby komunitních tlumočnicků a interkulturních pracovníků podle sebehodnocení úrovně mluvené češtiny

Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017

Rozdíly v ochotě využít komunitní tlumočnický podle celkové úrovně češtiny mohou potvrzovat také to, že lidé se slabou češtinou se mohou komunikaci s různými institucemi celkově vyhýbat, a tak ani nemají potřebu služby tlumočnicka vyhledávat.

Zájem o služby komunitních tlumočnicků pochopitelně projevují především migranti a migrantky pobývající v Česku poněkud kratší dobu a mající spíše horší češtinu. Ale ani u osob s výbornou češtinou, osob s trvalým pobytem či pobytem nad 10 let v Česku jsme nezaznamenali úplný nezájem o tento druh služeb. I ve skupinách dlouho usazených či česky velmi dobře hovořících migrantů najdeme aspoň čtvrtinu těch, kdo by zmíněnou službu uvítali. Je tedy patrné, že migranti mohou tlumočení potřebovat kdykoliv a dostupný komunitní tlumočnick by byl poměrně vyhledávanou službou, obzvláště pro migranty se slabšími sociálními vazbami v Česku a nižšími příjmy, kteří si nemohou dovolit spoléhat na pomoc rodinných příslušníků nebo komerční služby tlumočení.

Výuka českého jazyka – zkušenosti a potřeby

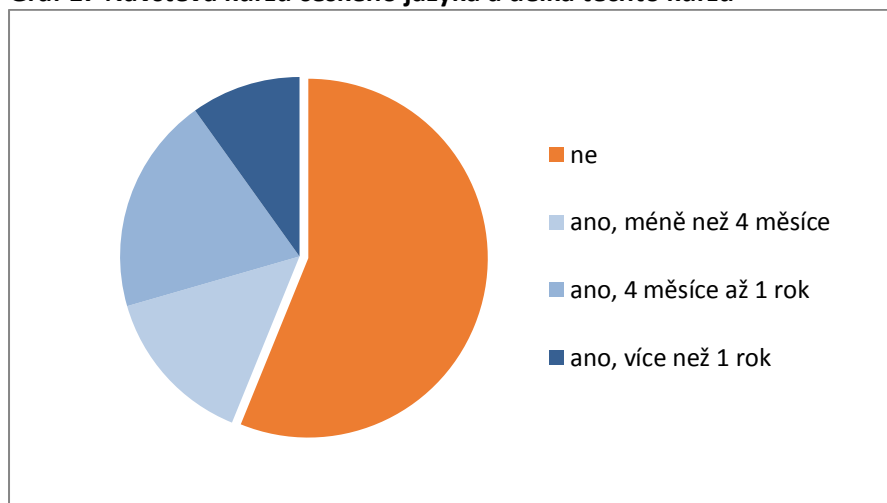
Před relativně obsáhlým zjišťováním zkušeností respondentů s kurzy češtiny jsme zjišťovali, jestli respondenti mají pocit, že pro svůj život v ČR vůbec potřebují umět česky lépe než dosud. Více než polovina respondentů (59 %) na tuto otázku odpověděla kladně, zatímco zbytek podle vlastního posouzení umět lépe česky nepotřebuje.

Významně více pociťují potřebu umět lépe česky občané Ruska a ostatních zemí mimo EU, naopak u občanů Ukrajiny je méně osob, které potřebují umět lépe česky (53 %), než v celém souboru. To také odpovídá výše prezentovanému zjištění, že občané Ukrajiny svou češtinu nejlépe hodnotí. Rozdíly mezi potřebou umět lépe česky jsou nejsilněji vysvětlitelné zejména délkou pobytu v ČR a potažmo také typem pobytu. Větší potřebu umět lépe česky mají ženy než muži a také respondenti mezi 26 a 35 lety věku (předpokládáme, že v této skupině se koncentrují nově příchozí migranti a také nízkokvalifikovaní s omezenou znalostí češtiny).

Zkušenosti s kurzy češtiny

Většina respondentů (56 %) uvedla, že nikdy nenavštívila kurzy češtiny. 44 % respondentů nějaký typ kurzu češtiny navštěvovalo: 14 % respondentů chodilo na kurz méně než čtyři měsíce, 20 % pak chodilo na kurz 4–12 měsíců a 10 % respondentů navštěvovalo kurzy češtiny déle než rok (Graf 17).

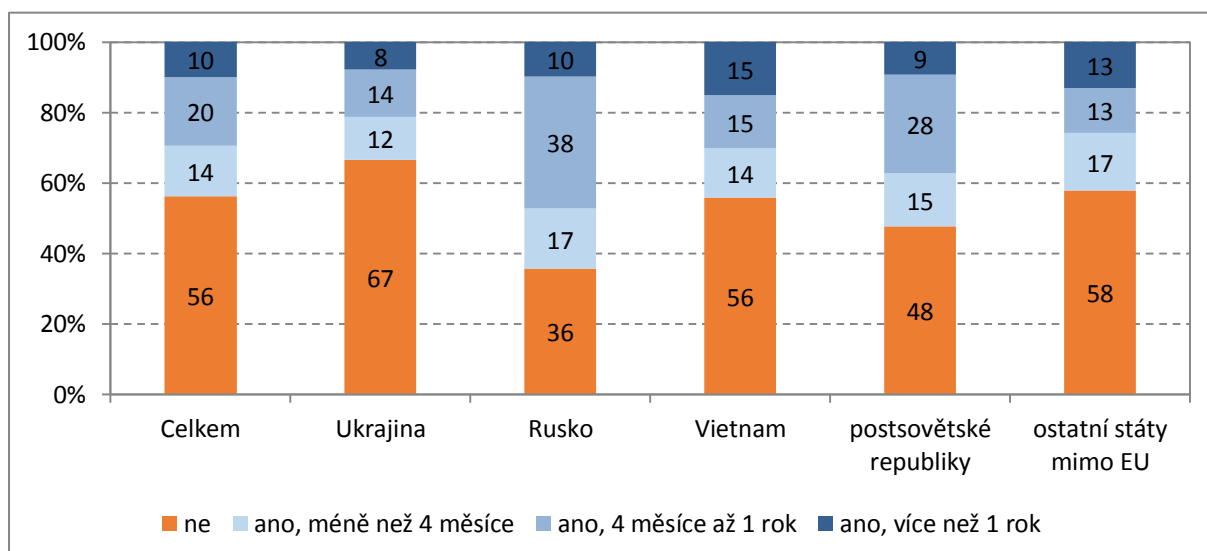
Graf 17 Návštěva kurzů českého jazyka a délka těchto kurzů

Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017

Nejmenší návštěvnost jazykových kurzů byla zjištěna u respondentů z Ukrajiny (67 %). Naopak nejčastěji kurzy navštěvovali občané Ruska (64 %). Pokud občané Ukrajiny kurzy navštěvovali, jednalo se spíše o kratší kurzy. Občané Ruska nejčastěji chodili na kurzy středně dlouho, tedy 4–12 měsíců. Podobně je tomu u občanů ostatních postsovětských republik (podrobně viz Tabulka 14 v příloze a Graf 18).

Graf 18 Návštěva kurzů češtiny podle státního občanství

Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017

Mezi osobami, které nenavštěvovaly žádný kurz češtiny, převažovali zástupci dvou nejstarších generací: u osob starších 46 let nenavštěvovaly kurz češtiny téměř dvě třetiny respondentů a z kategorie nad 56 let tři čtvrtiny respondentů. Zároveň nelze udělat jednoduchý závěr, že na kurzy častěji chodí mladší migranti. Věk není pro účast v kurzech jednoduše určující.

Vyšší potřeba žen umět lépe česky se do určité míry odráží i na účasti v kurzech (především krátkodobých). Zatímco muži se častěji kurzů neúčastnili vůbec, ženy naopak častěji navštěvovaly kurzy v délce do čtyř měsíců, zatímco návštěva dlouhodobých kurzů byla u obou pohlaví vyrovnaná. Na kurzy častěji chodili migranti, kteří pobývají v Česku do pěti let.⁵⁹

Podstatnější pro účast na kurzech je jednak úroveň češtiny migrantů, ale také jejich postavení v zaměstnání. 84 % respondentů, kteří se sami označili, jako že vůbec nemluví česky, nechodilo na žádný kurz češtiny. Naopak osoby, které se označily, že spíše česky mluví, jsou častěji zastoupeny mezi těmi, kdo na kurzy chodili. Zde ovšem není patrné, zda právě díky kurzům češtiny respondenti lépe umí česky. Je také možné, že migranti a migrantky lépe ovládající jazyk více vyhledávají kurzy kvůli snaze zlepšovat své dovednosti. Každopádně lidé, kteří se hodnotí v češtině nejlépe, chodili častěji než ostatní na nejdlejší kurzy. Kurzy spíše navštěvují výše kvalifikovaní pracovníci (specialisté a odborní pracovníci) a navštěvují je i delší dobu. Řemeslníci a kvalifikovaní pracovníci a pomocní pracovníci kurzy významně častěji nenavštěvují.⁶⁰

Ochota navštěvovat kurzy češtiny je zřejmě daná hlavně profesními požadavky, potřebou kontaktu s majoritou a vzděláním migrantů. I mezi těmi, kdo neplánují další život v Česku, je polovina těch, kdo absolvoval kurzy češtiny. Zdá se patrné, že samotný jazykový nedostatek nevede k tomu, aby lidé na kurzy češtiny chodili, musejí mít ještě další motivaci.

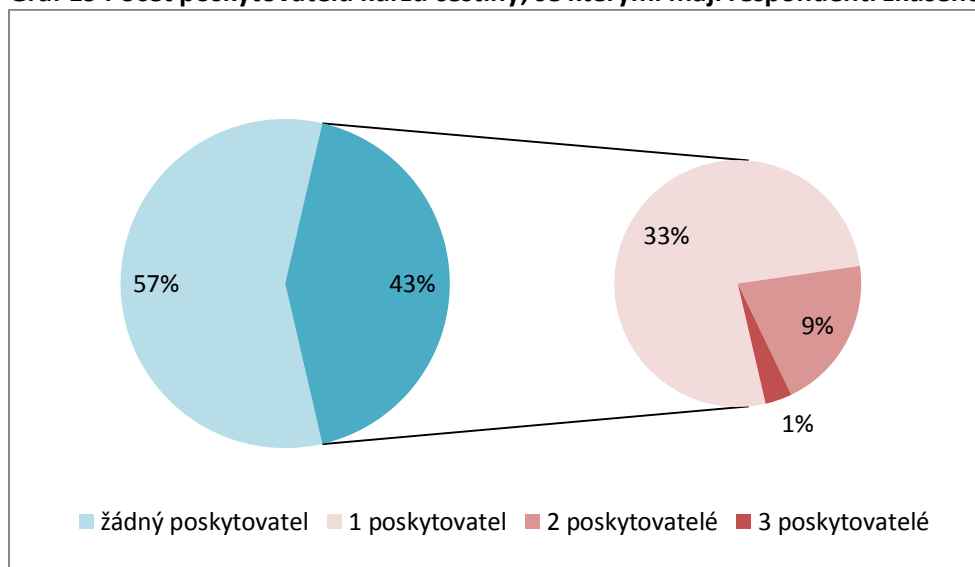
Poskytovatelé kurzů češtiny

Respondenti, kteří se účastnili nějakých kurzů češtiny, byli požádáni, aby uvedli, kdo byl poskytovatelem kurzů. Zde oslovení migranti a oslovené migrantky měli možnost označit maximálně tři poskytovatele kurzů, se kterými mají zkušenost. Přibližně šest z deseti dotázaných se kurzů neúčastnilo, a tak nikoho neoznačili, třetina (33 %) označila jednoho poskytovatele, 9 % dva a 1 % z celého souboru dotázaných uvedlo tři poskytovatele (číselné hodnoty ukazuje Graf 19). Z respondentů, kteří navštěvovali kurzy češtiny, má tedy většina (76 %) zkušenost jen s jedním poskytovatelem.

⁵⁹ To je tedy zjevně silná cílová skupina kurzů češtiny.

⁶⁰ Podrobněji viz Tabulka 12 v příloze.

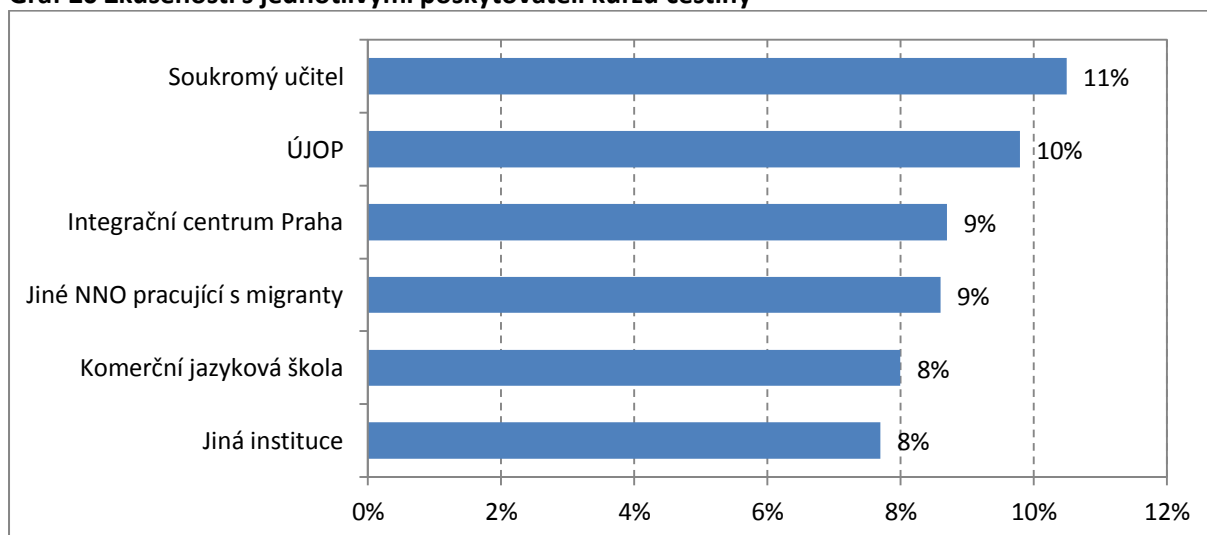
Graf 19 Počet poskytovatelů kurzů češtiny, se kterými mají respondenti zkušenost

Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017

Desetina (11 %) všech oslovených migrantů uvedla, že se zúčastnili kurzů u soukromých učitelů, 10 % v ÚJOP (Ústav jazykové a odborné přípravy Univerzity Karlovy v Praze), 9 % respondentů se účastnilo kurzů v Integračním centru Praha (ICP), stejné množství pak chodilo na kurz do některé z NNO pracujících s migranty. 8 % chodilo do komerční jazykové školy a stejný počet do jiné instituce (Graf 20).

Graf 20 Zkušenosti s jednotlivými poskytovateli kurzů češtiny

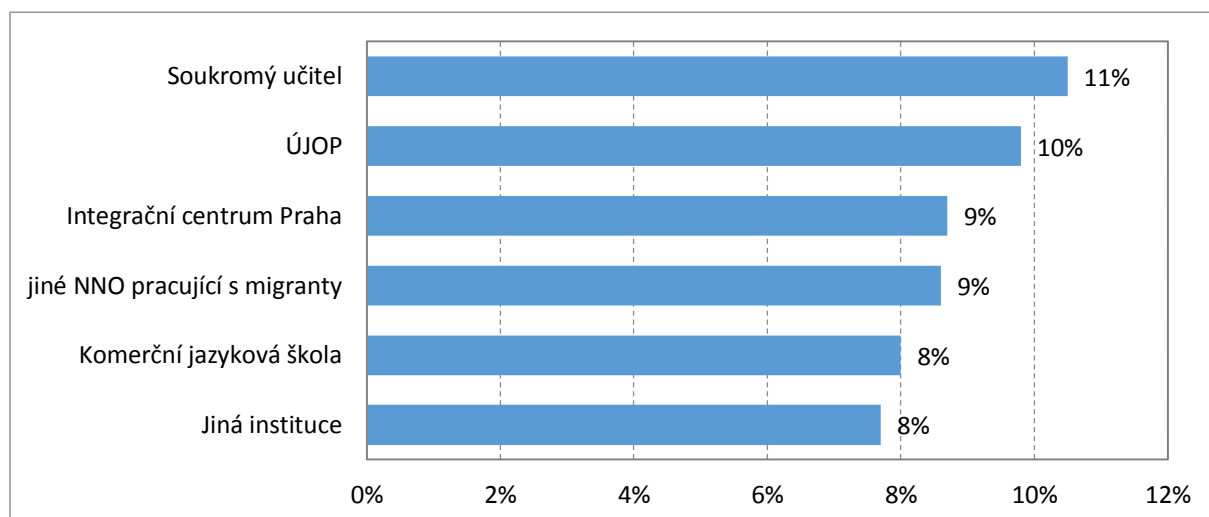

Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017

Mezi strategiemi, kam chodit na jazykové kurzy, jsou rozdíly podle státního občanství migrantů. Občané Ukrajiny nejčastěji využívali kurzů ICP a ÚJOP. Občané Ruska preferují

soukromé učitele (a dále pak komerční jazykové školy a ÚJOP), občané Vietnamu využívali častěji kurzy v jiných NNO a také ICP, občané ostatních postsovětských republik navštěvovali jak komerční jazykové školy (a ÚJOP), tak i NNO. Občané ostatních států mimo EU se česky učili spíše u soukromých učitelů či v jiných institucích (viz Graf 21).

Graf 21 Zkušenosti s jednotlivými poskytovateli kurzů češtiny podle státního občanství (jen ti, kteří navštěvovali kurzy)

Poznámka: Graf uvádí podíl respondentů jednotlivých občanství, kteří měli zkušenost s daným poskytovatelem kurzů. Bylo možné uvádět maximálně tři odpovědi.

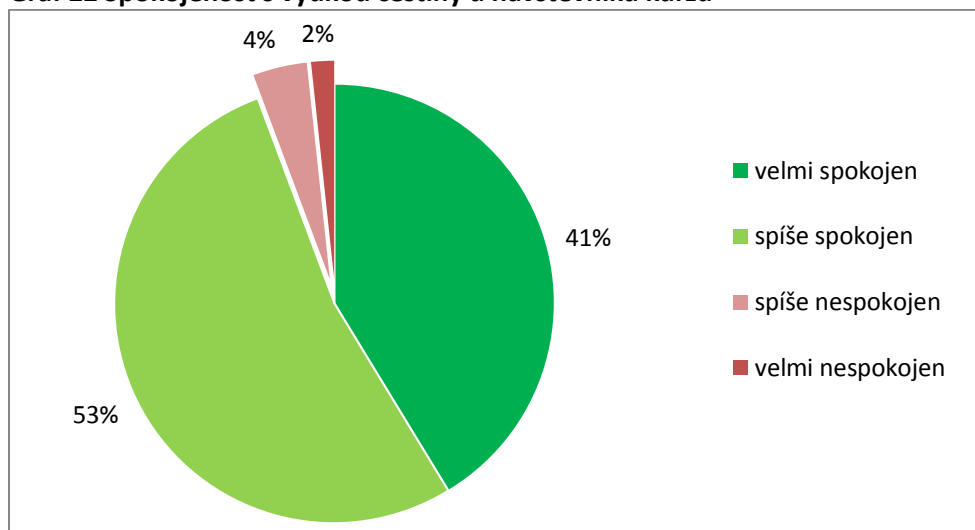
Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017

Migranti a migrantky, kteří přijeli do Česka relativně nedávno (do pěti let), využívají komerční jazykové kurzy více než kurzy veřejné (v ICP a NNO). Migranti pobývající v ČR nad 10 let mají výrazně menší zkušenosti s komerčními kurzy českého jazyka⁶¹. Využívání veřejných kurzů v ICP a NNO je konstantní napříč skupinami podle délky pobytu, s výjimkou migrantů do dvou let pobytu, kteří ICP využívají významně méně. Komerční kurzy si vybírají spíše výše kvalifikovaní migranti, zejména specialisté a odborní pracovníci. Veřejné kurzy si naopak významně častěji vybírají respondenti zaměstnaní jako řemeslníci nebo pomocní pracovníci. Analýza rozdílů v preferencích poskytovatelů podle dalších proměnných ukazuje, že nejmladší skupina respondentů spíše využívá komerční jazykové subjekty. Ty využívají také respondenti, kteří hovoří lépe česky. Respondenti, kteří hovoří česky hůře, vybírají častěji neplacené poskytovatele.

Naprostá většina respondentů (94 %), kteří se účastnili jazykového kurzu češtiny, byla s výukou celkově spokojena, 41 % bylo velmi a 53 % spíše spokojeno. 6 % respondentů s výukou češtiny spokojeno nebylo (Graf 22).

⁶¹ Viz Tabulka 15 v příloze.

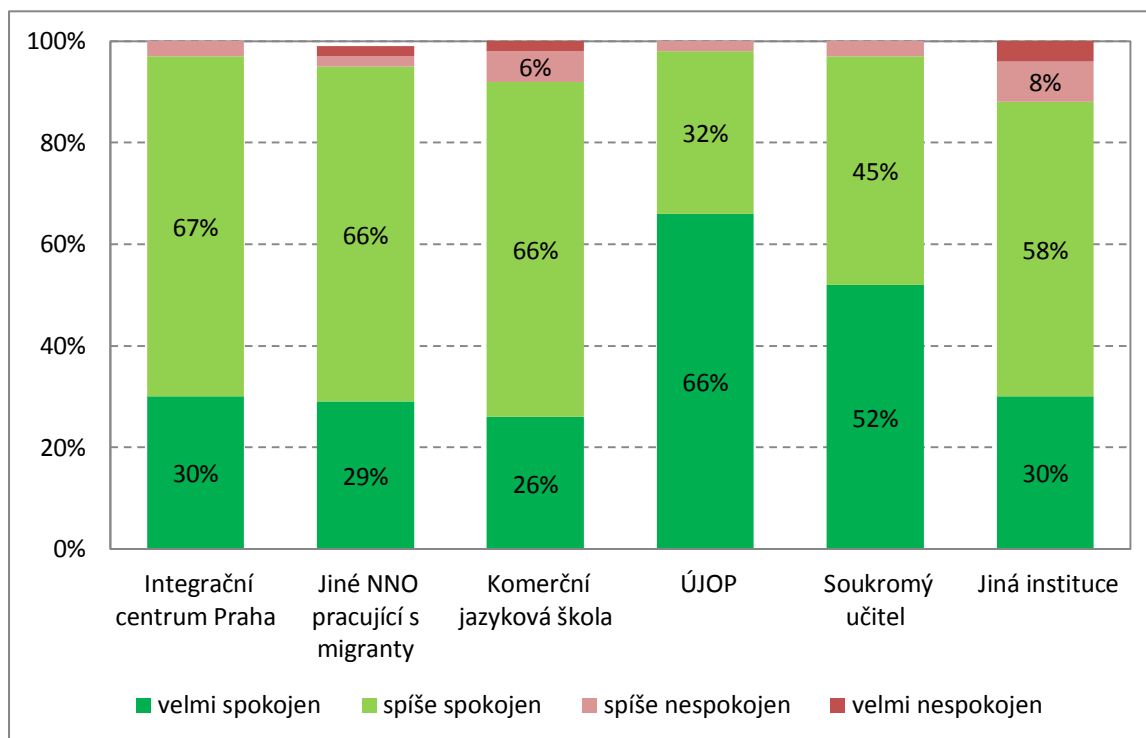
Graf 22 Spokojenost s výukou češtiny u návštěvníků kurzu

Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017

Nejspokojenější s kurzy byli respondenti, kteří navštěvovali kurzy v ÚJOP, kurzy u soukromých učitelů a v ICP Praha. Graf 23 podrobně ukazuje rozložení odpovědí na čtyřbodové škále i celkovou ne/spokojenost (sečtené odpovědi za velmi i spíše spokojen a velmi i spíše nespokojen). S výukou v ÚJOP a u soukromých učitelů byli respondenti významně více velmi spokojeni, s výukou v ICP Praha, v NNO a v komerčních jazykových školách byli častěji spíše spokojeni.

Graf 23 Spokojenost s výukou češtiny u návštěvníků jednotlivých kurzů

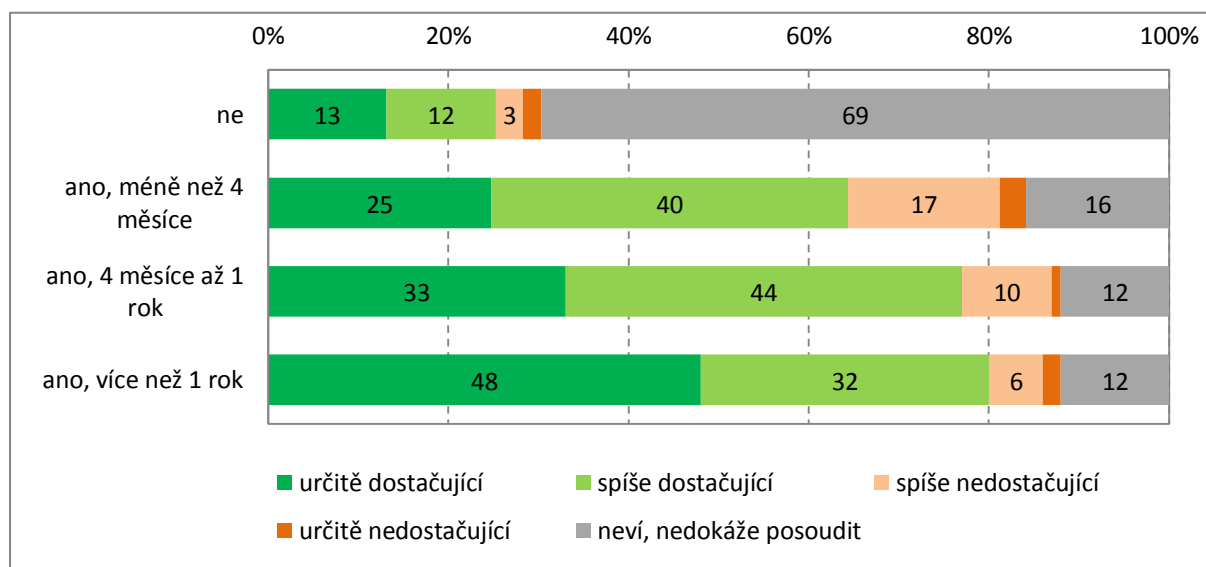
Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017

V celkové spokojenosti nejsou žádné nebo jsou jen malé rozdíly mezi skupinami respondentů podle státního občanství nebo dalších demografických charakteristik. Nejspokojenější byli účastníci kurzů, kteří na ně chodili déle než rok (98 % celkově spokojených). Ti respondenti, kteří česky umějí lépe, byli s kurzy častěji velmi spokojeni, také proto, že chodili právě na delší nebo pokročilejší kurzy.

Hodnocení nabídky kurzů

Respondenti dále hodnotili, jak dostačující je z jejich hlediska nabídka kurzů češtiny v Praze. Zde už odpovídali všichni respondenti (nejen ti, kteří měli s kurzy osobní zkušenosti). Zhruba polovina respondentů (47 %) považuje nabídku kurzů češtiny v Praze za dostačující. Zároveň 44 %, tedy téměř stejné množství migrantů, nedokázalo nabídku kurzů češtiny posoudit. Nabídku kurzů nedokážou zhodnotit zejména lidé, kteří na žádné kurzy nechodili – 69 % z nich. Čím delší zkušenost s kurzy migranti mají, tím více jsou schopni jejich nabídku posoudit a zároveň považují nabídku za více dostačující (Graf 24).

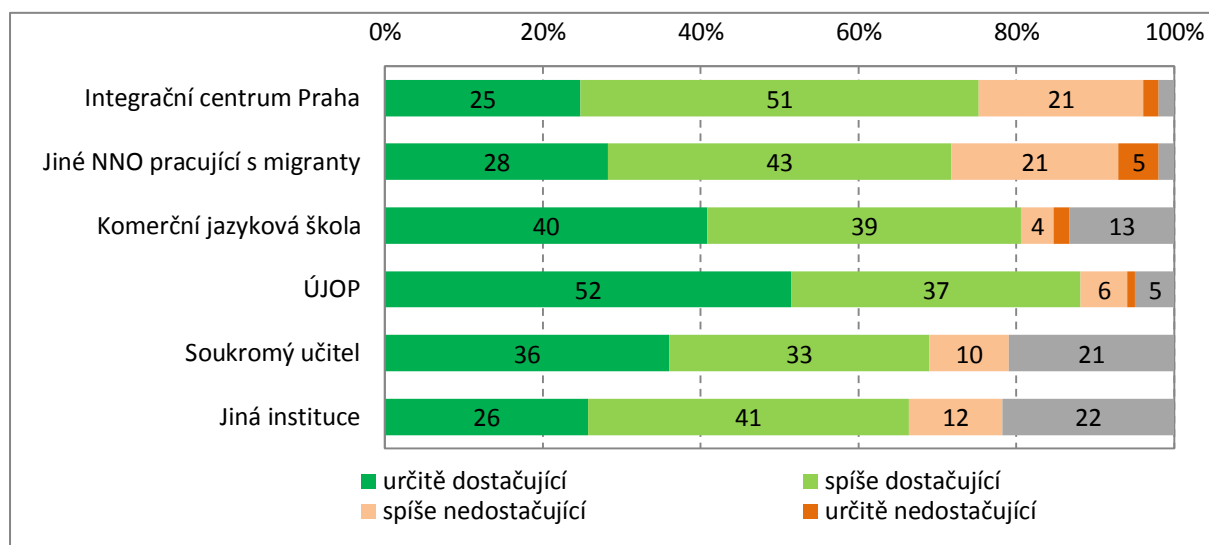
Graf 24 Hodnocení nabídky kurzů češtiny v Praze podle vlastní zkušenosti s těmito kurzy

Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017

Za určitě dostačující považují kurzy zejména účastníci kurzů v ÚJOP, v komerčních jazykových školách a u soukromých učitelů. V ICP a NNO jsou kurzy celkově považovány za dostačující, zároveň je u nich častější odpověď „spíše dostačující nabídka“. U těchto veřejných kurzů se také častěji objevují hodnocení, že je nabídka kurzů považována za spíše nedostatečnou (viz následující Graf 25).

Graf 25 Hodnocení nabídky kurzů češtiny v Praze podle zkušenosti s konkrétními poskytovateli

Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017

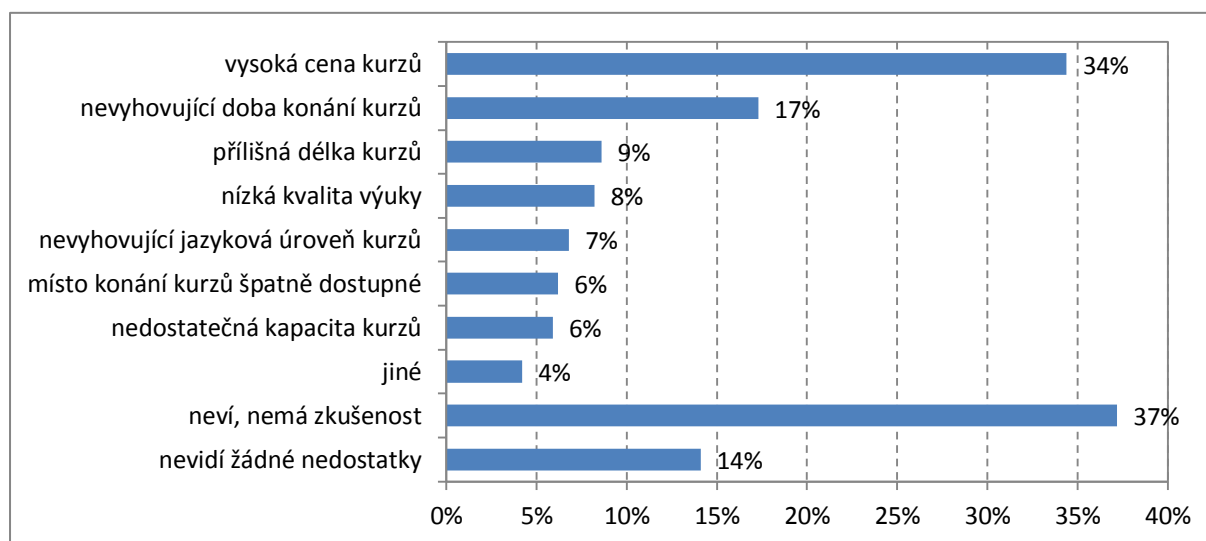
Nabídku kurzů významně častěji nedokážou posoudit respondenti, kteří pracují v nízko nebo nejméně kvalifikovaných kategoriích zaměstnání, vysoce kvalifikovaní naopak nabídku častěji považují za dostačující. Nabídku kurzů také častěji považují za dostačující respondenti, kteří umí velmi dobře česky. Ti s průměrnou/kolísavou češtinou nejsou o dostatečnosti nabídky tak přesvědčeni. A migranti se slabou češtinou nabídky signifikantně nejčastěji nedokážou posoudit (téměř 60 %). Významně častěji nabídky nedokážou posoudit také respondenti ze dvou nejstarších věkových kategorií. Zdá se patrné, že mladší lidé, migranti s vyšší kvalifikací a ti s lepší češtinou, tedy osoby, které mají podmínky pro to, aby se dobře orientovaly, mohou i lépe posoudit nabídky kurzů.

Nedostatky kurzů češtiny

Všichni respondenti byli požádáni, aby uvedli, jaké jsou podle nich hlavní nedostatky jazykových kurzů (zde byla možnost zvolit maximálně tři z předložených možností). Za nejčastější nedostatek jazykových kurzů je považována jejich vysoká cena, kterou uvedla třetina respondentů. Jako další významný nedostatek byla volena nevyhovující doba konání kurzů. Dále v pořadí byly přílišná délka kurzů a nízká kvalita výuky a také ostatní méně frekventované možnosti jako nevyhovující jazyková úroveň, špatně dostupné místo konání⁶² či nedostatečná kapacita kurzů (viz Graf 26). Zatímco o něco více než desetina respondentů nevidí žádné nedostatky nabízených kurzů, čtyři z deseti dotázaných migrantů a migrantek uvedli, že neví nebo nemají relevantní zkušenost, aby mohli tuto nabídku posoudit.

⁶² Vzhledem k nízkému počtu výběru této volby nebylo možné statisticky prověřit hypotézu, že by tento nedostatek více vnímali respondenti žijící ve vzdálenějších částech Prahy.

Graf 26 Nedostatky jazykových kurzů

Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017

Nedostatky vnímají hlavně migranti s dlouhodobým pobytem, kteří jazykové kurzy více řeší, než migranti s trvalým pobytem, jejichž čeština je na vyšší úrovni. Dále jsou nedostatky podstatnější pro mladé migranty (a to jak cena kurzů, tak jazyková úroveň). Podobně tomu je u migrantů podle kategorií profesí: čím vyšší kvalifikační požadavky na profesi, tím větší požadavky na kurzy, zejména pokud jde o kvalitu výuky, ale i cenu kurzu. Naopak řemeslníci a migranti, kteří pracují jako nízkokvalifikovaní pracovníci, vnímají jako nedostatek zejména nevyhovující dobu konání kurzů.

Vysoká cena je jako nedostatek uváděna zejména migranty, kteří navštěvovali komerční jazykové školy a ÚJOP. Vysokou cenu vnímají ale i u NNO, které ovšem často pracují spíše s nižšími či symbolickými cenami, ale se systémem vratných záloh. Nevyhovující doba kurzů byla o něco méně uváděna u migrantů, kteří navštěvovali soukromého učitele (na rozdíl od těch, kdo navštěvovali kurzy ICP, ostatních NNO, ÚJOP ale i komerčních škol).⁶³

Osoby, které žádné kurzy nenavštěvovaly, uvádějí jako hlavní nedostatky vysokou cenu kurzů (23 %) a nevyhovující dobu konání (13 %).⁶⁴ Vysoká cena kurzu byla hlavním nedostatkem i u těch, kdo kurzy (především krátkodobé a střednědobé) osobně navštěvoval. U návštěvníků kurzů kratších než čtyři měsíce byla vysoká cena reflektována 45 % migrantů a migrantek; třetina těchto lidí jako nedostatek jmenovala nevyhovující dobu konání. Mezi těmi, kdo navštěvovali kurzy po dobu čtyř měsíců až roku, si na cenu stěžovalo až 58 %, zatímco ostatní důvody byly uváděny výrazně méně. Můžeme tedy předpokládat, že právě tato kombinace nevýhod (cena a doba konání)

⁶³ Ovšem, vzhledem k relativně nízkému počtu osob, které na tyto otázky odpovídaly, je třeba brát zmíněné zjištění s rezervou. Nedostatky kurzů podle poskytovatelů ukazuje Tabulka 16 v příloze.

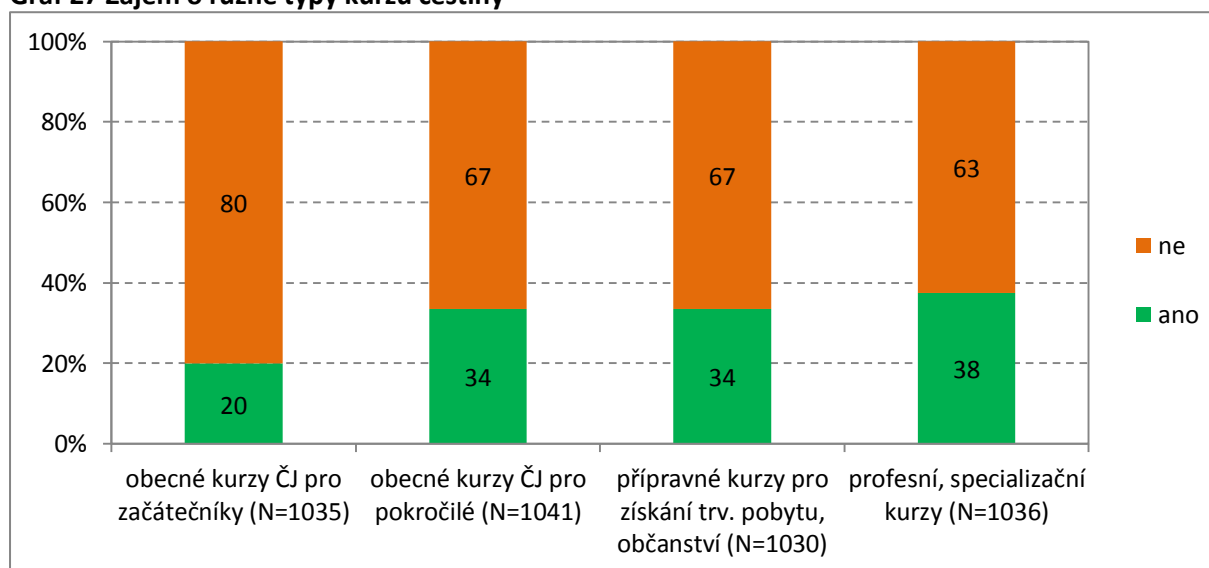
⁶⁴ Téměř 60 % těchto lidí nedokázalo nedostatky jazykových kurzů posoudit.

může vést k tomu, že migranti na kurz ani nezačnou chodit nebo brzy s návštěvami lekcí přestanou.

Zájem o různé typy kurzů češtiny

Respondentům byly v dotazníku nabídnuty čtyři typy kurzů češtiny a požádali jsme je, aby označili, který z nich by měli zájem navštěvovat. Migranti a migrantky se vyjadřovali ke každému typu kurzů, mohli tedy označit více typů kurzu, pokud by o ně měli zájem. Výsledky analýzy ukázaly, že zhruba třetina respondentů by měla zájem o profesní a specializační kurzy a o přípravné kurzy pro získání trvalého pobytu nebo občanství a o kurzy pro pokročilé. Zajímavé je, že nejmenší zájem oslovení migranti a migrantky měli o obecné kurzy pro začátečníky (zájem by měla jen pětina respondentů) (viz Graf 27).

Graf 27 Zájem o různé typy kurzů češtiny

Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017

Zájem o kurzy češtiny by měli častěji mladí respondenti: v nejmladší věkové kategorii šlo zejména o profesní kurzy, zatímco ve věkové kategorii 26–35 let byl pak zvýšený zájem jak o začátečnické kurzy, tak o profesní a přípravné pro získání trvalého pobytu. Starší migranti mají celkově menší zájem o kurzy. Větší zájem o kurzy projeví ženy a také migranti a migrantky s dlouhodobým pobytem (oproti těm, kdo mají trvalý pobyt)⁶⁵. Respondenti, kteří neplánují žít v Česku, mají významně větší zájem o kurzy pro začátečníky, naopak ti, kdo zde plánují žít, cílí spíše na kurzy přípravné a profesní.⁶⁶ Významně větší zájem o kurzy češtiny mají migranti pobývající v Česku do pěti let, při delším pobytu už zájem klesá. Migranti s pobytem do dvou let mají větší zájem o kurzy pro začátečníky, zatímco s delším pobytem roste zájem o pokročilejší kurzy všech typů. Zájem o profesní kurzy pak roste také s kvalifikací (významně vyšší zájem o tyto kurzy

⁶⁵ Viz Tabulka 17 v příloze.

⁶⁶ Viz Tabulka 21v příloze.

mají specialisté a odborní pracovníci) a s úrovní češtiny. Zájem o kurzy vyšší úrovně roste s jazykovou úrovní respondentů a zároveň existuje i výrazný zájem o pokročilé kurzy češtiny u migrantů se slabší češtinou. Ovšem téměř polovina osob se špatnou češtinou nemá o žádné jazykové kurzy zájem.⁶⁷

Zájem o jednotlivé typy kurzů se mírně liší podle státního občanství respondentů. Vyšší zájem o začátečnické kurzy mají respondenti z ostatních zemí mimo EU, což je skupina osob, které často nehovoří dobře česky. Naopak občané Ruska mají významně menší zájem o začátečnické kurzy, ale naopak preferují kurzy přípravné pro získání trvalého pobytu nebo kurzy profesní. Občané Ukrajiny mají menší zájem o začátečnické kurzy spíše proto, že svou češtinu hodnotí jako pokročilejší.

Co se týče jazykových kompetencí migrantů ze zemí EU, sonda naznačila, že respondenti z Evropské unie oslovení v našem výzkumu svou jazykovou úroveň hodnotí lépe než ostatní migranti, a to ve všech aspektech. Také o něco častěji používají ve sledovaných situacích češtinu (kolem 40 % ji v práci používá výlučně, téměř všichni pak hovoří v práci česky aspoň z poloviny). Podobně je tomu ve volném čase i doma, kde respondenti z EU hovoří česky častěji než ostatní migranti. Zřejmě díky své dobré češtině⁶⁸ tito respondenti zakoušejí méně potíží v komunikaci než ostatní migranti. Je to patrné zejména ve dvou komunikačně nejnáročnějších situacích (na úřadech⁶⁹ a u lékaře). Právě v těchto situacích migranti z EU, na rozdíl od ostatních migrantů, v naprosté většině nezakoušejí žádné potíže. Respondenti z EU tlumočnický z velké části nevyužívají. Zájem využít komunitní tlumočnický však deklarovali stejnou měrou jako ostatní respondenti. Z toho lze usoudit, že služba nabízející nejen jazykové tlumočení, ale právě i zprostředkování kulturního porozumění, může být pro všechny migranty stejně lákavá. Respondenti z EU významně častěji než ostatní respondenti výzkumu nenavštěvovali žádné kurzy češtiny. V hodnocení nedostatků dostupných kurzů se shodnou s ostatními respondenty. Nejčastěji vidí nedostatky ve vysokých cenách kurzů, nevyhovující době konání kurzů a také nevyhovující jazykové úrovni. O kurzy češtiny mají jen mírně menší zájem než ostatní respondenti a nejvíce by uvítali pokročilé a specializované kurzy.

⁶⁷ Viz Tabulka 18 v příloze.

⁶⁸ Je to dáno především výrazným zastoupením občanů Slovenska v této skupině.

⁶⁹ Zde možná hraje roli i pobytový status občanů EU.

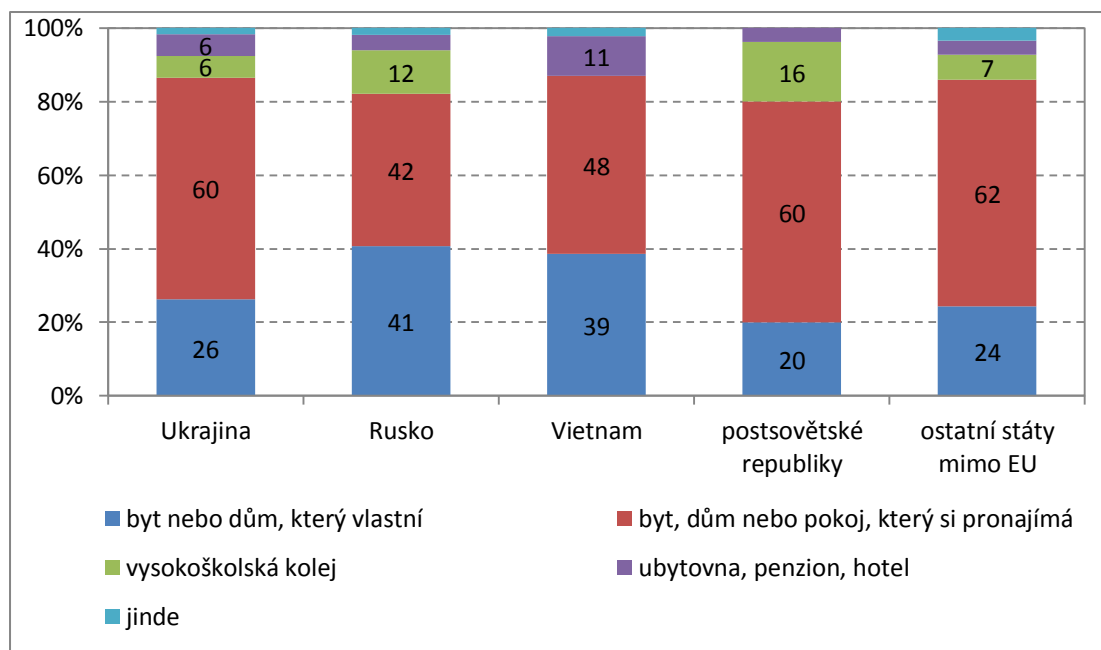
Sociální a ekonomická situace migrantů

Podobně, jako je tomu u jiných témat, i zjišťování sociální a ekonomické situace migrantů a migrantek v hl. m. Praze prolínalo několika v této zprávě již popsány oblastmi. Kromě již výše zmíněného ekonomického postavení migrantů a migrantek v hl. m. Praze, jsme v dotazníku zjišťovali podmínky bydlení našich respondentů a to, jak hodnotí finanční situaci svých rodin. Pro dokreslení celkového obrazu jsme použili celou škálu otázek týkajících se subjektivního hodnocení potíží, se kterými se migranti setkávají během svého života v hl. m. Praze.

Bydlení

V dotazníku jsme respondentům pokládali otázku na typ bydlení v Praze.⁷⁰ Rozdíly v typu bydlení podle země původu jsou znázorněny v následujícím grafu.

Graf 28 Typ bydlení migrantů v Praze podle státního občanství

Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017 (N = 1109)

Nejčastějším způsobem bydlení mezi dotázanými migranty je pronájem bytu, domu nebo pokoje. Občané Ruska a Vietnamu poněkud častěji než ostatní migranti a migrantky uváděli, že bydlí v domě nebo bytě, který vlastní buď oni sami, nebo někdo z rodiny. Větší zastoupení vysokoškolských kolejí je patrné ve skupinách migrantů s větším podílem studentů ve vzorku (Rusové a migranti z ostatních postsovětských států, s výjimkou Ukrajiny). Na ubytovnách, v hotelech nebo penzionech nejčastěji bydleli oslovení migranti a oslovené migrantky z Vietnamu a Ukrajiny (viz Graf 28).

⁷⁰ Viz otázka O.21 v dotazníku v příloze.

Zatímco vlastnictví bytu nebo domu se více vyskytovalo mezi migranty a migrantkami staršími 46 let a také mezi těmi, kteří žijí v ČR 10 let a více, bydlení na ubytovnách uváděli častěji muži a respondenti mladšího věku (zejména ti, kteří nemají děti). Na ubytovnách bydlela pětina ve výzkumu oslovených azylantů. Tento typ ubytování častěji volili respondenti, kteří neměli v úmyslu zůstat v ČR.⁷¹

Začlenění migrantů a migrantek v oblasti bydlení se považuje za důležitý předpoklad pro úspěšnou integraci. Je logické, že podmínky bydlení souvisí se sociálně-ekonomickou situací migranta, jeho věkem a rodinnými poměry a také s plány na život v této zemi. Ovšem, kvůli omezenému prostoru v dotazníku jsme bohužel neměli možnost vyptávat se na podmínky bydlení migrantů v Praze příliš podrobně: v jedné otázce byly spojeny dva aspekty: typ bydlení a vztah k nemovitosti a už nebyl prostor například odlišovat to, zda se jedná o vlastní/pronajímáný dům, byt nebo pokoj.

Hodnocení potíží a bariér

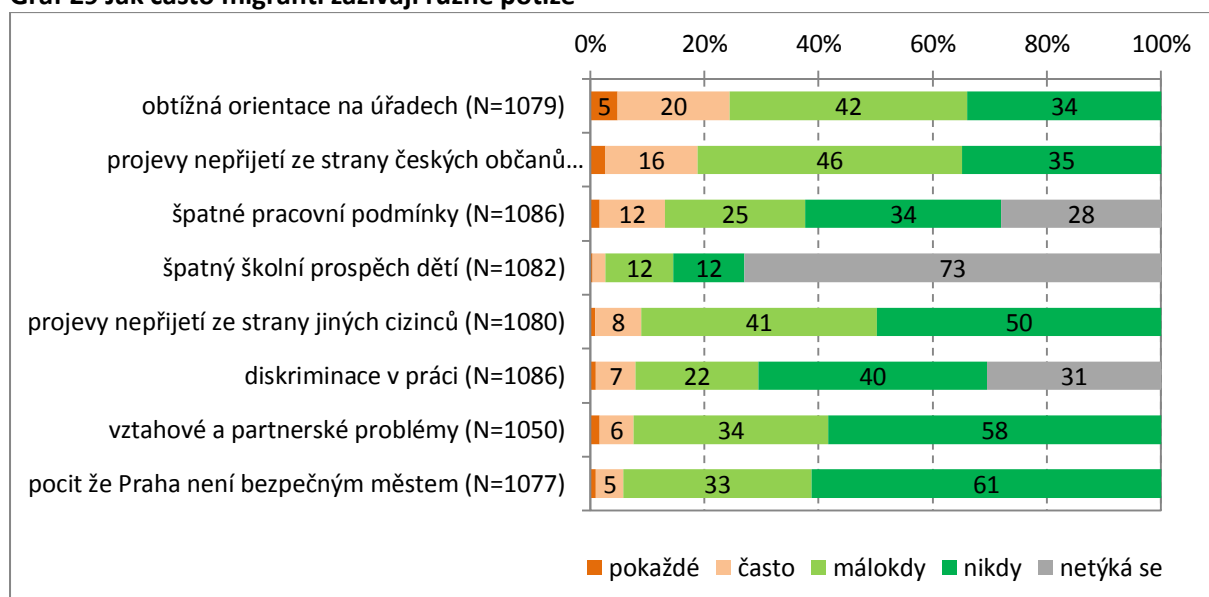
Možné bariéry či obtížné situace, které migranti zakoušejí, jsme se pokusili identifikovat pomocí baterie otázek, ve které byli respondenti požádáni, aby uvedli, jak často zakoušejí vyjmenované potíže. Respondenti většinou odpovídali na pozitivní straně nabízené škály – tedy že v naprosté většině dané potíže nezakoušejí nikdy nebo je zakoušejí málokdy. Průměrně nejčastěji (kdybychom umístili průměr odpovědí na použité škále, bude to zhruba na odpovědi „málokdy“) zakoušejí obtížnou orientaci na úřadech, následují projevy nepřijetí ze strany českých občanů, ještě méně často pak zakoušejí špatné pracovní podmínky či špatný prospěch dětí. Všechna ostatní témata kromě špatného školního prospěchu dětí a podmínek v práci (což není relevantní pro lidi bez dětí nebo pro ty, kteří nepracují) se ukázala jako významná – není u nich ani jedna odpověď „netýká se mě“ (Graf 29).

Obtížnou orientaci na úřadech zažívá pokaždé 5 % a často 20 % respondentů, celkem jde o čtvrtinu respondentů. Třetina respondentů tuto potíž nezažívá nikdy. Dvě třetiny migrantů se tedy někdy nebo i často dostávají do situace, kdy se neorientují na úřadech. Špatnou orientaci na úřadech významně častěji zakoušejí občané ostatních států mimo EU a občané Vietnamu (viz Graf 29). Zkušenosti s obtížnou orientací na úřadech nejsou klíčově dány státním občanstvím migrantů, ale zejména úrovní jejich češtiny a délkou pobytu. S délkou pobytu se frekvence obtížné orientace na úřadech snižuje. Migranti do dvou let i do pěti let pobytu zažívají obtížnou orientaci na úřadech významně častěji než migranti pobývající v ČR více než pět let (viz Tabulka 20 v příloze). Podobně lidé se slabou i průměrnou češtinou se orientují významně hůře než migranti s velmi dobrou češtinou. (viz Tabulka 21 v příloze) Ani průměrná čeština tedy není dostatečná –

⁷¹ Viz analýza toho, jak migranti a migrantky plánují život v ČR, v další části zprávy.

důsledky, pokud jde například o orientaci v prostředí nebo o komunikační bariéry, jsou stejné jako pro migranty, kteří mají češtinu slabou.

Graf 29 Jak často migranti zažívají různé potíže

Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017

Projevy nepřijetí ze strany českých občanů zažívají pokaždé 3 % respondentů a 16 % je zakouší často (Graf 29). Signifikantní rozdíly jsou hlavně mezi zkušeností migrantů s trvalým pobytem a ostatními typy pobytu, kdy migranti s trvalým pobytem projevy nepřijetí zakoušejí významně méně často, analogicky je tomu u migrantů s velmi dobrou češtinou, kteří projevy nepřijetí zakoušejí významně méně často než migranti s průměrnou/kolísavou a slabou češtinou (mezi těmito dvěma kategoriemi pak statisticky významný rozdíl není – i průměrná, nejen slabá čeština tedy zřejmě může být hodnocena negativně).

Špatné pracovní podmínky zakouší stále 2 % respondentů, dalších 12 % je s nimi konfrontováno často (Graf 29). Tato zkušenost se liší podle státních občanství respondentů – migranti z Ukrajiny a ostatních států mimo EU (zřejmě díky vysokému zastoupení osob s nízkou kvalitací v našem souboru) zakoušejí špatné pracovní podmínky významně častěji než respondenti ostatních státních občanství (Tabulka 19 v příloze).

Významné rozdíly ve zkušenostech se špatnými pracovními podmínkami sledujeme také mezi migranty s různými typy pobytu – nejčastěji sledovanou potíž zakoušejí azylanti a lidé s jiným typem pobytu, významně méně často migranti s dlouhodobým pobytem a významně nejméně často migranti s trvalým pobytem. Jak lze očekávat, opět existují rozdíly podle celkové úrovně češtiny – častěji zakoušejí špatné pracovní podmínky lidé se slabou i s kolísavou češtinou než lidé s velmi dobrou češtinou.

Není to tak, že by s délkou pobytu zkušenosti se špatnými pracovními podmínkami řídly. Sice jsou na tom v tomto ohledu rozhodně lépe migranti pobývajících zde více než 10 let, ale nejčastější zkušenost se špatnými pracovními podmínkami mají migranti pobývajících v ČR 5–10 let. Tato data ukazují, že pokud migranti pracují za nevýhodných podmínek, nemusí být schopni dosáhnout zlepšení ani do prvních deseti let pobytu v ČR. Analýza rozptylu odhaluje, že právě skupina migrantů pobývajících v ČR 5–10 let je složena jak z osob s dobrou prací a slušnými pracovními podmínkami, tak ze značného množství migrantů, kteří špatné pracovní podmínky zřejmě dlouhodobě zakoušejí (viz Tabulka 22 v příloze). V této souvislosti nepřekvapí zjištění, že signifikantně častěji zakoušejí špatné pracovní podmínky migranti zaměstnaní v polokvalifikovaných (např. obsluha strojů a zařízení, řemeslníci) a nekvalifikovaných pracích. K podobnému zjištění docházíme i při sledování diskriminace v práci.

Potíže spočívající ve špatném školním prospěchu dětí a v problémech mezi partnery nebo členy rodiny se týkají podobně všech migrantů a mezi skupinami nejsou žádné nebo jsou jen minimální rozdíly. Opačně je tomu u potíží s diskriminací v práci a pocitů nepřijetí ostatními cizinci. Ty mají častěji migranti s jiným typem pobytu než s trvalým, ale zejména lidé na nízkokvalifikovaných pozicích. Diskriminaci pak méně zakoušejí migranti s velmi dobrou češtinou.

Všechny tyto potíže však respondenti umísťovali na předložené škále v naprosté většině mezi body „zažívám málokdy“ a „nezažívám nikdy“. Přestože můžeme sledovat určité rozdíly mezi jednotlivými migranty, zjištění našeho výzkumu obecně naznačují, že se migranti spíše zřídka setkávají s potížemi. Otázkou je, zda toto zjištění odpovídá reálným bezproblémovým zkušenostem oslovených migrantů v ČR, anebo je to dáno tím, že si respondenti našeho výzkumu jen nepřejí o vlastních problémech mluvit. Pozitivní zjištění o poměrně bezproblémové situaci oslovených migrantů, je podle našeho názoru třeba chápat v kontextu tzv. sociální desirability, která se zřejmě projevuje v celém výzkumu. Migranti celkově referují o sobě a svém sociálně-ekonomickém postavení pozitivně. Možná jsme k pozitivnímu hodnocení ve výše diskutované otázce sami přispěli formulací úvodní věty, ve které bylo použito slovo „potíže“.⁷² Respondenti možná na toto slovo reagovali a nechtěli jako lidé s potížemi vypadat. Dalším faktorem ovlivňujícím zřejmě jistý příklon k pozitivnímu zobrazování sebe sama a svých zkušeností je rozsah dotazníku a otázky zahrnující mnoho tematických okruhů a životních situací. Respondenti vyplňující dotazník mohou u citlivých témat odpovídat spíše rychle, aby v dotazníku svižně pokračovali, aniž by věcně přesně reagovali na měnící se témata.

⁷² Plné znění otázky: „Lidé se potýkají s různými potížemi. Jak často Vy sám (nebo nejbližší členové vaší rodiny) v ČR zažíváte následující situace?“

Zajímavé je srovnání s výsledky analýzy, kterou jsme se inspirovali při návrhu diskutované baterie otázek. V analýze sociální situace migrantů v Praze 14,⁷³ kterou prováděla Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU), byli tazatelé sociální a terénní pracovníci, kteří distribuovali dotazník zaměřený pouze na sociální situaci a sociální služby a zároveň respondentům poskytovali různé rady a dávali kontakty na pomáhající organizace. Frekvence výskytu potíží jak v oblasti pracovní právní, tak například v oblasti vztahů a napětí vznikajících v rodinách při životě v jiné zemi byla ve výzkumu na Praze 14 daleko vyšší (například špatné pracovní podmínky či nedodržování práv zakoušely občas nebo pořád zhruba dvě třetiny respondentů). Porovnání výsledků výzkumů ukazuje, jak silně může způsob dotazování ovlivnit výsledek a jak obtížné je dosahovat maximální spolehlivosti při zjišťování potřeb a bariér. Zatímco ve velkém výzkumu pro hl. m. Prahu migranti a migrantky byli zřejmě méně nakloněni vypovídat o vlastních problémech, poradcům z OPU sdělovali migranti své problémy naopak ochotněji, protože mohli čekat konkrétní pomoc. Zároveň výše popsaná analýza ovlivňujících faktorů přináší podle našeho soudu spolehlivé výsledky, které jsou pro zadavatele dobře využitelné.

Sociální a finanční situace rodin

Podrobné zjišťování sociálně-ekonomické situace respondentů nebylo vzhledem k už tak značnému rozsahu dotazníku možné. Zvolili jsme proto indikátor situace rodin, a to hodnocení obtížnosti hrazení určitých nákladů. Respondenti byli proto požádáni, aby označili, jak obtížné nebo snadné pro ně bylo zaplatit náklady v šesti vyjmenovaných oblastech v minulém roce. Respondenti odpovídali na čtyřbodové škále od 1 – velmi obtížné do 4 – velmi snadné (s možností uvést odpověď „netýká se mě, tyto náklady nehradím“).

Průměrně nejobtížněji hraditelné jsou pro respondenty náklady na cesty do země původu, následuje bydlení, vzdělání dětí, volnočasové aktivity dětí, náklady na zdravotní péči a nejnáze hraditelné jsou náklady na potraviny (viz Graf 30).

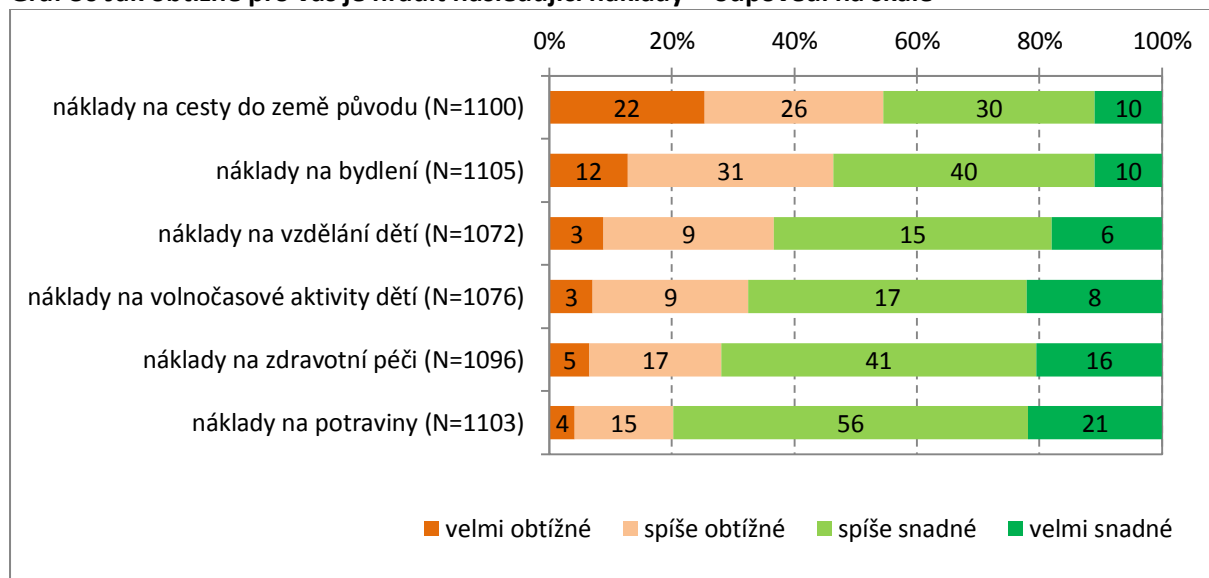
Náklady na cesty do země původu je obtížné hradit pro více než polovinu respondentů, pro téměř čtvrtinu to je velmi obtížné a pouze pro 10 % velmi snadné. Tyto náklady se týkají většiny respondentů, pouze 13 % odpovědělo, že se jich netýkají nebo náklady nehradí. Náklady na cesty do země původu hradí snadněji občané Ruska a ostatních postsovětských republik, obtížněji občané ostatních států mimo EU.

Obecně u všech účelů nákladů sledujeme trend, kdy obtížnost hrazení nákladů klesá s délkou pobytu a také s typem pobytu. Migranti, kteří v ČR pobývají déle a mají trvalý

⁷³ Tollarová, B., T. Podroužková. 2012. *Analýza sociální situace cizinců ze třetích zemí na území Prahy 14. Zpráva z výzkumu „Průzkum sociální situace cizinců na území Prahy 14“*. Praha: Organizace pro pomoc uprchlíkům.

pobyt, hradí náklady snadněji než krátkodobě usazení migranti s dlouhodobým pobytem nebo dalšími typy pobytu. Zřejmě nejsilnější vliv na schopnost hradit náklady má mzda migrantů, která ale nebyla předmětem výzkumu. Sledujeme ale signifikantní rozdíly v hodnocení obtížnosti hrazení nákladů podle kategorií povolání. Čím kvalifikovanější pozice migranti zastávají, tím menší obtíže hradit náklady mají.

Graf 30 Jak obtížné pro vás je hradit následující náklady – odpovědi na škále

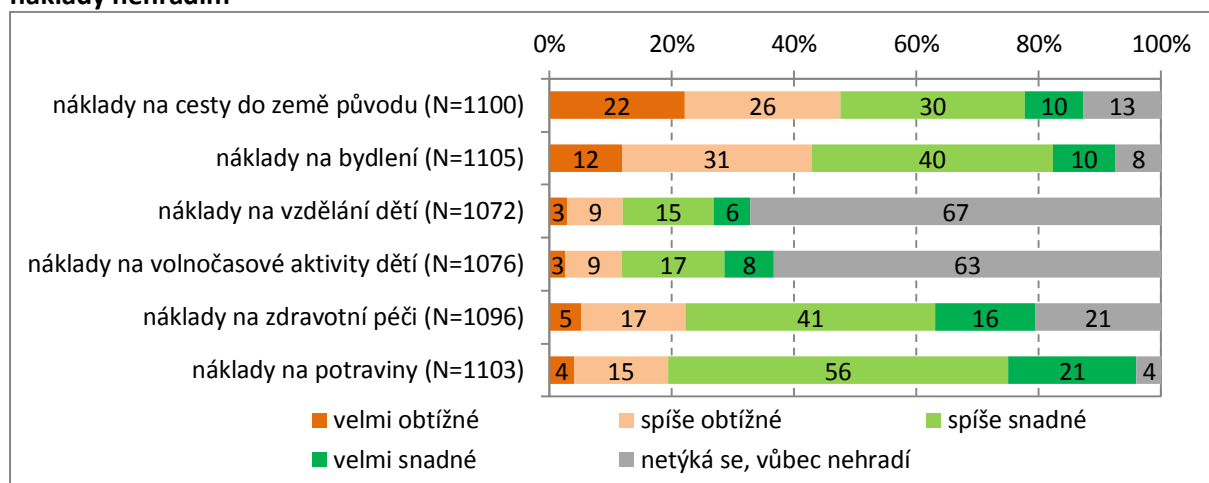
Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017

Dalším typem nákladů, v pořadí druhým, pokud jde o obtíže je zaplatit, jsou náklady na bydlení. Ty označilo za velmi obtížně zaplatitelné 12 % respondentů a spíše obtížně 31 %. Je zde tedy cca 43 % respondentů, pro které je obtížné platit náklady za bydlení. Obtíže pak jsou výraznější u občanů ostatních zemí mimo EU a Ukrajiny, občané Ruska a ostatních postsovětských republik častěji náklady označili za velmi nebo spíše snadno zaplatitelné. Ve všech skupinách podle státních občanství však zůstávají významná množství osob, pro které jsou náklady na bydlení problém – a to třetina nebo téměř polovina osob z každé skupiny (Tabulka 23 v příloze). Náklady na bydlení je obtížné hradit pro polovinu respondentů ve věkové kategorii 36–45 let a opět pro polovinu osob, které nemají trvalý pobyt. Sledujeme zde i vliv úrovně češtiny a (i s ní související) pozice na trhu práce – čím lepší čeština a kvalifikovanější práce, tím menší obtíže při placení nákladů, nejen na bydlení. 63 % řemeslníků a 57 % pomocných pracovníků má potíže při hrazení nákladů na bydlení.

Třetí a čtvrtý účel, pokud jde o náročnost zaplatit náklady, jsou náklady na vzdělání dětí a na volnočasové aktivity dětí. Tyto náklady jsou relevantní pro méně než polovinu respondentů (viz Graf 31) – zejména proto, že nemají děti ve školním věku. Pro více než 30 % těch, pro které jde o relevantní náklady, jsou náklady na vzdělání a volnočasové

aktivity obtížně zaplatitelné (viz Graf 30). Občané Ruska a Vietnamu náklady považují spíše za snadno zaplatitelné, občané Ukrajiny naopak častěji za obtížně zaplatitelné.

Graf 31 Jak obtížné pro vás je hradit následující náklady – všechny odpovědi včetně „netýká se, náklady nehradím“

Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017

Náklady na vzdělání a volnočasové aktivity dětí jsou relevantní hlavně pro věkovou skupinu 36–45 let, pro migranty, kteří mají trvalý pobyt a kteří plánují žít v ČR natrvalo. V těchto skupinách pak nacházíme jak osoby, pro které je placení nákladů obtížné, tak ty, pro které je snadné. Náklady spojené s dětmi jsou tedy spojené s rodinnou migrací a týkají se jak osob finančně dobře zajištěných, pro které je úhrada nákladů za vzdělání dětí významně snadnější ve srovnání s celým vzorkem, tak lidí, pro které je krytí těchto nákladů spíše obtížnější.

Za zdravotní péči je obtížné platit pro více než pětinu respondentů – snadnější to je pro osoby s trvalým pobytem (jsou pojištěny v rámci veřejného zdravotního pojištění), pro respondenty s dlouhodobým pobytem je to spíše obtížné nebo uvedli, že se jich náklady netýkají.

Za potraviny je obtížné platit pro pětinu respondentů. Opět je to snadnější pro osoby s trvalým pobytem, lepší znalostí jazyka a kvalifikovanějším zaměstnáním. Mezi respondenty pracujícími jako řemeslníci nebo pomocní pracovníci je 29, resp. 33 % osob, pro které je obtížné zaplatit náklady na potraviny (Tabulka 24 v příloze).

I když neznáme konkrétní údaje o výši příjmů respondentů výzkumu, je patrné, že čtvrtina až třetina osob se může nacházet v sociálně nevýhodné životní situaci či v situaci velmi křehké rovnováhy. Omezená schopnost platit náklady na potraviny či bydlení může být ohrožujícím faktorem, navíc v podobné finanční situaci je zjevné, že migranti například nemohou platit za kurzy češtiny a zlepšit svou situaci na trhu práce.

Pokud by si respondenti měli půjčit peníze, dohromady 54 % by si je půjčilo od příbuzných – 27 % od příbuzných žijících v ČR a shodně 27 % od příbuzných žijících v zahraničí. 18 % respondentů by si peníze půjčilo mezi známými a přáteli z řad migrantů v ČR a podobné množství respondentů (18 %) by si peníze půjčilo od banky nebo úvěrové společnosti.

Od příbuzných nebo známých v ČR by si peníze půjčovali častěji migranti z Ukrajiny, od příbuzných v ČR migranti z Vietnamu. Občané Ruska a ostatních států bývalého SSSR by si spíše půjčovali peníze od příbuzných v zahraničí (Tabulka 25 v příloze). Struktura osob, ke kterým mají migranti důvěru (a které disponují penězi), celkem odpovídá dosavadním poznatkům o migračních trajektoriích. Lidé, kteří jsou v ČR dlouho usazeni, tady mají většinou již stabilní příbuzenské, ale také přátelské vazby, které mohou v případě potřeby mobilizovat. Migranti pobývající zde kratší dobu nebo ti, kteří tak silné vazby nemají (ať kvůli délce pobytu, nebo proto, že jejich krajanů není v ČR tolik), se obracují na příbuzné či přátele v zahraničí. České známé nebo přátele (a nepatří sem příbuzní, kteří jsou Češi) by oslovilo s žádostí o půjčení peněz 6 % respondentů, což je podstatně méně než těch, kteří by se obraceli na příbuzné nebo i jiné migranty.

Sonda naznačila, že respondenti z EU se od ostatních migrantů příliš neliší. Ke svému bydlení v hl. m. Praze si také většinou pronajímají dům, byt nebo pokoj a s výjimkou potíží na úřadech v podobné míře zakoušejí všechny ostatní zkoumané problémy. Podobně také vnímají i obtížnost hradit náklady zejména na bydlení, ale i na další účely.

Zdraví migrantů

Oblast zdraví a zdravotnictví nebyla předmětem zadání výzkumu ze strany zadavatele, nicméně jsme toto téma do výzkumu zařadili, i když jen velmi okrajově, neboť bylo mnohokrát zmíněno na expertních skupinových diskuzích jako jedno z významných. Jak ukázaly jiné výzkumy zaměřené na zkoumání zdraví migrantů v celém Česku, téma zdraví, zdravotnictví a též zdravotního pojištění je velmi důležité i vzhledem k integraci do české společnosti. Ačkoli má každý cizinec legálně pobývajícím na území Česka zákonnou povinnost být řádně zdravotně pojištěn, realita je často jiná a přístup k pojištění a zdravotní péči se často liší podle charakteru pobytu migrantů v Česku – některé skupiny migrantů nemají přístup k veřejnému zdravotnímu pojištění a finanční a pojistné podmínky komerčního pojištění jsou pro mnohé z nich obtížně přijatelné,

nemocné osoby často na skutečné pojištění ani nedosáhnou. Z výzkumů⁷⁴ vyplývá, že migranti přijíždějící do Česka jsou ve srovnání s majoritním obyvatelstvem zdravější a méně navštěvují lékaře, avšak tento tzv. „efekt zdravého migranta“ se po určitém čase mění, což do určité míry souvisí i se zanedbáváním zdravotní péče z důvodu jejího nehrazení komerčním pojištěním, a tudíž nutností za lékařské ošetření a péči platit v hotovosti. Na zdravotní stav migrantů má velký vliv i charakter práce, kterou v Česku vykonávají, která je často manuální a fyzicky náročná. Problémy s pojištěním a zdravotní péčí vedou k nejistotě, která může bránit integraci do české společnosti.

I v našem vzorku migrantů a migrantek žijících v hlavním městě téměř všichni hodnotí svůj zdravotní stav za velice až spíše dobrý, jen velmi malé procento za spíše, nebo dokonce velmi špatný. Nejlépe jej hodnotí migrantky a migranti z postsovětských zemí a ostatních zemí mimo EU. Do hodnocení zdravotního stavu se významně promítá věk. Nejlépe svůj zdravotní stav hodnotí mladí lidé do 35 let, kdy jej téměř polovina charakterizuje jako velice dobrý, ostatní jako spíše dobrý. S rostoucím věkem se většina respondentů kloní ke stavu spíše dobrý. Z respondentů nad 56 let hodnotí svůj zdravotní stav jako velice dobrý pouze 13,6 %, avšak stále 73,6 % jej považuje za spíše dobrý. Pokud bychom rámcově srovnali migrantky a migranty s obyvateli ČR, kteří jsou však celkově věkově starší, tak 95,4 % migrantů hodnotí svůj zdravotní stav kladně oproti 88,2 % Čechů (CVVM 12/2016). Lépe svůj zdravotní stav hodnotí migranti než migrantky. Ty však na rozdíl od mužů mají častěji svého praktického lékaře v Česku (64,9 % žen oproti 58,9 % mužů) a také častěji lékaře v Česku navštěvují.

Svého praktického lékaře má v Česku 61,8 % migrantů, nejvíce občané Vietnamu, kde jich má praktického lékaře dokonce 83,7 %, nejméně migranti z ostatních zemí mimo EU a Rusové. Mezi ty, kteří praktického lékaře v ČR nemají, patří zejména mladí lidé do 25 let, tedy převážně studenti, kteří mají častější kontakt se zemí svého původu. Na to, zda migrantky a migranti mají či nemají svého lékaře v Česku, má významný vliv charakter jejich pobytu, délka jejich pobytu v Česku a zejména jejich plány do budoucna, tedy zda chtějí v Česku žít napořád, či nikoli (Graf 32). Z migrantů majících v Česku trvalý pobyt má zde i svého praktického lékaře 86,4 % z nich oproti 39,7 % těch, kteří mají

⁷⁴ Jelínková, M. 2007. „Přístupy (ne)legálních migrantů ke zdravotní péči.“ *Migraceonline.cz*. Dostupné z:

<http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/pristup-ne-legalnich-migrantu-ke-zdravotni-peci>; Hnilicová, H., K.

Dobiášová, P. Čížinský, L. Studený, J. Juránek. 2012. „Analýza komerčního zdravotního pojištění cizinců.“

Dostupné z: http://osf.cz/wp-content/uploads/2015/08/Analyza_Konzorcium_final.pdf.

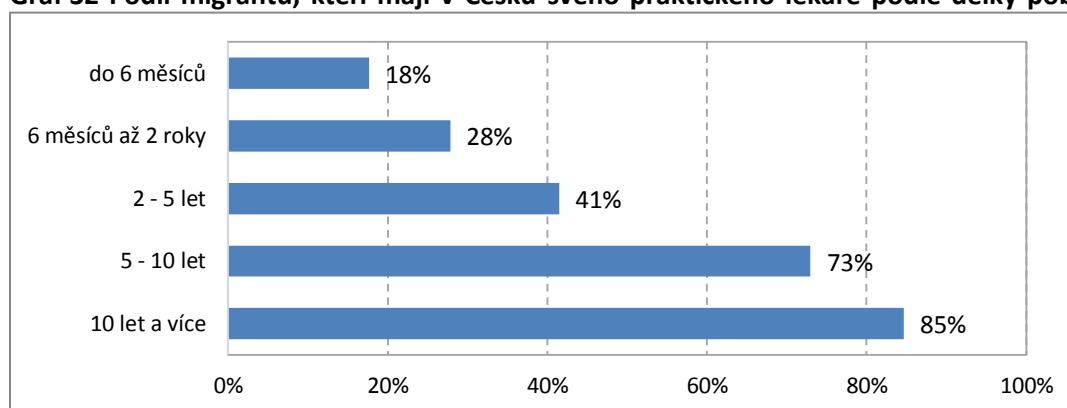
Dzúrová, D., D. Drbohlav. 2014. Gender Inequalities in the Health of Immigrants and Workplace Discrimination in Czechia. *BioMed Research International*, Article ID 480425, pp. 1–9.

Malmusi, D., D. Drbohlav, D. Dzúrová, L. Palencia, C. Borell. 2014. „Inequalities in Healthcare Access by Type of Visa in a Context of Restrictive Health Insurance Policy: The Case of Ukrainian in Czechia.“ *International Journal of Public Health*, <https://doi.org/10.1007/s00038-014-0592-4>.

Dzúrová, D., P. Winkler, D. Drbohlav. 2014. „Immigrants' Access to Health Insurance: No Equality without Awareness.“ *International Journal of Environmental Research and Public Health* 11, pp. 7144–7153, <https://doi.org/10.3390/ijerph110707144>.

přechodný nebo dlouhodobý pobyt. Stejně tak čím déle migranti v Česku pobývají, tím více jich zde již má svého praktického lékaře. Mezi ty, kteří lékaře mají, také mnohem častěji patří lidé, kteří určitě plánují žít v Česku, oproti těm, kteří nad tím zatím spíše uvažují, nebo naopak těm, kteří se již rozhodli v Česku v budoucnu nežít. Z prostorového hlediska se příliš neliší migranti a migrantky v různých částech Prahy, svého praktického lékaře v Česku však mají méně často ti, co bydlí ve vnitřním městě – jih.

Graf 32 Podíl migrantů, kteří mají v Česku svého praktického lékaře podle délky pobytu v Česku

Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017

K lékaři v ČR chodí migrantky a migranti obecně vcelku málo, což do jisté míry potvrzuje existenci zmíněného „efektu zdravého migranta“. Více než polovina z nich byla za posledních pět let u lékaře méně než 5krát, což však znamená, že i v mnohem menší míře chodí na preventivní prohlídky. Stejně jako v případě přihlášení k praktickému lékaři v ČR i celkově k lékařům chodí méně mladí lidé, což souvisí pochopitelně i s jejich zdravotním stavem. Více než 10krát lékaře v Česku navštívili spíše migranti starší 56 let a častěji ženy než muži. Pohlédneme-li na frekvenci návštěv u lékaře v souvislosti s charakterem pobytu migrantů, který s tím významně souvisí, tak stále 5,8 % migrantů s trvalým pobytem nebylo za posledních pět let u lékaře ani jednou a dalších 21,5 % jen jednou až dvakrát. K lékařům v Česku také chodí častěji migranti, kteří plánují v Česku žít napořád. Frekvenci návštěv u lékaře v Česku zcela určitě ovlivňuje zejména charakter zdravotního pojištění migranta nebo migrantky a problémy s tím spojené. Touto otázkou jsme se však vzhledem k omezenému prostoru ve výzkumu nezabývali.

Občané EU se podle naší sondy od ostatních migrantů mimo EU v otázce zdravotního stavu a návštěvy lékařů zásadně neliší. Praktického lékaře v Česku jich má ještě o 15 % více (76,9 % z nich). Z těch, co mají v Česku trvalý pobyt, má zde svého praktického lékaře dokonce 15 z 16 respondentů. Těch, kteří byli u lékaře v Česku za posledních pět let méně než pětkrát, je však dokonce více než u migrantů ze zemí mimo EU. Mezi ty, kteří uvedli, že u lékaře nebyli ani jednou, patří však zejména mladí lidé nebo ti, kteří zde

pobývají krátkou dobu. Všichni respondenti z řad občanů EU hodnotí svůj zdravotní stav jako velice nebo spíše dobrý.

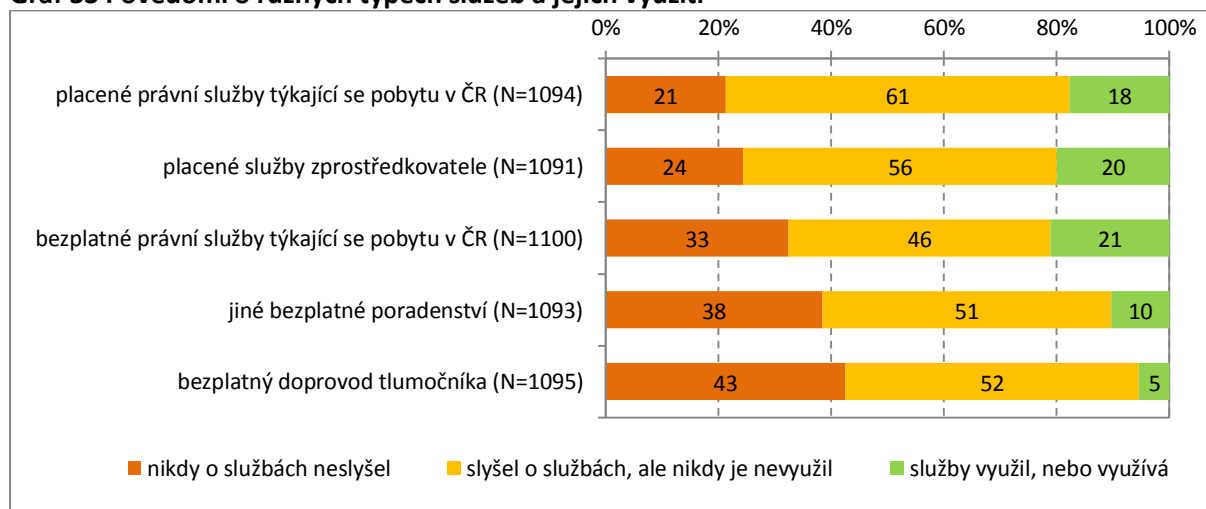
Povědomí a využití služeb poskytovaných migrantům

Zkušenosti s různými typy služeb

Součástí výzkumu bylo i zjišťování, do jaké míry respondenti využívají specializované služby pro migranty. U každé ze seznamu služeb respondenti označovali, zda službu někdy za svého pobytu využili, zda o ní slyšeli, aniž by ji využili, nebo zda o podobné službě nikdy neslyšeli.

Největší povědomí (tedy že migranti službu využili nebo o ní slyšeli) mají respondenti o placených právních službách týkajících se pobytu v ČR (18 % osob službu využilo, 61 % o ní slyšelo, povědomí má tedy 79 % respondentů), následují placené právní služby zprostředkovatele, bezplatné právní služby týkající se pobytu, jiné bezplatné poradenství a nejméně známou službou je bezplatný doprovod tlumočnicka. Zatímco placené služby jsou mezi migranty známější, porovnání s bezplatnými službami – zejména s bezplatným právním poradenstvím – ukazuje, že i bezplatné služby (například NNO nebo ICP) se stávají poměrně rozšířenými. 21 % respondentů využilo bezplatné právní služby týkající se pobytu v ČR, což z bezplatného právního poradenství činí nejvyužívanější typ služby. O bezplatném právním poradenství mají povědomí dvě třetiny respondentů, o jiném bezplatném poradenství má povědomí 62 % respondentů, o možnosti bezplatného doprovodu tlumočnicka nebo interkulturního pracovníka pak má povědomí 58 % respondentů. Tohoto tlumočnicka využilo 5 % respondentů, jiné bezplatné služby využilo 10 % respondentů.

Graf 33 Povědomí o různých typech služeb a jejich využití

Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017

Pětina až čtvrtina respondentů nikdy neslyšela o placených službách pro migranty a třetina nikdy neslyšela o bezplatných právních či dalších službách, 43 % nikdy neslyšelo o bezplatném doprovodu tlumočnicka. O službách má tedy povědomí většina respondentů, zároveň zůstává poměrně silná skupina, která o nich neví, což pro ni může mít negativní praktické důsledky (Graf 33).

Sledujeme-li významné rozdíly mezi skupinami migrantů při využívání služeb nebo v povědomí o službách, nalézáme určité vzorce, které mohou být výzvou pro praxi. Ať jde o jakoukoliv ze sledovaných služeb, významně častěji o ní neslyšeli migranti s jiným typem pobytu než s trvalým, pobývajícím v ČR méně než dva roky. O službách jsou naopak významně více informováni, i když je nikdy nevyužili, migranti pobývajícím v ČR více než 10 let. Přitom právě pro migranty na počátku pobytu v ČR jsou tyto služby zřejmě nejpotřebnější, ale zdá se, že se o nich dozívají spíše postupně v průběhu pobytu, kdy je ale postupně přestávají potřebovat.

Podobně je tomu u migrantů podle celkové úrovně češtiny: služby využívají nebo o nich aspoň slyšeli migranti s velmi dobrou češtinou, migranti s průměrnou nebo slabou češtinou významně častěji o službách neslyšeli vůbec. Bezplatné služby častěji míjejí právě migranty s průměrnou i se slabou češtinou (viz Tabulka 26 v příloze). Migranti se slabou češtinou o službách častěji nejsou informováni a bezplatné služby častěji nevyužívají. Migranti s průměrnou češtinou jsou lépe informováni o placených službách než o bezplatných a placené právní služby i významně více využívají. Migranti s velmi dobrou češtinou jsou o všech službách významně více informováni, i když je nevyužívají.

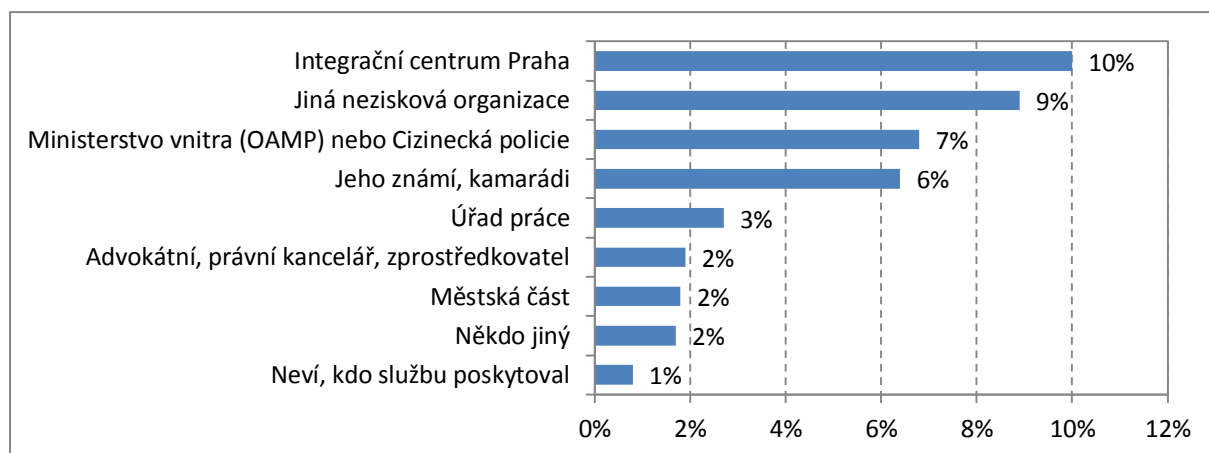
Zdá se tedy, že informování o službách, zejména o těch bezplatných, zatím příliš úspěšně nepřekračuje jazykovou bariéru, a dokonce i lidé s průměrnou či kolísavou češtinou o službách spíše nevědí.

Povědomí o poskytovatelích bezplatných služeb

Respondenti, kteří využili bezplatných služeb, uváděli, kdo službu poskytoval – mohli uvést tři poskytovatele služby. Na otázku odpověděla čtvrtina respondentů, z nich polovina uvedla jednoho poskytovatele služeb, čtvrtina dva poskytovatele a zbylá čtvrtina tři poskytovatele bezplatných služeb. 10 % respondentů využilo služeb Integrovaného centra Praha, 9 % služeb NNO, 7 % využilo ministerstvo vnitra (OAMP) nebo cizineckou policii a 6 % známé a kamarády. Menším množstvím respondentů byly využity další instituce – Úřad práce, právní kancelář, úřad městské části či jiná instituce (Graf 34). Nejčastěji jsou tedy zřejmě využívány specializované instituce, jejichž cílem je profesionálně podporovat migranty a hájit jejich zájmy. Dále jsou relativně významně

využívány státní instituce (OAMP a Cizinecká policie) a vzájemná podpora mezi známými a přáteli.

Graf 34 Kdo poskytoval bezplatnou službu

Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017

Rozdíly mezi migranty, pokud jde o poskytovatele bezplatných služeb, jsou velmi podobné jako u typu využitých služeb samotných: služby více využívají lidé s lepší češtinou a trvalým pobytem v ČR. Zároveň mezi skupinami významné rozdíly spíše nejsou – mimo jiné proto, že na otázky odpovídalo málo respondentů, a tak nemá smysl tak malou skupinu dále statisticky třídit.

Migranti z EU v našem vzorku zkoumané služby využívají významně méně často než ostatní respondenti – a to jak služby placené, tak bezplatné. O bezplatných právních službách jsou však více informováni, přestože je sami nevyužívají, a naopak významně méně občanů EU ví o placených službách zprostředkovatelů. Využívání jednotlivých poskytovatelů nelze vzhledem k malé velikosti vzorku občanů EU relevantně porovnávat s ostatními respondenty.

Informovanost migrantů

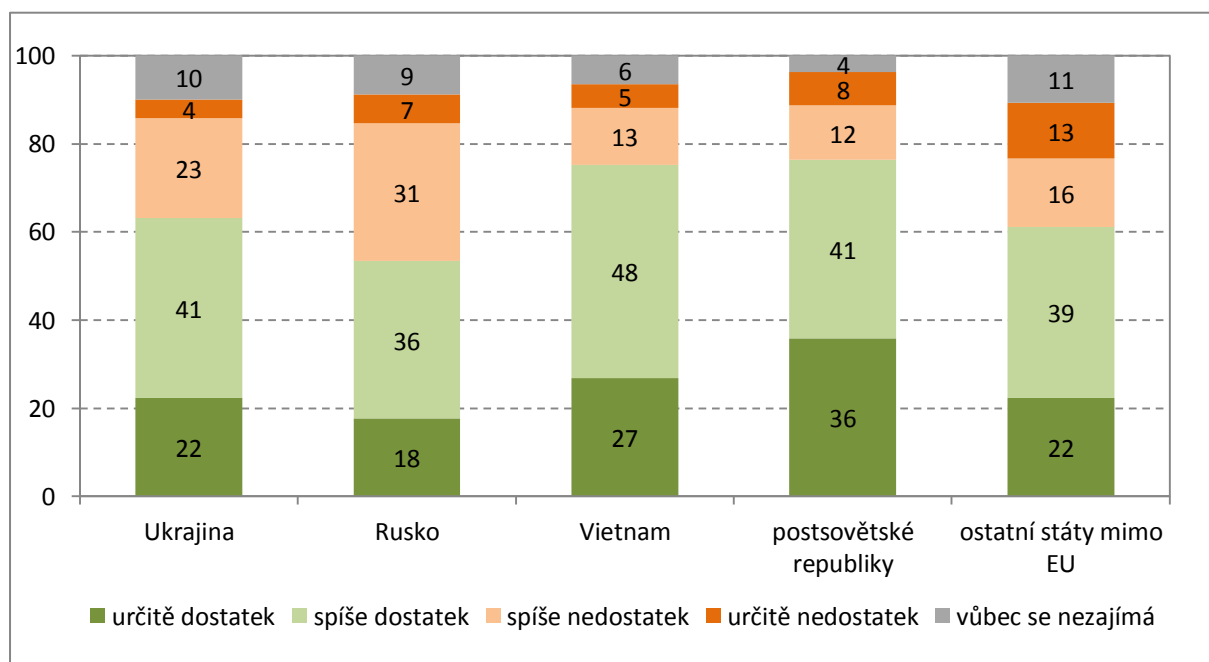
Hodnocení vlastní informovanosti

Informovanost migrantů a migrantek o jejich právech a povinnostech byla jednou z priorit výzkumu. Tomuto zjišťování byla věnována sada několika otázek. Výsledky výzkumu přinesly poměrně uspokojivá zjištění o tom, že téměř dvě třetiny respondentů (63 %) podle vlastních výpovědí mají (určitě nebo spíše) dostatek informací o svých

právech a povinnostech.⁷⁵ Tento poměrně pozitivní obrázek může být dalším důkazem toho, že populace migrantů v hl. m. Praze je dobře pokryta službami a informačními kampaněmi určenými pro cizince. Může to ovšem být i důsledek toho, že na rozdíl od minulých let (zejména období před ekonomickou recesí) v současné době nepřibývá příliš mnoho nových migrantů a ti, kteří zde již delší dobu pobývají, se už poměrně dobře vyznají v tom, co k životu v Česku potřebují. Zároveň, informační nedostatek deklarovala téměř třetina dotázaných (28 %), přičemž 7 % sdělilo, že pociťují velmi výrazný nedostatek informací o svých právech a povinnostech. Zajímavé také je, že dalších 9 % Pražanů s cizí státní příslušností uvedlo, že se o svá práva a povinnosti vůbec nezajímají.

Zjištění výzkumu potvrzují to, co již bylo naznačeno, že hodnocení vlastní informovanosti u migrantů a migrantek stoupá s délkou pobytu v Česku a také souvisí se znalostí češtiny (je také mírně vyšší u respondentů starších 35 let). Hůř svoji informovanost hodnotí nejen migranti a migrantky žijící v ČR méně než pět let, ale také ti, kteří jsou zaměstnáni na nekvalifikovaných pracovních pozicích. U obou těchto skupin je podíl těch, kteří deklarují dostatek informací, jen poloviční a také je zde o něco výraznější zastoupení respondentů, kteří se o svá práva a povinnosti nezajímají. Zajímavé je, že nejlépe míru své informovanosti hodnotí migranti z ostatních zemí bývalého Sovětského svazu a také z Vietnamu, zatímco nejkritičtější v této otázce jsou občané Ruska (viz Graf 35).

Graf 35 Sebehodnocení dostatku informací o právech a povinnostech spojených se statusem migranta v ČR

Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017

⁷⁵ Viz otázka O.53 v dotazníku v příloze.

Při interpretaci zmíněných rozdílů nesmíme zapomenout, že se jedná o subjektivní hodnocení (ne)dostatku informací, tj. nemusí to automaticky znamenat úroveň reálné znalosti zákonů a předpisů ze strany migrantů a migrantek. Výše popsané rozdíly mohou být dané nejen rozdílnou věkovou strukturou, délkou pobytu nebo statusem v ČR, ale také kulturní odlišností, rozdílnou mírou sebereflexe nebo nakonec i odlišnými požadavky na informace jako takové. Pro vysvětlení můžeme uvést, že například občané Ruska, kteří v Česku žijí 10 a více let, nehodnotí svoji informovanost o moc lépe než občané Vietnamu, kteří zde žijí výrazně kratší dobu.

Zvláštní pozornost zaslouží skupina respondentů, kteří v této otázce deklarovali nezájem o svá práva a povinnosti (jedná se o téměř desetinu oslovených migrantů v celkovém souboru). Zajímalo nás, zda tento nezájem je možné nějak vysvětlit a zda je tato skupina v něčem specifická. Podrobnější analýza naznačila, že třetina těchto lidí má partnera nebo manžela české národnosti a v otázce na zdroje potřebných informací o právech a povinnostech spojených se statusem migranta (podrobněji rozebíráno dále v textu) často sdělovali, že je získávají od rodinných příslušníků a příbuzných žijících v Česku. Nezájem o svá práva a povinnosti o něco častěji deklarovali migranti a migrantky s kratším pobytem v Česku a, což může být dost zajímavé, také osoby starší 55 let. Rozdíl mezi ženami a muži byl v této otázce minimální, ale velice výrazně se lišili zaměstnaní migranti podle typu vykonávané práce: zatímco u kvalifikovaných zahraničních zaměstnanců nezájem o svá práva a povinnosti deklarovala pouhá 4 %, mezi zaměstnanými v nekvalifikovaných a pomocných pracích to bylo více než 14 %. Ačkoliv v měřítku celého vzorku se tento problém nejeví jako příliš významný (v celkovém souboru takových nízkokvalifikovaných zaměstnanců s nezájmem o svá práva a povinnosti bylo jen 20), s ohledem na zranitelnost této skupiny migrantů může být podobné zjištění alarmující.

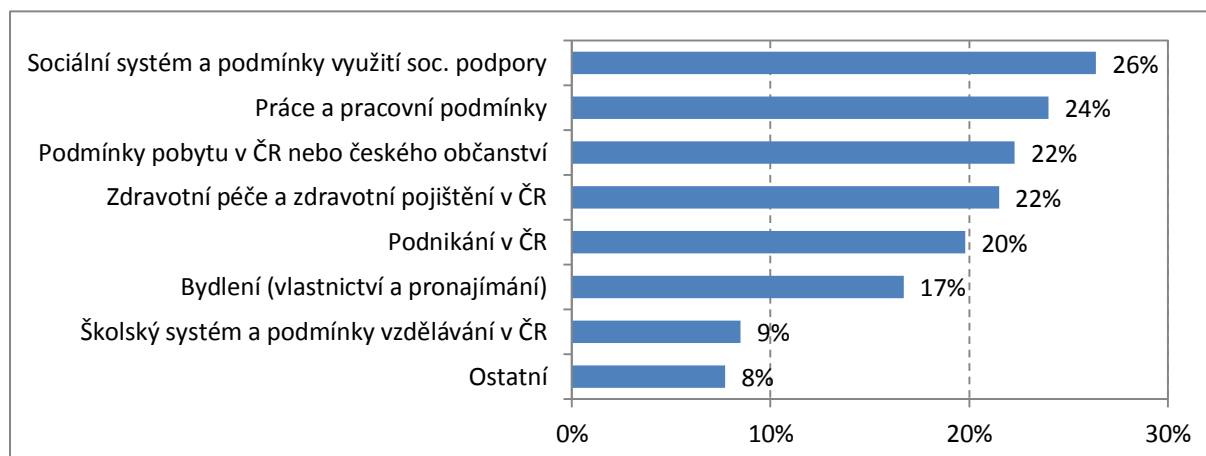
Další otázka byla zaměřena na oblasti, ve kterých migranti mohou pociťovat největší nedostatek informací. Zde bylo respondentům nabídnuto sedm konkrétních oblastí, z nichž měli vybrat maximálně tři.⁷⁶ Na tuto otázku třetina respondentů odpověděla, že má k dispozici všechny informace, které potřebuje (33 %). Opět se to nejčastěji týkalo těch, kteří žijí v partnerském nebo manželském svazku s Čechem nebo Češkou, ale také těch, kteří pobývají v Česku po dobu delší než pět let. U migrantů, kteří byli v Česku déle než 10 let, dosahoval podíl těch nejvíce informovaných v daných oblastech dokonce 42 %.

Dvě třetiny oslovených migrantů a migrantek v uvedené otázce zvolily jednu až tři z nabízených oblastí, v nichž mají podle vlastních výpovědí nedostatek informací (viz Graf 36). Nejčastěji nedostatek informací migranti a migrantky pociťovali v sociální oblasti (26 %) a také v oblasti zaměstnání (24 %). Mezi oblastmi, ve kterých migranti

⁷⁶ Viz otázka O.55 v dotazníku.

pociťovali o něco menší informační deficit, patřily pobytová problematika a otázky získávání českého občanství, zdravotnictví, podnikání, bydlení a nejméně pak školský systém (rozdíly jsou u prioritních oblastí minimální). Zbytková kategorie „ostatní oblasti“ byla respondenty zmíněna nejméně ze všech.⁷⁷

Graf 36 Oblasti, v nichž migranti pociťují největší nedostatek informací

Poznámka: V této otázce bylo možné zvolit až tři oblasti, proto součet nedává 100 %.

Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017

Nedostatek informací ve jmenovaných oblastech pociťují různé skupiny migrantů trochu odlišně, ale obecné pořadí oblastí vzhledem k poptávce po informacích je zhruba stejné. Rozdíly se odvíjejí od postavení migrantů v ČR, jejich pracovní situace, rodinných vazeb a životního stylu. Jak naznačuje Tabulka 4, na nedostatek informací o sociálním systému si poněkud častěji stěžují občané Ruska (kteří obecně nejhůř hodnotí svoji informovanost), ale také občané Ukrajiny a ostatních států mimo EU.

Tabulka 4 Nedostatek informací v různých oblastech podle občanství

	Ukrajina	Rusko	Vietnam	Postsovětské republiky	Ostatní státy mimo EU
Sociální systém a podmínky využití soc. podpory	27%	30%	21%	21%	26%
Práce a pracovní podmínky	26%	24%	26%	21%	21%
Podmínky pobytu v ČR nebo českého občanství	22%	21%	15%	23%	28%
Zdravotní péče a zdravotní pojištění v ČR	15%	26%	24%	17%	33%
Podnikání v ČR	15%	24%	27%	14%	26%
Bydlení (vlastnictví a pronajímání)	17%	17%	20%	7%	18%
Školský systém a podmínky vzdělávání v ČR	6%	8%	10%	6%	15%
Ostatní	9%	3%	9%	4%	11%

Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017 (N = 1109)

Poznámka: V tabulce je uveden podíl respondentů daného občanství, kteří uvádějí, že pociťují nedostatek informací v dané oblasti. Respondenti mohli uvést maximálně tři prioritní oblasti, proto součet odpovědí ve sloupcích nedává 100 %.

⁷⁷ V dotazníku jsme se snažili vyvarovat otevřeným otázkám a respondentům jsme nabídli možnost vyjádřit se k (ne)dostatku informací jen v sedmi klíčových oblastech. To, že zbytkovou kategorii zvolil nejmenší počet lidí, pravděpodobně znamená, že jsme žádnou důležitou oblast nevynechali.

Nedostatek informací ohledně podmínek pobytu méně často zmiňují občané Vietnamu (zřejmě kvůli tomu, že v našem souboru mají největší podíl trvalých pobytů). Nedostatek informací o zdravotním systému pociťují občané Ukrajiny téměř dvakrát méně často než občané Ruska (kteří mají zároveň nejmenší podíl migrantů registrovaných u praktického lékaře v ČR). Na nedostatek informací v oblasti podnikání si o něco více stěžují občané Vietnamu, Ruska a také ostatních států mimo EU (v těchto skupinách je výraznější podíl samostatně výdělečně činných respondentů), zatímco respondenti z ostatních postsovětských republik si nejméně často stěžují na nedostatek informací v oblasti bydlení (vzpomeňme si na vysoký podíl českých partnerů a manželů v této skupině respondentů).

Co se týče oblasti práce a pracovních podmínek, zde migranti z různých zemí pociťují zhruba stejný nedostatek informací (viz Tabulka 4). Ovšem mnohem častěji si na nedostatek informací v této oblasti stěžovali respondenti zaměstnaní na nekvalifikovaných (34 %) a polokvalifikovaných pracovních pozicích (28 %), na rozdíl od cizinců zaměstnaných na kvalifikovaných pracovních pozicích (17 %). Podobně v oblasti školství nedostatek informací mnohem častěji pociťují respondenti, kteří mají aspoň jedno dítě v ČR (15 %), na rozdíl třeba od těch, kteří žádné děti nemají (5 %).

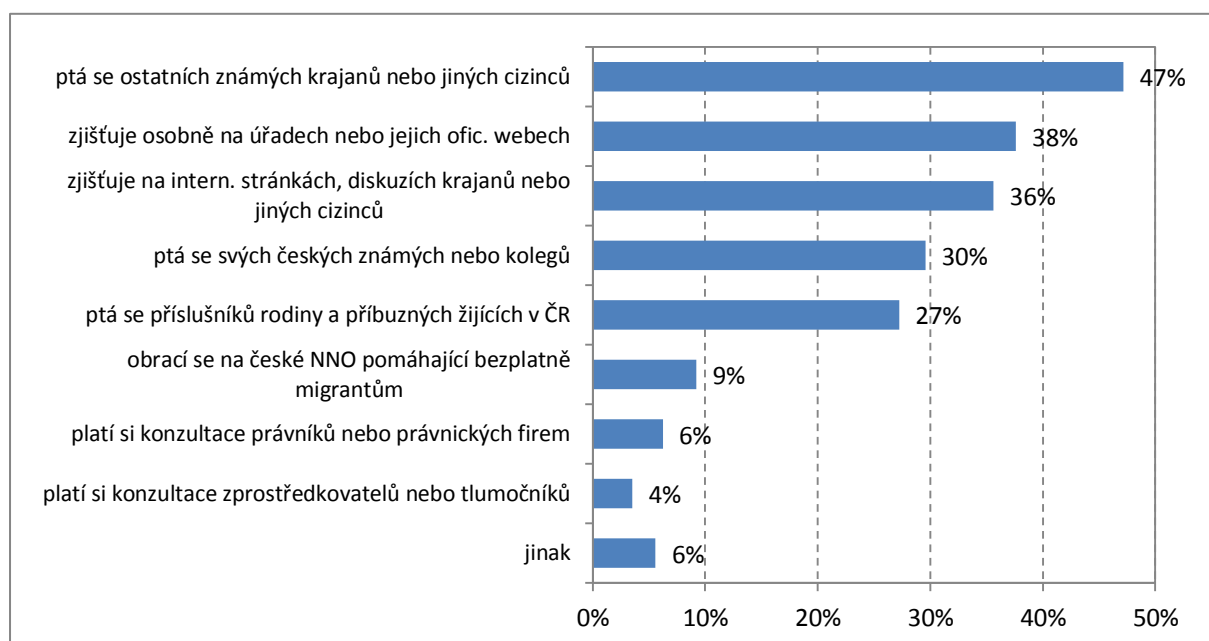
Hlavní zdroje informací o právech a povinnostech

To, z jakých zdrojů migranti a migrantky žijící v Praze čerpají informace o svých právech a povinnostech, jsme zjišťovali pomocí otázky, kde z devíti nabízených možností mohl respondent vybrat maximálně tři nejdůležitější zdroje. Výsledky analýzy ukázaly, že téměř polovina oslovených respondentů (47 %) potřebné informace zjišťuje od ostatních známých krajanů nebo jiných cizinců (viz Graf 38). Druhou nejdůležitější strategií pro získávání potřebných informací bylo zjišťování přímo na úřadech, a to jak osobně, tak i na oficiálních webových stránkách (38 %). Tento zdroj informací byl ovšem výrazně méně uváděn respondenty z Vietnamu (18 %), u nichž i v této otázce jsou důležité především rodinné vazby. Nejčastěji informace přímo na úřadech zjišťují občané Ruska (46 %), následují je občané Ukrajiny (42 %) a jiných postsovětských zemí (39 %), zatímco u občanů ostatních zemí mimo EU je zjišťování přímo na úřadech a jejich webech o něco méně obvyklé (27 %). Jak je zřejmé z předchozí analýzy jazykových kompetencí migrantů a migrantek (viz část o jazycích a zejména část o jazykových bariérách při komunikaci s českými úřady), i čerpání informací z toho zdroje se výrazně odvíjí od jazykových schopností migrantů, především od schopnosti porozumět mluvené a psané češtině a také schopnosti aktivně komunikovat česky. Je proto pochopitelné, že u

migrantů se spíše špatnou znalostí českého jazyka nejsou české úřady příliš frekventovaných zdrojem informací.⁷⁸

Podobně populární jako oficiální úřady byly jen jiné internetové stránky, včetně diskuzí krajanů nebo jiných cizinců (38 %). Tento zdroj je využíván především občany Ruska, ale také migranty a migrantkami z ostatních zemí mimo EU (s výjimkou občanů Vietnamu, Ukrajiny a jiných postsovětských zemí). Na své rodinné příslušníky a příbuzné a také na své české známé nebo kolegy se kvůli informacím o právech a povinnostech spojeným se statutem migranta obrací méně než třetina dotázaných Pražanů s cizí státní příslušností. Výjimku tvoří respondenti z Vietnamu, kde přesně polovina uvedla, že jako hlavní zdroj informací o svých právech a povinnostech preferuje příslušníky rodiny a příbuzné žijící v Česku (51 %).

Graf 37 Způsoby získávání informací o právech a povinnostech migrantů a migrantek v hl. m. Praze

Poznámka: V této otázce bylo možné zvolit až tři oblasti, proto součet nedává 100 %.

Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017

Povědomí o službách neziskových organizací (NNO) pracujících s migranty se promítlo i do odpovědí na tuto otázku. Jak ukazuje Graf 37, téměř desetina oslovených respondentů (9 %) jako jeden ze tří prioritních zdrojů informací o svých právech a povinnostech zvolila právě NNO, které poskytují migrantům bezplatné služby. Informace od NNO nejčastěji čerpají respondenti, kteří žijí v jižní části vnitřního města (viz mapa a Tabulka v přílohách 1 a 2). Až 17 % zde žijících respondentů uvedlo, že čerpají informaci od NNO, zatímco v ostatních lokalitách tento zdroj uvádí výrazně menší podíl dotázaných

⁷⁸ V závěrečné otevřené otázce výzkumu (viz poslední kapitola analytické části) si migranti a migrantky často stěžovali na nedostatečné jazykové kompetence samotných českých úředníků a na nedostatek komunikace v cizích jazycích, zejména v angličtině.

(něco méně než desetina). To, že NNO jsou jako jeden z hlavních zdrojů informací častěji uváděny respondenty z vnitřního města – jich není dáno tím, že by zrovna v této lokalitě byli respondenti častěji rekrutováni prostřednictvím NNO. Na NNO se kvůli informacím častěji obracejí ženy migrantky než muži (6 % oproti 13 %), přičemž původ, vzdělání ani typ práce v Česku v této otázce nehrají příliš výraznou roli.

Sonda realizovaná v rámci výzkumu naznačila, že informovanost migrantů a migrantek ze zemí EU není o moc lepší než u migrantů z tzv. třetích zemí. Ačkoliv přes dvě třetiny dotázaných sdělily, že mají (spíše nebo určitě) dostatek informací o svých právech a povinnostech v ČR, každý pátý migrant ze zemí EU uvedl, že se o tyto informace vůbec nezajímá. Evropsští migranti nejčastěji postrádali informace v oblasti práce, podnikání a sociálního systému. Mezi preferované zdroje informací patří ostatní známí krajané nebo jiní cizinci žijící v Česku a také čeští známí nebo kolegové. Přímo na úřadech nebo jejich webových stránkách informace zjišťuje třetina respondentů ze zemí EU. Méně frekventované jsou také internetové diskuze a jiné neoficiální weby. Zajímavé je, že i zde je podíl těch, kdo čerpají informace od NNO, zhruba desetinový, ovšem při tak malém počtu respondentů v dané skupině se jedná o pouhé čtyři osoby.

Soužití s majoritou

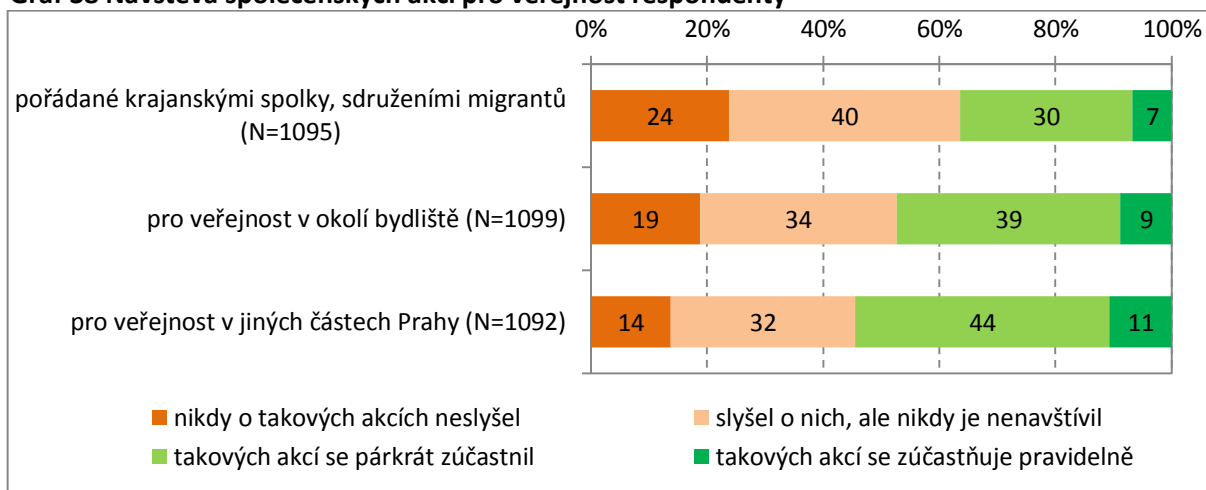
Další prioritní oblastí výzkumu bylo soužití migrantů a migrantek s Čechy a s ostatními Pražany s cizí státní příslušností. Téma soužití s majoritou se do velké míry prolínalo s ostatními zkoumanými oblastmi. V předchozích částech této zprávy jsme již pojednávali například o smíšených manželstvích, interakcích s českými školami a s poskytovateli služeb speciálně zaměřených na migranty, o zkušenostech migrantů a migrantek s pracovní diskriminací či s projevy nepřijetí ze strany jak českých občanů, tak i ostatních cizinců žijících v Česku (viz část o potížích a bariérách v podkapitole o sociální a ekonomické situaci). V kontextu již diskutovaných zjištění v této části analyzujeme výsledky odpovědí na sadu několika otázek zaměřených zejména na zkušenosti s akcemi pro veřejnost, vnímání mediálního obrazu migrantů, pocit bezpečí v hl. m. Praze a také sympatie vůči jiným národnostem žijícím v ČR.

Povědomí a návštěva společenských akcí pro veřejnost

Výsledky přináší poměrně zajímavé zjištění, že naprostá většina respondentů má povědomí o společenských akcích pro veřejnost, které jsou pořádány v Praze, a

významná část se podobných akcí také osobně účastní.⁷⁹ Jedná se o veřejné akce jako například festivaly, koncerty nebo sportovní akce pořádané v okolí bydliště dotazovaných migrantů anebo i v jiných částech Prahy. Zkušenosti s akcemi pro veřejnost v jiných částech Prahy jsou o něco intenzivnější než s akcemi v okolí bydliště respondentů (viz Graf 38), což však může být způsobeno zejména tím, že velká část takovýchto akcí se pořádá v centru Prahy, kde bydlí jen velmi malý podíl migrantů a migrantek.

Graf 38 Návštěva společenských akcí pro veřejnost respondenty

Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017

Jak naznačuje Graf 38, povědomí a návštěvnost akcí pro širší veřejnost je dokonce vyšší než u akcí pořádaných krajskými spolky nebo jinými sdruženími migrantů. Akce pro širší veřejnost o něco častěji navštěvují migranti z Ruska (56 % navštívilo aspoň jednou). Občané z Vietnamu jsou zase výrazněji zastoupeni mezi těmi, kteří mají nejen výrazné povědomí o akcích pořádaných krajany a jinými sdruženími migrantů, ale také je nejčastěji navštěvují (podobné druhy akcí navštívilo 56 % dotázaných Vietnamců). Návštěva krajských a jiných akcí pořádaných samotnými migranty je dost populární i ve skupině migrantů z ostatních zemí mimo EU (zde je návštěvnost podobných akcí 46 %, přičemž 14 % je navštěvuje pravidelně). O krajských akcích častěji vůbec nevědí migranti, kteří neplánují žít v Česku nebo kteří mají jiný než trvalý pobyt. Migranti s trvalým pobytem se jich zúčastňují také o něco častěji než ostatní. Co se týče ekonomické aktivity, účastníci krajských akcí patří spíše mezi výše kvalifikované a etablované migranty.

Návštěva veřejných akcí pořádaných v různých částech Prahy souvisí s jazykovou vybaveností migrantů a také s délkou pobytu v Česku. Těchto akcí se zúčastňují spíše migranti s velmi dobrou češtinou, ti se spíše špatnou znalostí českého jazyka o akcích pro veřejnost daleko častěji ani nevědí. O těchto akcích jsou podstatně lépe informováni

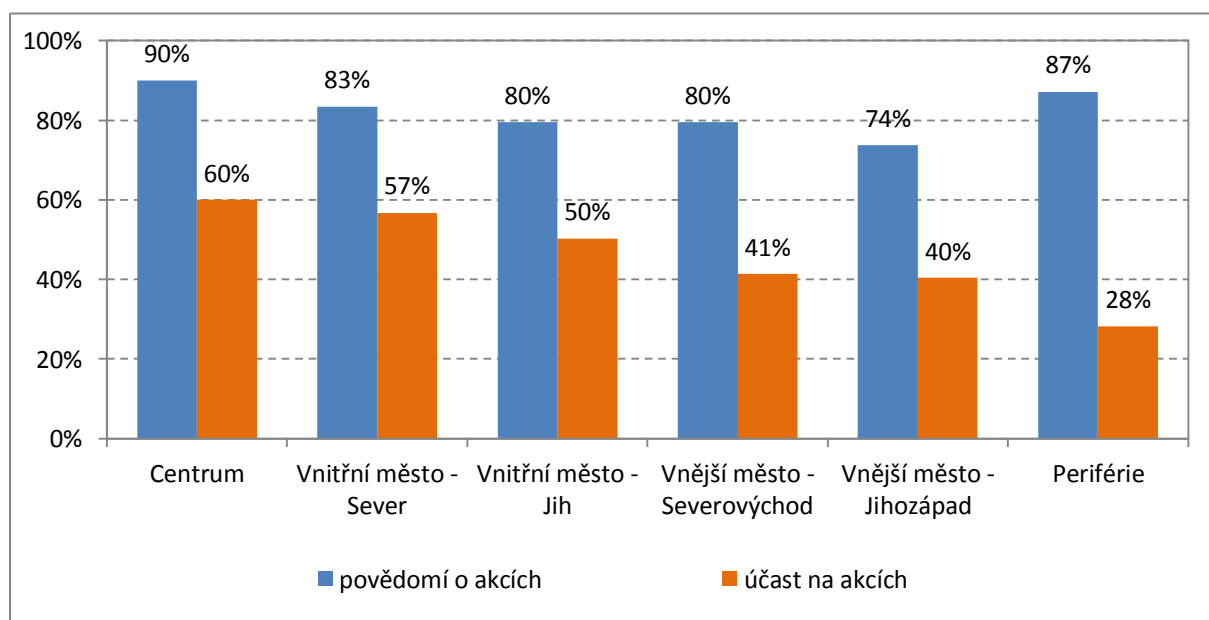
⁷⁹ Viz otázka O.59 v dotazníku v příloze.

migranti, kteří plánují žít v Česku natrvalo, a častěji je i navštěvují (polovina se těchto akcí účastní). Naopak, migranti, kteří zde pobyt neplánují, o veřejných akcích častěji vůbec nevědí. Účastníci akcí pro veřejnost se spíše rekrutují z migrantů, kteří mají kvalifikovaná zaměstnání, řemeslníci a pomocní pracovníci se akcí spíše neúčastní nebo o nich často nemají povědomí.⁸⁰

V dotazníku jsme bohužel neměli prostor podrobně se ptát na pořadatele různých veřejných akcí, zejména na to, zda se jedná o jednotlivé městské části Prahy, nebo i jiné organizace.⁸¹ Poměrně inspirativní pro jednotlivé městské části s vyšším počtem cizinců může být výše diskutované zjištění, že do povědomí migrantů a migrantek žijících v Praze se dostávají nejen hojně navštěvované celopražské akce nebo akce pořádané v centru metropole, ale také akce v okolí jejich bydliště. Domníváme se, že právě tyto veřejné akce mohou mít velký integrační potenciál, protože jsou výbornou příležitostí nejen po zapojení do dění v nejbližším okolí, ale také pro seznámení kultur, navázání kontaktů s místní komunitou nebo seznámení se sousedy.

Podrobnější analýza podle typu lokalit naznačila, že migranti a migrantky v různých částech Prahy sice mají poměrně podobnou úroveň povědomí o veřejných akcích v okolí svého bydliště, ale osobně je navštěvují tím více, čím blíže k centru města bydlí (viz Graf 39). Až šest z deseti migrantů žijících v centru Prahy aspoň jednou navštívilo veřejnou akci v okolí. Ovšem příznačné je, že i mezi migranty žijícími na periferii téměř třetina aspoň jednou navštívila veřejnou akci v dané lokalitě⁸².

Graf 39 Povědomí a návštěvnost veřejných akcí v místě bydliště podle typu lokality

Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017

⁸⁰ Tito migranti pravděpodobně mají méně volného času.

⁸¹ Navíc je zde riziko, že migranti nebudou vědět, kdo přesně danou akci pořádal.

⁸² Zde je ovšem potřeba si uvědomit, že na periferii bydlel jen malý počet respondentů našeho výzkumu.

Postoje majority a obraz cizinců v českých médiích

Vedle jazykových kompetencí migrantů, jejich úspěšného začlenění na trh práce a také do vzdělávacího, sociálního a zdravotního systému je důležitým předpokladem pro klidné soužití s Čechy a ostatními Pražany přijetí ze strany majoritní společnosti. Řada výzkumů naznačuje, že postoje české veřejnosti vůči cizincům žijícím v této zemi patří mezi ty nejskeptičtější v Evropě.⁸³ Připomeňme, že podle výsledků realizovaného výzkumu projevy nepřijetí ze strany českých občanů podle vlastních výpovědí aspoň jednou zažily dvě třetiny migrantů a migrantek žijících v hlavním městě (Graf 23), i když většina z nich se s nimi setkává spíše zřídka. Vzhledem k celkovému spíše pozitivnímu a bezproblémovému obrazu pražských migrantů v našem výzkumu (co se týče jejich postavení, vzdělání, jazykových schopností, začlenění do různých sfér života metropole a hlavně plánu ohledně budoucího života v ČR) se toto zjištění jeví jako ne příliš potěšující. Je zřejmé, že se jedná o subjektivní pocity migrantů, které nemusí vždy odpovídat reálným zkušenostem s majoritní populací. Nicméně, migranti a migrantky žijící v Praze pravděpodobně pociťují nálady v české společnosti a zřejmě také i mediální diskurz týkající se migrantů v ČR a migrace jako takové.

Proto nás v dotazníku mimo jiné zajímalo, jak jsou naši respondenti spokojeni s obrazem migrantů v českých médiích.⁸⁴ Analýza výsledků ukázala, že s mediálním obrazem migrantů není spokojena (spíše nebo rozhodně nespokojena) více než polovina našich respondentů (57 %).⁸⁵ S tím, jak jsou migranti zobrazováni v českých médiích, jsou nejvíce nespokojeni občané Ruska a ostatních států mimo EU s výjimkou Ukrajiny a jiných zemí bývalého Sovětského svazu (zde je nespokojenost 69 %). Zajímavé je, že spokojenost s mediálním obrazem cizinců příliš nesouvisí se vzdělanostně-kvalifikačními předpoklady respondentů, ani s jejich znalostí českého jazyka. S mediálním obrazem jsou pouze o něco více spokojeni migranti, kteří plánují žít v Česku napořád.⁸⁶

⁸³ Viz například Leontiyeva, Y. 2015. „Postoje k migrantům v zemích Visegrádské čtyřky: proměny v čase a kontextuální vlivy.“ Pp. 143–158 in K. Plecítá (ed.). *Národní identity a identifikace. Česká republika – Visegrádská čtyřka – Evropská unie*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) nebo Leontiyeva, Y., M. Vávra (eds.). 2009. *Postoje k imigrantům*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

⁸⁴ Viz otázka O.63 e) v dotazníku v příloze.

⁸⁵ 4 % dotázaných nedokázala mediální obraz migrantů posoudit.

⁸⁶ Zde je samozřejmě také možný vliv sociální desirability nebo částečně i přebírání určitých stereotypů od majority. Data naznačují, že délka pobytu v ČR má na hodnocení mediálního obrazu migrantů nejednoznačný a nelineární vliv. Nespokojenost s obrazem migrantů v médiích stoupá ze 41 % na začátku pobytu až do pobytu v délce 10 let, kdy je s ním nespokojeno 61 % migrantů. Ovšem, u těch, kdo žijí v ČR po delší dobu, je (ne)spokojenost s mediálním obrazem migrantů zhruba půl na půl.

Pocit bezpečí v Praze

V dotazníku jsme zkoumali i to, zda migranti a migrantky považují Prahu za bezpečné město.⁸⁷ Určitě pozitivním je zjištění, že většina dotázaných Pražanů s cizí státní příslušností (59 %) uvedla, že pocit nebezpečí v Praze vůbec nikdy nezažila a třetina (32 %) přiznává, že tento pocit zažívá v Praze jen málokdy. To, že Praha není bezpečným městem, často pociťuje zhruba 5 % oslovených migrantů a migrantek a pokaždé tento pocit má jen zlomek (1 %) z celého zkoumaného vzorku.

Hlubší analýza ovšem vnáší určitou korekci do zdánlivě pozitivního celkového obrazu české metropole v očích zde žijících migrantů. Pohlaví ani věk respondentů nemají výrazný vliv na to, zda se dotyční migranti cítí v Praze více či méně bezpečně. Pocit nebezpečí v Praze ovšem zažívají výrazně častěji občané Vietnamu a ostatních států mimo EU s výjimkou Ukrajiny, Ruska a jiných zemí bývalého Sovětského svazu: kolem poloviny těchto migrantů pocit nebezpečí v Praze zažilo aspoň jednou (zatímco u ostatních skupin tento pocit referuje kolem třetiny dotázaných). Pocit (ne)bezpečí se také poněkud liší podle lokality bydlení respondentů v našem vzorku. Podíl těch, kdo aspoň jednou zažili v Praze pocit nebezpečí, je nejvyšší mezi obyvateli historického centra (55 %), jižní části vnitřního města (49 %) a jihozápadní části vnějšího města (57 %).⁸⁸ Je zřejmé, že někteří migranti a migrantky kvůli svému původu a vzhledu mohou mít větší problém splynout s majoritou ve veřejném prostoru.

Sympatie vůči jiným národnostem

V závěrečné části dotazníku jsme naše respondenty požádali, aby označili svůj vztah k různým skupinám obyvatelstva (podle zemí původu) žijícím na území České republiky. Zde jsme se inspirovali otázkou pokládanou v pravidelných omnibusových šetřeních CVVM a zajímalo nás, nakolik sympatie vůči jednotlivým národnostem mezi samotnými migranty žijícími v Praze odrážejí celkovou náladu v české společnosti.

Srovnání výsledků našeho výzkumu s šetřením CVVM realizovaným v březnu 2017⁸⁹ přineslo zajímavé poznatky. Graf 40 naznačuje, že migranti obecně vyjadřují poněkud větší sympatie vůči jiným národnostem žijícím v ČR⁹⁰, s výjimkou postojů ke Slovákům, kteří jsou pro většinovou populaci pochopitelně nejsympatičtější⁹¹. Zároveň je vidět, že migranti ve svých postojích do velké míry kopírují preference majoritní populace a

⁸⁷ Viz otázka O.56 h) v dotazníku v příloze.

⁸⁸ Zřejmě je to dáno tím, kde žijí specifické skupiny cizinců podle země původu.

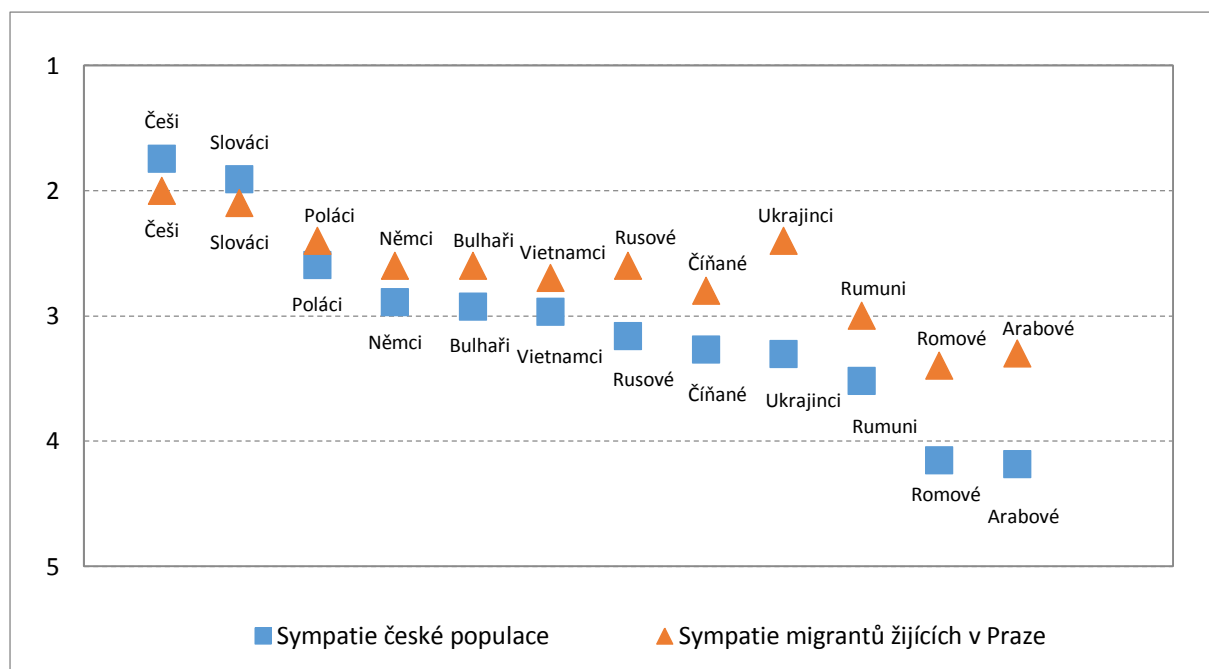
⁸⁹ Data z tohoto výzkumu jsou k dispozici v Českém sociálněvědním datovém archivu.

⁹⁰ Obzvláště je tento rozdíl patrný, pokud jde o sympatie vůči národnostem výrazně zastoupeným v našem vzorku, zejména Ukrajincům a Rusům.

⁹¹ A také s výjimkou postojů k samotným Čechům.

podobně jako Češi ze všech nabízených skupin nejmenší sympatie cítí vůči Romům a Arabům.

Graf 40 Sympatie vůči jednotlivým skupinám žijícím v ČR – srovnání s postoji české populace

Poznámka: Graf znázorňuje průměrné sympatie vůči jednotlivým skupinám žijícím v ČR vyjádřené na škále od 1 „velmi sympatičtí“ do 5 „velmi nesympatičtí“.

Zdroj: CVVM - Naše společnost, březen 2017 (N=1045); Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017 (N=1109)

Analýza vyjádřených sympatií u jednotlivých skupin migrantů (podle občanství) naznačuje existenci jakési hierarchie, kdy, vynecháme-li hodnocení sympatií vůči krajanům, je pořadí národností velmi podobné (Viz Tabulka 5). Zatímco Češi jsou nejvíce sympatičtí, předsudky vůči Romům a Arabům jsou zřejmě velmi podobné ve všech skupinách dotázaných migrantů a migrantek. Podíváme-li se na postoje třech nejpočetnějších skupin, všimneme si o něco větší sympatie vůči kulturně blízkým Čechům a Slovákům mezi Rusy a Ukrajinci, zatímco pro Vietnamce jsou tyto národnosti (včetně Čechů) zřejmě o něco méně sympatické. Zároveň je zajímavé, že občané Ukrajiny a Ruska si navzájem vyjadřují o něco rezervovanější postoje ve srovnání s výpověďmi migrantů z jiných postsovětských republik⁹²

⁹² Tyto sympatie jsou pravděpodobně ovlivněny současným konfliktem mezi Ukrajinou a Ruskem.

Tabulka 5 Sympatie vůči jednotlivým skupinám žijícím v ČR podle státního občanství

	Ukrajina	Rusko	Vietnam	postsovětské republiky	ostatní státy mimo EU
Češi	1,9	1,9	2,1	1,8	2,3
Slováci	2,0	2,0	2,4	1,8	2,4
Poláci	2,4	2,6	2,5	2,2	2,5
Němci	2,6	2,5	2,8	2,5	2,7
Bulhaři	2,6	2,6	2,6	2,4	2,9
Vietnamci	2,8	2,7	1,6	2,5	2,8
Rusové	2,9	1,8	2,7	2,2	2,9
Číňané	2,9	2,9	2,5	2,6	2,9
Ukrajinci	1,9	3,0	2,8	2,5	3,0
Rumuni	3,0	3,2	2,8	2,7	2,9
Romové	3,5	3,5	3,4	2,9	3,1
Arabové	3,4	3,5	3,2	2,9	2,8

Zdroj: *Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017 (N = 1109)*

Poznámka: Tabulka znázorňuje průměrné sympatie vůči jednotlivým skupinám žijícím v ČR vyjádřené na škále od 1 „velmi sympatičtí“ do 5 „velmi nesympatičtí“.

V kontextu diskutovaných sympatií vůči jednotlivým národnostem je vhodné si také připomenout, že respondenti našeho výzkumu často referovali nejen o projevech nepřijetí ze strany českých občanů, ale i jiných migrantů žijících v Česku: aspoň jednou tyto projevy nepřijetí ze strany ostatních cizinců pocítila až polovina dotázaných respondentů (viz Graf 29 v části o sociální a ekonomické situaci migrantů). Zdá se, že ani migranti nejsou imunní vůči stereotypům panujícím ve většinové společnosti. Pro úspěšné začlenění všech migrantů žijících v hl. m. Praze by bylo zřejmě prospěšné nejen posílit sociální interakce a vzájemné poznávání migrantů a majority, ale i pomáhat ke zlepšení vztahů a interakcí mezi samotnými migranty žijícími v hlavním městě. Analýza naznačila, že země původu migrantů v Praze často není určujícím faktorem pro úspěšnou integraci nebo naopak pro větší riziko výskytu problémů. Migranti z různých zemí se často ocitají ve velmi podobných životních situacích (např. rodinných, pracovních, pobytových), a proto by vytvoření prostoru pro vzájemné potkávání těchto migrantů mohlo snad pomoci při výměně důležitých informací i zkušeností a hlavně při vzájemném poznávání, které by mohlo přispět ke klidnému soužití všech obyvatel hl. m. Prahy do budoucna.

Sonda realizovaná mezi občany EU nenaznačuje výrazné rozdíly ve zkoumaných aspektech soužití s majoritou. I když počet respondentů v této skupině nedovoluje usuzovat nic konkrétního, rozložení odpovědí napovídá, že migranti ze zemí EU mohou mít o něco lepší povědomí o veřejných akcích a pravděpodobně je také více navštěvují. Zdá se, že také o něco lépe hodnotí obraz migrantů v českých médiích a mají o něco větší pocit bezpečí v hl. m. Praze. Vzhledem k velkému zastoupení občanů Slovenska

v této skupině, ale také obecně pozitivnějšímu vztahu Čechů k migrantům ze zemí EU se dá očekávat, že soužití s majoritou může být pro tyto migranty méně problémové než pro některé migranty z tzv. „třetích zemí“.

Problémy migrantů a jak by jim s nimi mohla Praha pomoci

Na závěr dotazníku jsme zařadili otevřenou otázku, ve které se respondenti mohli vyjádřit k tomu, jak by jim Praha mohla pomoci s jejich problémy a co by pro ně mohla udělat.⁹³ Celkově na tuto otázku odpověděla asi polovina respondentů. Jednotlivé odpovědi jsme zakódovali do několika kategorií, přičemž některé odpovědi byly obsáhlejší a byly přiřazeny do více kategorií (přehled kategorií nabízí Tabulka 6). Mnohé z odpovědí jsou pouhá konstatování spokojenosti s životem v Praze nebo se zde často objevují přání, která Praha nemůže ovlivnit, každopádně tato otázka posloužila jako sonda do toho, co migrantky a migranti v současné době nejvíce trápí a jaké problémy nejčastěji řeší, ale i o čem nemají informace.

Nejvíce zmiňovaným tématem je otázka víz a formálních náležitostí spojených s pobytem migrantů v Česku a dostupnost informací spojených s náležitostmi pobytu v Česku. Migrantky a migranti často požadovali usnadnění vízového režimu, větší množství pracovních víz, ale i usnadnění nostrifikací. Souvisí s tím i poměrně časté stížnosti na úřady, na přílišnou byrokracii, na klientelismus, na jednání na úřadech, fronty i na dopravní dostupnost cizinecké policie například autem. Migrantky a migranti navrhují např. možnost většího využití internetu při vyřizování víz, snížení poplatků, ale též prodloužení otevíracích hodin a otevření více poboček cizinecké policie. *„Zjednodušit systém zařizování dokladů (*zřejmě víz, povolení k pobytu), dostupnost informací, hodně lidí platí za to, že se nedokážou vyznat v papírech.“* Samostatnou a poměrně často zmiňovanou kapitolou je angličtina na úřadech a zejména na cizinecké policii, ale i na jiných úřadech nebo např. u lékaře. *„Chci personál, který mluví anglicky v úřadech určených pro cizince.“* *„Pracovníci státních institucí nemluví anglicky. Pracuji zde na základě 2leté smlouvy a neplánuji žít v ČR, proto nevidím důvod učit se česky, abych se mohl domluvit s úředníky.“*

Migrantky a migranti by chtěli, aby informace k pobytu, ale i např. jízdní řády nebo nápisy ve veřejných prostorech, byly i v jiném jazyce než v češtině, zejména v angličtině. Několikrát se objevil i požadavek na základní informace v dalších jazycích, např. čínštině nebo mongolštině. *„Mít srozumitelné informace o úřadech, právech a zdravotnictví v*

⁹³ V této části jsme použili samotné výpovědi respondentů, které jsou vždy uvedeny v uvozovkách a kurzívou.

určitých jazycích." „Poskytovat informace o právech, možnostech a prospekty, když si člověk žádá o víza. Musí být v angličtině!"

V asi 13 % případů si migrantky a migranti přímo stěžují na rasismus a xenofobii, jiní vytýkají Čechům pouze netolerantnost, uzavřenost. *„Využívat potenciál migrantů, a nedělat z nich lidi 2. sorty." „Cizinci mají právo jako občané ČR, hlavně už přestaňte být rasisté." „Změnit názor Čechů na Ukrajince." „Změnit postoj vůči Ukrajincům, existuje názor, že Ukrajinci nejsou lidi, ale pracovní síla, kterou je možné jenom využít a vyhodit. Není třeba námi pohrdat!!!" „Nerozdělovat na Čechy a migranty." „Nedělat rozdíly mezi námi." „Zbavit se předsudků a dát lidem šanci na dobrý život."*

Migrantky a migranti by chtěli, aby k nim Češi byli milejší a přátelštější a aby více komunikovali. *„Být přátelštější." „Myslím, že by měli být tolerančnější." „Být milejší." „Zlepšit své chování vůči neznámému." „Větší přívětivost." Několikrát byla zmíněna i nespokojenost s tím, jak o migrantech informují média, a výzva k větší informovanosti a vzdělávání Pražanů o migrantech. „Pracovat s českými občany ohledně problému nepřijetí cizinců, hlavně Rusů." „Vadí mi negativní mediální obraz cizinců v ČR, který pak ovlivňuje postoj Čechů. Město Praha by mělo poskytovat více informací o cizincích."*

Migranti často vyzývají Prahu k poskytování více informací, a to jak migrantům o různých věcech – jazykových kurzech, možnostech získání práce, bydlení, o české kultuře apod. – tak Pražanům o cizincích a jejich kultuře, s čímž by chtěli i oni sami pomoci. Chtěli by více komunikovat, více možností, kam se mohou obrátit v případě nějakých dotazů nebo problémů, a to nejen fyzicky, ale i například prostřednictvím internetu. *„Vytvořit více diskuzních center v rámci městských úřadů – kam se obrátit pro informace." „Webová stránka s dostupnou informací o službách, které cizinec může využít zdarma, s popisem povinností cizinců v ČR." „Seznamovat se systémem vzdělávání, s bezplatným poradenstvím na školách atd." „Možná sbírat e-mailové adresy a posílat informace, když proběhne důležitá změna v zákonu či politice týkající se imigrantů."*

Migrantky a migranti vyjadřovali zájem o kulturní akce pro migranty ve svém jazyce. *„Organizovat zábavné akce v ruštině, promítat ruské filmy s českými titulky." „Zřídit v městských knihovnách oddělení s ukrajinskou literaturou." „Vlastní časopis." „Více prostoru pro cizince v médiích a pro reklamu na akce požádané cizinci v ČR." Někdy upozorňují konkrétně na akce pro specifické skupiny jako např. akce pro důchodce nebo pro děti. Často též zmiňovali snahu propojit kultury a zapojit se do místní komunity, zejména seznámit Čechy s jejich kulturou a tradicemi, přičemž by přivítali podporu v těchto aktivitách ze strany města. „Více akcí určených proto, aby Češi poznali naše zvyky." „Uspořádat různé akce, abychom se jich mohli také zúčastnit a více integrovat. Rád bych se zúčastnil určité schůzky, kde bychom probrali místní komunitu." „Snažit se je zapojit do veřejných akcí, aby lépe poznali své sousedy." „Společné akce pro seniory*

(s Čechy), aby bylo možné se cítit blíž a ‚mezi svými‘.“ „Nějaký mezikulturní festival, aby se snáze smazaly rozdíly mezi Čechy a Ukrajinci a kultury se vzájemně poznaly.“

Tabulka 6 Oblasti, ve kterých by Praha mohla něco udělat pro migranty

	Absolutní počet odpovědí	Podíl v platných odpovědích
víza, pobyt, cizinecká policie, dokumenty, úřady	109	15,73%
rasismus, xenofobie; negativní vztahy s majoritou	79	11,40%
informace, komunikace	72	10,39%
práce	68	9,81%
vyjádření spokojenosti nebo postoj nic nepotřebuji	49	7,07%
jazyk, jazykové kurzy	42	6,06%
bydlení	38	5,48%
angličtina na úřadech, ve veřejném prostoru (jiné jazyky)	35	5,05%
pracovní podmínky	30	4,33%
právnícká podpora, bezplatné služby, konzultace	26	3,75%
kultura	25	3,61%
zapojení do společnosti, do místní komunity, integrace	24	3,46%
akce pro cizince	22	3,17%
sociální podpora	21	3,03%
výzva k akcím vedoucím k seznámení kultur	16	2,31%
zdravotní pojištění, zdravotnictví	12	1,73%
organizace pro migranty	8	1,15%
vzdělávání	7	1,01%
sport	6	0,87%
daně	4	0,58%

Poznámka: Jedná se o kategorie, které vznikly kódováním odpovědí na otevřenou otázku. Součet absolutních počtů není součtem respondentů, protože jeden člověk mohl v otevřené odpovědi zmínit hned několik oblastí.

Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017

Dalším významným tématem je práce a pracovní podmínky a opět to souvisí s informacemi. Migrantky a migranti často chtějí pomoci s hledáním vhodné práce v určitých pracovních oborech. „Více informací o pracovním trhu a pracovních podmínkách, o možnostech zaměstnání cizinců.“ „Vytvořit webové stránky pro zaměstnání cizinců.“ „Lepší pracovní nabídky pro cizince, dozor nad firmami praktikujícími nekalé jednání a šikanu vůči cizincům“. Často jsou též zmiňovány pracovní podmínky a někdy dokonce respondenti hovoří o diskriminaci. „Bojovat s klientským systémem a pomáhat migrantům se zaměstnáváním.“ „Mělo by být více práce pro imigranty a lidi, co pracovat

chtějí, i lepší peníze – stejné pro imigranty jako pro CZ občany." „Vyrovnat pracovní podmínky pro cizince a Čechy, mám pocit, že cizinci dostávají menší plat a těžší a špinavější práce."

Poměrně často je též zmiňovaná otázka bydlení a problémy spojené se získáním bydlení v Praze. Migrantky a migranti si často stěžují na to, že bydlení v Praze je pro ně drahé, a na neexistenci sociálního bydlení. V několika případech též zmínili problémy získat bydlení například pro větší rodinu nebo obecně získat pronájem, pokud zmínili, že jsou z určité země. *„Pomáhat ve hledání bydlení, jelikož Češi mají nízkou toleranci a nechtějí pronajímat byty cizincům původem z bývalého SSSR." „Možnost pronajmout si byt pro velký počet lidí, je těžké sehnat byt pro velkou rodinu."* Někteří respondenti též zmínili podmínky na ubytovnách. *„Zlepšit životní podmínky na ubytovnách, zvětšit počet ubytoven za dostupnou cenu." „Zřídít dostupné počáteční bydlení." „Nabídka bytů pro migranty, zlehčení pronájmů bytů (nedůvěra ze strany Čechů k pronájmu svého bytu slušným rodinám)."*

SHRnutí NEJDůLEŽITĚJŠÍCH ZJIŠTĚNÍ A ZÁVĚRY

Migranti a migrantky žijící v Praze jsou různorodou skupinou, ať už jde o zemi jejich původu, ekonomický status nebo o míru zvládnutí češtiny. Šetření migrantů a migrantek ze zemí mimo EU ukázalo, že Praha láká především vzdělané a ekonomicky aktivní cizince, kteří často přicházejí do Česka s celou rodinou. Většina těchto migrantů a migrantek žije v Česku již delší dobu (průměrná délka pobytu je 8 let) a je začleněna do české společnosti. Ekonomické příležitosti přivádějí do hlavního města i migranty a migrantky, kteří jsou najímáni na tzv. „prekérní“ pracovní místa, tedy pracovní místa nejistá a nechráněná, často nedostatečně finančně ohodnocená. Zhruba každý pátý zaměstnaný migrant či každá pátá zaměstnaná migrantka vykonává v Praze nekvalifikovanou nebo pomocnou práci. Tato skupina může být ohrožena nejen chudobou, ale i následným sociálním vyloučením, a to zejména kvůli nízkým příjmům, nejistému pobytovému statusu, omezené znalosti češtiny a časté sociální uzavřenosti.

Cílem našeho výzkumu bylo jednak získat základní deskriptivní informace o migrantech v Praze, které nelze čerpat z veřejných registrů, a zároveň informace, které mohou poskytovatelům veřejných služeb pomoci pochopit situaci a problémy migrantů a posloužit jako podklady pro lepší nastavení některých služeb, zaměřených na podporu integrace migrantů. Je zřejmé, že hl. m. Praha se už nějakou dobu systematicky zabývá problematikou integrace migrantů na svém území. Existence poradních platforem, aktivity směrem k aktualizaci strategického dokumentu (Koncepce) zaměřeného na oblast integrace cizinců a v neposlední řadě i vypsání zakázky na tento výzkum zaměřený na zkoumání bariér a potřeb této cílové skupiny svědčí o tom, že si hl. m. Praha uvědomuje nejen potřebu spolupráce na komunitní úrovni, ale také důležitost dynamického přístupu k otázkám integrace založeného na zjišťování údajů (tzv. evidence based policy) o nezanedbatelné součásti populace, jakou obyvatelé hl. m. Prahy s cizí státní příslušností bezesporu jsou.

Z výsledků výzkumu vyplývá, že většina migrantů, jejichž děti navštěvovaly nebo navštěvují školní zařízení v Česku, má kladné zkušenosti se školami. Za největší překážku považují jazykovou bariéru (22 % migrantů rodičů), přičemž nejvíce to vnímají vietnamští rodiče. Při výběru škol pro své děti upřednostňují migrantky a migranti zejména kvalitu výuky na škole a teprve pak to, zda je škola v blízkosti bydliště nebo zda se jedná o státní školu. Naopak přítomnost jiných dětí migrantů ve škole nebo vyučování v jiném jazyce než v českém pro většinu není podstatné. Pro migrantky a migranty žijící v okrajových částech Prahy je blízkost při výběru vhodné školy pro jejich děti mnohem důležitější než pro ty, kteří bydlí v jiných částech Prahy, kde je vyšší nabídka škol a

snazší dopravní dostupnost. I když přetrvávají drobné problémy ve vztahu ke škole, obecně lze říci, že škola je pro migranty důvěryhodný partner.

Ačkoli jsou migranti a migrantky často velmi pracovně zaneprázdněni a sami mají málo volného času, většina z nich má povědomí o různých volnočasových aktivitách pro své děti a jejich děti se jich velkou měrou účastní. Skoro polovina migrantek a migrantů, kteří mají své děti v Česku, uvedla, že jejich dítě navštěvuje nebo navštěvovalo nějaké kroužky; nejmenší podíl je mezi občany Vietnamu, není však statisticky významný. Ve srovnání s majoritou je to zhruba o čtvrtinu méně, avšak zapojení dětí do kroužků významně souvisí s délkou pobytu migrantů v Praze, ale i se vzděláním rodičů jako v případě majoritního obyvatelstva. Nejvíce navštěvované kroužky u migrantů jsou kroužky sportovní, které jsou následovány kroužky hudebními, tanečními a dramatickými a pak kroužky jazykovými. Respondenti většinou znají organizace jako základní umělecké školy (ZUŠ) nebo Domy dětí a mládeže (DDM) a asi pětina migrantů, kteří mají své děti v Česku, uvedla, že se jejich dítě nebo děti účastní nebo zúčastnily jejich akcí nebo zájmových aktivit. Kroužky jsou příliš drahé a špatně dopravně dostupné mnohem častěji pro migranty a migrantky bydlící v periferních částech Prahy. I přes tyto názory do kroužků v periferních oblastech chodí stejný podíl dětí jako v jiných částech Prahy, což svědčí o tom, jaký význam kroužkům a kontaktu s jinými dětmi rodiče přikládají. Návštěva různých zájmových kroužků přispívá k integraci do společnosti, neboť zde mají děti možnost neformálně se seznámit s dalšími vrstevníky, ale i majorita má možnost seznámit se s cizinci žijícími dlouhodobě v Praze.

Dle úrovně a míry používání češtiny v různých prostředích můžeme usuzovat, že více než třetina obyvatel Prahy s cizí státní příslušností umí velmi dobře česky. Další více než třetina má češtinu průměrnou a zhruba pětina umí česky špatně nebo neumí česky vůbec. Migranti s velmi dobrou češtinou jsou nejlépe integrováni – mají dobrá pracovní místa, neformální vztahy s majoritou a dobrý přehled o svých možnostech. Lidé s horší úrovní jazyka se častěji potýkají s různými potížemi a jsou méně informováni a nevyužívají tolik služby určené pro cizince a cizinky. Čeština respondentů se zlepšuje s dobou pobytu v ČR. Zároveň neplatí, že mladší migranti v Praze hovoří lépe česky než starší – ve všech věkových kategoriích nalézáme skupinu osob s nižší úrovní zvládnutí jazyka. A nejde jen o nově příchozí migranty. Je zřejmé, že existuje i skupina migrantů a migrantek, jež se pravděpodobně dlouhodobě bez češtiny obejde (její velikost můžeme v našich datech odhadnout zhruba na 5–7 % dotázaných). Špatná znalost češtiny koreluje s nízkokvalifikovanými pracovními pozicemi. Tato kombinace může vést k nemožnosti vzestupné mobility na trhu práce směrem k lepšímu a lépe placenému zaměstnání.

Dobu pobytu v délce zhruba pěti let lze považovat za dobu, kdy se migrantům podaří poměrně dobře ovládnout češtinu a tím se pro ně společenské instituce stávají srozumitelnějšími a přístupnějšími. Na neformální úrovni (ve volném čase, ale i v práci) ustávají potíže nebo problémy s komunikací v češtině po dvou letech. Osoby se špatnou češtinou podle našich zjištění spíše neupozorňují na případné komunikační nebo jiné potíže, které zakoušejí. Tito lidé také méně žádají služby tlumočnicků, protože často o podobných službách ani nevědí. Zdá se, že na úřadech a u lékaře je komunikace v češtině nejnáročnější a migrantům trvá delší dobu – až pět let – se na komunikaci v češtině adaptovat. V ostatních prostředích je tato doba kratší.

Nízká jazyková úroveň migrantů je nevede k tomu, aby vyhledávali kurzy češtiny, k tomu je třeba ještě další motivace – zejména kvalifikovaná práce. Na nějaký kurz češtiny chodila téměř polovina respondentů, častěji migranti na počátku pobytu a s vyšší kvalifikací. Se zvyšující se kvalifikací a úrovní češtiny se zvyšuje zájem o pokročilejší nebo profesní kurzy češtiny. Největší překážkou účasti na kurzech je jejich vysoká cena a nevyhovující doba konání kurzů.

Špatná, ale i průměrná čeština brání migrantům v informovanosti – migranti s horší úrovní češtiny se do velké míry míjejí s informacemi o službách poskytovaných migrantům a častěji než migranti s velmi dobrou češtinou o nich nevědí, přestože by je více potřebovali využívat. Podobně jako u zakoušených potíží se ukázalo, že klíčový rozdíl je mezi osobami s velmi dobrou češtinou a těmi ostatními. Nejen migranti se slabou češtinou, ale i migranti s češtinou průměrnou jsou méně informováni, častěji zakoušejí potíže, mají menší povědomí o veřejných bezplatných službách, nedokážou posoudit nabídky jazykových kurzů. Nelze tedy předpokládat, že průměrná čeština migrantovi stačí k získání dostatečné orientovanosti v prostředí.

Celkově však výsledky výzkumu přinesly poměrně uspokojivá zjištění o míře informovanosti migrantů a migrantek. Téměř dvě třetiny respondentů podle vlastních výpovědí mají (určitě nebo spíše) dostatek informací o svých právech a povinnostech. Kladné hodnocení vlastní informovanosti u migrantů a migrantek stoupá s délkou pobytu v Česku a také souvisí se znalostí češtiny (je také mírně vyšší u respondentů starších 35 let). Hůře svoji informovanost hodnotí nejen migranti a migrantky, kteří žijí v ČR méně než pět let, ale také ti, kteří jsou zaměstnáni na nekvalifikovaných pracovních pozicích. Třetina respondentů odpověděla, že má k dispozici všechny informace, které potřebuje. Nedostatek informací migranti a migrantky nejčastěji pociťovali v sociální oblasti a také v oblasti zaměstnání.

Téměř polovina oslovených respondentů potřebné informace zjišťuje od ostatních známých krajanů nebo jiných cizinců. Druhou nejdůležitější strategií pro získávání potřebných informací bylo jejich zjišťování přímo na úřadech, a to jak osobně, tak i na

oficiálních webových stránkách. Tento zdroj informací byl ovšem výrazně méně uváděn respondenty z Vietnamu, u nichž i v této otázce jsou důležité především rodinné vazby. Podobně populární zdroj informací jako oficiální úřady byly jen jiné internetové stránky, včetně diskuzí krajanů nebo jiných cizinců. Tento zdroj je využíván především občany Ruska, ale také migranty a migrantkami z ostatních zemí mimo EU (s výjimkou občanů Vietnamu, Ukrajiny a jiných postsovětských zemí).

Většina respondentů má povědomí o veřejných službách poskytovaných např. Integračním centrem Praha a dalšími neziskovými organizacemi zaměřenými na práci s migranty a migrantkami. Zhruba desetina jejich služeb využila nebo je využívá, včetně služeb komunitních tlumočnicků a interkulturních pracovníků. O službách častěji nevědí migranti s jiným typem pobytu než s trvalým a migranti s pobytem do dvou let. Přitom právě pro migranty na počátku pobytu v ČR jsou tyto služby zřejmě nejpotřebnější, ale zdá se, že se o nich dozvídají spíše postupně v průběhu pobytu, kdy je ale postupně přestávají potřebovat.

Téměř všichni migranti a migrantky hodnotí svůj zdravotní stav jako velice až spíše dobrý, jen velmi malé procento za spíše, nebo dokonce velmi špatný. Svého praktického lékaře mají v Česku téměř dvě třetiny migrantů – nejvíce Vietnamci, z nichž má lékaře dokonce 84 %, nejméně migranti z ostatních zemí mimo EU a občané Ruska. Zda mají migranti svého lékaře v Česku, souvisí především s délkou a charakterem jejich pobytu a s jejich plány do budoucna. K lékaři v ČR chodí migrantky a migranti obecně vcelku málo, což do jisté míry potvrzuje existenci tzv. „efektu zdravého migranta“. Jedná se o stav, kdy migrují především zdraví jedinci, u nichž je prvotní motivací často výdělek a uživení rodiny v zemi původu. Tito migranti se cítí zejména v počátečních stádiích svého pobytu zdravější, a proto méně navštěvují lékaře nebo podceňují prevenci. Více než polovina migrantů a migrantek v našem vzorku byla za posledních pět let u lékaře méně než pětkrát, což však znamená, že právě i v mnohem menší míře chodí na preventivní vyšetření.

Pro čtvrtinu až třetinu respondentů je obtížné zaplatit některé základní náklady (na potraviny, bydlení). Toto zjištění potvrzuje, že nezanedbatelná část migrantů žije na úrovni křehké finanční stability a je možná „zablokována“ na prekérních pracovních pozicích, tedy v nízko kvalifikovaných pozicích s náročnějšími pracovními podmínkami a horším finančním ohodnocením.

V otevřené otázce, jak by mohla Praha migrantům pomoci v jejich problémech, migranti a migrantky nejčastěji zmiňovali témata týkající se jejich pobytu v Česku a s tím spojené problémy, dále pak oblast práce a bydlení. Poměrně často vyjadřovali i spokojenost se životem v Praze, avšak upozorňovali i na méně přátelské postoje majority vůči migrantům.

DOPORUČENÍ SMĚREM KE KONCEPCI HL. M. PRAHY PRO OBLAST INTEGRACE CIZINCŮ

V době přípravy aktualizované Koncepce hl. m. Prahy pro oblast integrace cizinců se tento výzkum teprve realizoval. Nicméně, výzkumný tým se účastnil odborných workshopů a diskuzí zaměřených na aktualizaci stávající koncepce a některá předběžná zjištění tohoto výzkumu byla konzultovaná i se zástupkyní Integračního centra Praha, která se na přípravě koncepce podílela. Doporučení a výstupy z této analýzy budou podle zadavatele zohledněny jak v aktualizované koncepci, tak i budoucích strategických materiálech. Proto bylo naší snahou v této části naformulovat doporučení relevantní nejen pro již téměř připravenou aktualizaci, ale také pro vývoj koncepce pro oblast integrace cizinců do budoucna.

Co se týče oblasti vzdělávání, doporučujeme provést samostatný specifický výzkum pouze migrantů a migrantek, kteří mají sami nebo prostřednictvím svých dětí zkušenosti s českým školským systémem a zejména se školami na území Prahy. Vzhledem k omezenému počtu respondentů, kteří mají zkušenosti s českým školským systémem v našem výzkumném vzorku, nebylo možné se hlouběji věnovat rozdíům mezi některými skupinami migrantů a migrantek podle státního občanství, délky pobytu, jazykových kompetencí nebo místa pobytu v Praze, ale i jiných charakteristik. Pro porozumění problémům by bylo vhodné zjistit i konkrétní zkušenosti a příklady dobré praxe migrantů a migrantek. Z výzkumu se zdá, že škola je pro migranty a migrantky důvěryhodným partnerem a určitou bránou do kontaktů s majoritní populací prostřednictvím společných aktivit dětí. Podobně tomu je i v případě volnočasových aktivit dětí, kdy dochází k neformálním kontaktům a k seznámení migrantů a majoritní populace.

Z předchozích výzkumů vyplynulo, že začleňování žáků cizinců je mnohem více otázkou samotných škol a že je z velké části na nich, jak k tomu přistupují. Do nedávna neexistovala pravidla, jak při integraci žáků s odlišným mateřským jazykem postupovat. Teprve nový školský zákon, platný od ledna 2017, se trochu více zabývá i dětmi cizinců ze zemí mimo EU, které tvoří většinu žáků cizinců v pražských školách. Hlavní otázkou však i nadále zůstává financování aktivit zaměřených na lepší začleňování dětí s jiným mateřským jazykem.

Co se týče informovanosti, zdá se, že pražští migranti a migrantky jsou poměrně dobře pokryti nejen informacemi, ale i službami, které poskytují neziskové organizace zaměřující se na práci s migranty. Přestože jen menší část migrantů a migrantek oslovených v našem výzkumu osobně využila bezplatné služby NNO, je důležité, že nadpoloviční většina ví kam se obrátit v případě vzniku problémů, protože má o těchto

službách povědomí⁹⁴. Vezmeme-li v potaz velký počet migrantů žijících v hl. m. Praze a také skutečnost, že se jedná o většinou usazené migranty se spíše delším pobytem v této zemi, rozhodně nelze výše zmíněné zjištění chápat jako signál toho, že bezplatné služby NNO nejsou potřeba. Navíc, pokrytí službami není úplně rovnoměrné a některé skupiny jsou hůř dosažitelné. Výzkum ukázal, že špatná, ale i průměrná čeština brání migrantům v informovanosti. Respondenti s horší úrovní češtiny se do velké míry míjejí s informacemi o poskytovaných službách, přestože by je více potřebovali využívat. Proto se podpora aktivit neziskových organizací zaměřujících se na práci s migranty a migrantkami a zejména terénní práce v tomto směru jeví jako důležité. Cílené oslovování – ať s informacemi o pobytu a službách, nebo s nabídkami kurzů češtiny – nově přichozících migrantů, migrantů na méně kvalifikovaných pozicích a migrantů s průměrnou a horší úrovní češtiny se zdá klíčové, neboť právě oni jsou cílovou skupinou nabízené podpory, která jim může pomoci zlepšovat jejich pozici na trhu práce i ve společnosti.

Zároveň při nastavení nabídky kurzů českého jazyka je dobré mít na vědomí nejen potřeby nově přicházejících migrantů a migrantek, ale i těch, kdo zde pobývají již delší dobu, ale finančně nedosáhnou na komerční kurzy nebo nemají možnost rozvíjet své znalosti češtiny v pracovním nebo rodinném prostředí. I migranti, kteří zde žijí již několik let, pociťují určitou jazykovou bariéru v takových důležitých situacích, jako je například návštěva lékaře. Je zřejmé, že jen základní jazykové dovednosti migrantům a migrantkám žijícím v Praze nevystačí k tomu, aby mohli řešit mnoho důležitých životních situací nebo například uplatnit svoji původní kvalifikaci na českém trhu práce. Proto u těchto cizinců je vhodné uvažovat o nabídce navazujících a specifických kurzů českého jazyka.

Výzkum poukázal na určitou komunikační bariéru na úřadech a také na nedostatek informací v takových důležitých oblastech života migrantů, jako je sociální systém, práce a pobytová agenda. Zmíněné informační a komunikační bariéry mohou být způsobené jak nedostatkem jazykových znalostí migrantů, tak i slabou jazykovou kompetencí úředníků. Navíc výrazná kulturní odlišnost některých migrantů a migrantek může jazykovou a s ní spojenou i celkovou komunikační bariéru ještě znásobit. Zatímco u migrantů je možné hovořit o zvýšení dostupnosti kurzů češtiny a jejich pokrytí (včetně specifických požadavků na jazykové kompetence v určitých sférách, kde migranti cítí největší deficit) a také o posílení integračních kurzů, bylo by smysluplné zaměřovat se i na vzdělávání

⁹⁴ Nejžádanější a také nejznámější bylo mezi našimi respondenty bezplatné právní poradenství, které osobně aspoň jednou využila až pětina dotázaných, zatímco dvě třetiny o tomto poradenství slyšely, ale nikdy ho nevyužily. Využití jiného bezplatného poradenství a také bezplatného doprovodu tlumočnicka bylo o něco menší ale ne úplně zanedbatelné, zatímco povědomí o těchto službách má opět přes polovinu respondentů.

úředníků, kteří se profesně setkávají s migranty, a na navyšování jejich jazykových⁹⁵ nebo interkulturních kompetencí.

Zvyšování interkulturních a jazykových kompetencí úředníků na vybraných pozicích je důležitou dlouhodobou strategií ke zvládnutí komunikačních bariér mezi migranty a úředníky. Ovšem jako správná cesta se nám jeví také podpora služeb komunitních tlumočnicků a interkulturních pracovníků, jejichž působení může přinést dobré výsledky již v krátkodobém horizontu. Ačkoliv byly tyto služby zavedeny poměrně nedávno, výzkum ukázal, že pro určitou část dotazovaných migrantů mají smysl. Zejména jedná-li se o migranty v ohroženější pozici, kteří ekonomicky nedosahují na možnost platit si tlumočení a nemají příliš silné rodinné nebo jiné osobní vazby v Česku.

Ačkoli mnozí migranti a migrantky uvádějí, že mají poměrně dostatek informací o svých právech a povinnostech, tak v otevřené otázce týkající se toho, jak by Praha migrantům mohla pomoci, respondenti požadovali poměrně často i další informace týkající se jejich pobytu v Praze. Zejména zmiňovali možnost zjišťovat informace o různých oblastech prostřednictvím přehledných webových stránek. Vedle dostatku informací je potřebná i jejich pravidelná aktualizace a dostupnost v různých jazykových mutacích.

Další významnou otázkou je vzájemné soužití. Z výzkumu vyplývá, že migranti mají zájem na začlenění do majoritní společnosti. Doporučujeme proto podporovat různé platformy pro setkávání s majoritou, kde může dojít k vzájemnému seznámení kultur, případně v již probíhající podpoře pokračovat. Nezanedbatelnou úlohu v tom hrají různé volnočasové aktivity, kulturní a sportovní, a to nejen zaměřené na děti, ale i například na seniory. „Praha – metropole všech“ by neměl být slogan vztahující se jen k migrantům, ale také směrem k majoritě. Zde je možné uvažovat o posílení vzdělávací kampaně na školách, akcích pro veřejnost apod., kde by se mohla majorita seznámit i s obyvateli – sousedy s cizí státní příslušností.

Dále bychom chtěli doporučit, aby se výzkum zaměřený na postavení migrantů a migrantek pravidelně opakoval, neboť právě prostřednictvím opakovaných výzkumů lze sledovat vývoj integrace obyvatel Prahy s cizí státní příslušností. Doporučujeme však neomezovat zkoumaný vzorek pouze na obyvatele tzv. třetích zemí, ale zkoumat všechny migranty a migrantky žijící dlouhodobě na území hlavního města, včetně občanů EU, kteří v mnoha případech mohou zažívat podobné potíže, a dokonce mohou být i v ohroženější pozici kvůli tomu, že nejsou primárním cílem integračních politik.

S ohledem na omezení našeho celopražského výzkumu vypovídat o potřebách a bariérách migrantů a migrantek v jednotlivých částech Prahy (příliš podrobné členění není vzhledem k počtu respondentů možné) považujeme za vhodné, aby jednotlivé

⁹⁵ Naši respondenti nejčastěji poukazovali na nedostatek komunikace v anglickém jazyce.

městské části, podobně jako hl. m. Praha, hledaly možnosti zadávání dílčích výzkumů na lokální úrovni. Tyto výzkumy by měly být zaměřené na specifika dané lokality (a také specifické skupiny migrantů), měly by zjišťovat chybějící informace, ale i reflektovat dosavadní zkušenosti, co se týče práce s migranty. Věříme, že zjišťování potřeb migrantů a migrantek v hl. m. Praze je klíčové pro správné nastavení integračních politik. Zajištění podmínek pro úspěšné začlenění migrantů a migrantek dlouhodobě žijících v metropoli je zároveň podle našeho soudu správnou cestou pro klidné soužití s majoritou a budoucí prosperitu hl. m. Prahy.

Závěrem chceme doporučit uvolnění výstupů z tohoto výzkumného projektu do budoucna, a to jak pro akademické a vědecké účely, tak i pro odborníky z praxe. Jedná se nejen o tuto analytickou zprávu, ale i o primární data z unikátního rozsáhlého dotazníkového šetření migrantů a migrantek žijících v hl. m. Praze. Vzhledem k širokému tématickému zaměření výzkumu a také poměrně krátké době řešení projektu, se domníváme, že i po odevzdání této rozsáhlé zprávy zůstává nemálo zajímavých poznatků a souvislostí neokomentováno a do hloubky neproanalyzováno. Z dat sebraných v rámci tohoto unikátního šetření podpořeného z veřejných peněz by měla širší odborná veřejnost určitě těžit do budoucna. V případě souhlasu zadavatele lze po ukončení projektu (případně s časovým odstupem) data z šetření archivovat v Českém sociálněvědním datovém archívu, což je oddělení Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i. Archivace nejen umožní uživatelům samostatně pracovat s daty prostřednictvím on-line v systému (bez použití speciálních statistických softwarů), ale také pomůže zabezpečit dlouhodobé ukládání dat, což do budoucna přispěje k efektivnímu využití výsledků projektu financovaného z veřejných zdrojů.

TISKOVÁ ZPRÁVA O VÝZKUMU MIGRANTŮ A MIGRANTEK ŽIJÍCÍCH NA ÚZEMÍ HL. M. PRAHY

Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. (SOÚ AV ČR), provedl na jaře roku 2017 rozsáhlé šetření obyvatel Prahy s cizí státní příslušností. Jedná se o první velký aplikovaný výzkum ve specifickém městském prostředí, jehož zadavatelem je hl. m. Praha. Výzkum zaměřený na obyvatele s cizí státní příslušností, kteří dlouhodobě žijí v hl. m. Praze, pomůže pochopit jejich situaci i problémy a tím i lépe nastavit některé služby, které jsou zaměřené na podporu integrace cizinců do české společnosti.

Metodologie výzkumu

Dotazníkové šetření bylo zaměřeno na zkoumání různých aspektů života migrantů a migrantek v Praze a zúčastnilo se ho 1149 respondentů a respondentek z 54 zemí. Vzorek migrantů a migrantek ze zemí mimo EU (1109 respondentů) odpovídá svým složením struktuře pražské populace cizinců podle pohlaví, věku, státní příslušnosti a místa pobytu v hlavním městě. V rámci výzkumu byla provedena menší sonda, které se zúčastnilo 40 respondentů a respondentek z členských zemí EU. Dotazník byl zaměřen zejména na otázky vzdělávání dětí a jazykovou kompetenci obyvatel Prahy s cizí státní příslušností, jejich informovanost o vlastních právech a povinnostech, na povědomí o veřejných i komerčních službách určených migrantům a migrantkám (poradenství, tlumočení) a zkušenosti s nimi, dále na jejich zkušenosti s kurzy češtiny a také na jejich plány do budoucna a hodnocení soužití s českým obyvatelstvem.

Hlavní zjištění

Migranti a migrantky žijící v Praze jsou různorodou skupinou, ať už jde o zemi jejich původu, ekonomický status nebo o míru zvládnutí češtiny. Šetření migrantů a migrantek ze zemí mimo EU ukázalo, že Praha láká především vzdělané a ekonomicky aktivní cizince, kteří často přicházejí do Česka s celou rodinou. Většina těchto migrantů a migrantek žije v Česku již delší dobu (průměrná délka pobytu je 8 let) a je začleněna do české společnosti. Ekonomické příležitosti přivádějí do hlavního města i migranty a migrantky, kteří jsou najímáni na tzv. „prekérní“ pracovní místa. Zhruba každý pátý zaměstnaný migrant či každá pátá zaměstnaná migrantka vykonává v Praze nekvalifikovanou nebo pomocnou práci. Tato skupina může být ohrožena nejen chudobou, ale i následnou marginalizací, a to zejména kvůli nízkým příjmům, nejistému pobytovému statusu, omezené znalosti češtiny a časté sociální uzavřenosti.

Z výzkumu dále vyplývá, že respondenti jsou se svým životem v Praze spokojeni. Celkově uvádějí, že mají spíše dostatek informací o svých právech a povinnostech, zakoušejí méně potíží a zřídka kdy narážejí na výrazné komunikační bariéry. Dle úrovně

a míry používání češtiny v různých prostředích můžeme usuzovat, že více než třetina obyvatel Prahy s cizí státní příslušností umí dobře česky. Další více než třetina má češtinu průměrnou a zhruba pětina umí česky špatně nebo neumí česky vůbec. Migranti s velmi dobrou češtinou jsou nejlépe integrováni – mají dobrá pracovní místa, neformální vztahy s majoritou a dobrý přehled o svých možnostech. Lidé s horší úrovní jazyka se častěji potýkají s různými potížemi a jsou méně informováni a nevyužívají tolik služby určené pro cizince a cizinky.

Většina respondentů má povědomí o veřejných službách poskytovaných např. Integračním centrem Praha a dalšími neziskovými organizacemi zaměřenými na práci s migranty a migrantkami. Zhruba desetina jejich služeb využila nebo je využívá, včetně služeb komunitních tlumočnicků a interkulturních pracovníků.

Většina migrantů a migrantek, jejichž děti navštěvovaly nebo navštěvují školy v Česku, má se školami kladné zkušenosti. Zhruba pětina z nich však pociťuje jazykovou bariéru při komunikaci se školou. Ačkoli obyvatelé Prahy s cizí státní příslušností jsou velmi pracovně zaneprázdněni a mají málo volného času, jejich děti ve svém volném čase poměrně často navštěvují nebo navštěvovaly zájmové kroužky, což významně přispívá k jejich integraci do české společnosti.

Podle údajů Odboru azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra ČR žilo v Praze v polovině roku 2017 celkem přes 190 tisíc obyvatel s cizí státní příslušností. Podíl cizích státních příslušníků v hlavním městě dosahuje téměř 15 %, což je více než trojnásobek celorepublikového průměru. Téměř tři čtvrtiny migrantů a migrantek oslovených v našem výzkumu chce v Česku setrvat a plánuje zde svoji budoucnost. Nejčastěji se to týká těch, kteří již zde mají rodinu a děti.

PRESS RELEASE: PRAGUE CITY HALL COMMISSIONED RESEARCH ON MIGRANTS PUBLISHED

During the spring of 2017, the Institute of Sociology of the Czech Academy of Sciences carried out extensive research on foreign nationals living in Prague. This is the first large-scale applied research on this topic commissioned by the Prague City Hall. The study focuses on foreign nationals living long-term in the Czech capital and will help understand the living conditions and problems migrants face as well as help improve services that are meant to support the integration of foreigners into Czech society.

Research methodology

The questionnaire-based study was focused on various aspects of immigrant life in Prague and included 1,149 respondents from 54 countries. The make-up of the sample of migrants from non-EU countries (1,109 respondents) corresponds to Prague's actual immigrant population in terms of gender, age, country of origin and place of residence in the city. There were also 40 respondents from EU countries included, as part of a smaller inquiry. The questionnaire focused on topics concerning children's educations, language skills of foreigners living in Prague, their knowledge of their rights and responsibilities, their experiences and awareness of public and commercial services for foreigners (e.g. counselling, translation), their experiences with Czech language courses as well as their plans for the future and evaluation of cohabitation with Czech majority society.

Main findings

Immigrants living in Prague are a diverse group of people, in respect to the countries of origin, economic status or the level of Czech language proficiency. The study has shown that, when it comes to migrants from outside the EU, Prague attracts primarily well-educated and economically active migrants, who often move to the Czech Republic with their families. Most of these migrants live in the Czech Republic for longer periods of time (average time of stay is 8 years) and are integrated into Czech society. Prague also attracts migrants who are hired for so-called "precarious" positions. Approximately every fifth employed migrant in Prague performs unskilled or ancillary labor. This group may be in danger of destitution and consequent marginalization, particularly due to low incomes, uncertain residency status, limited knowledge of Czech and frequent social isolation.

The study also shows that respondents are happy with their life in Prague. Overall, they claim that they have enough information about their rights and responsibilities, face few problems and rarely encounter serious communication barriers. Considering the level and extent that migrants use Czech in various contexts, we were able to conclude that more than a third of all foreigners living in Prague speak Czech well. Another more than third

have average proficiency, while about a fifth have low proficiency in Czech or do not speak it at all. Migrants with the highest level of language skills are the best integrated – they have good professional standing, informal relations with majority population, and a good understanding of the possibilities available to them. People with worse language proficiency more often face problems, are less informed and do not use services meant for foreigners as much.

The majority of respondents are aware of the public services provided by e.g. the Integration Centre Prague and other non-profit organizations working with migrants. Approximately a tenth have used or are using their services, including the services of community interpreters and intercultural workers.

Most migrants whose children attend or attended Czech schools have had positive experiences there. Yet, about a fifth experienced communication problems with schools because of language. Since foreigners living in Prague, for the most part, work extensive and have little free time, their children very often attend after-school clubs and activities, which significantly improves their integration.

According to statistics provided by the Department for Asylum and Migration Policy of the Czech Interior Ministry, by mid-2017, more than 190,000 foreign nationals were living in Prague. This makes up almost 15 per cent of the total population of the capital, which is more than three times the national average. Almost three quarters of the migrants participating in the study want to remain in the Czech Republic and plan their futures here. Most often, these are people who are living here with their families.

PŘÍLOHA 1. MAPA HL. M. PRAHY ČLENĚNÁ PODLE OBLASTÍ PRO VÝBĚR RESPONDENTŮ

PŘÍLOHA 2. ROZDĚLENÍ JEDNOTLIVÝCH MĚSTSKÝCH ČTVRTÍ, 112 KATASTRÁLNÍCH ÚZEMÍ, PODLE TYPU LOKALITY PRO VÝBĚR RESPONDENTŮ

Centrum	Vnitřní město		Vnější město		Periférie	
	Sever	Jih	Severovýchod	Jihozápad		
Hradčany	Břevnov	Braník	Bohnice	Hlubočepy	Běchovice	Miškovice
Josefov	Bubeneč	Hodkovičky	Černý Most	Chodov	Benice	Nebušice
Malá Strana	Dejvice	Košíře	Ďáblice	Jinonice	Březiněves	Nedvězí
Nové Město	Holešovice	Krč	Dolní Měcholupy	Kamýk	Čakovice	Písnice
Staré Město	Karlín	Lhotka	Háje	Kunratice	Čimice	Pitkovice
Vyšehrad	Libeň	Malešice	Hloubětín	Liboc	Dolní Chabry	Přední Kopanina
	Střešovice	Michle	Horní Měcholupy	Libuš	Dolní Počernice	Radotín
	Veleslavín	Nusle	Hostivař	Modřany	Dubeč	Řeporyje
	Vokovice	Podolí	Hrdlořezy	Motol	Hájek	Satalice
	Vysočany	Radlice	Kbely	Ruzyně	Holyně	Sedlec
	Žižkov	Smíchov	Kobylisy	Řepy	Horní Počernice	Slivenec
		Strašnice	Kyje	Stodůlky	Hostavice	Sobín
		Vinohrady	Letňany		Cholupice	Suchdol
		Vršovice	Petrovice		Klánovice	Šeberov
			Prosek		Koloděje	Točná
			Střížkov		Kolovraty	Třebonice
			Štěrboholy		Komořany	Třeboradice
			Troja		Královice	Uhříněves
			Záběhlice		Křeslice	Újezd
					Lahovice	Újezd nad Lesy
					Lipany	Velká Chuchle
				Lipence	Vinoř	
				Lochkov	Zadní Kopanina	
				Lysolaje	Zbraslav	
				Malá Chuchle	Zličín	

PŘÍLOHA 3. TABULKOVÁ PŘÍLOHA K ANALÝZE DAT

Obsahem této přílohy jsou tabulky, které přináší doplňující informace o některých ve zprávě komentovaných významných rozdílech. Jedná se o graficky upravené tabulky, ke kterým zde pro lepší porozumění přidáváme stručný návod. Většinu těchto tabulek předkládáme zadavateli i v elektronické podobě (jedná se o soubor tabulek s tříděním všech relevantních odpovědí na otázky podle dohodnutých znaků).

Většina použitých tabulek ukazuje třídění druhého stupně podle vybraných kategorií respondentů (buď podle odpovědi na konkrétní otázky v dotazníku, nebo kódovaných do analytických kategorií použitých ve zprávě). V buňkách tabulky se zobrazují procenta osob, které patří do té které podskupiny (například občané Ukrajiny s velmi dobrou češtinou atd.). První řádek pod záhlavím tabulky („Počet respondentů“) uvádí vždy počet respondentů, kteří odpověděli na danou otázku, a je odlišen kurzívou.

Pro rychlejší přehlednost a lepší srozumitelnost prezentovaných dat využíváme v tabulkách třídění druhého stupně grafické rozlišení. Signifikantní rozdíly mezi celkem a sloupcovými kategoriemi (test homogenity na hladině 95 %) jsou odlišeny zeleně (sloupcová hodnota je signifikantně vyšší než hodnota celková) a červeně (sloupcová hodnota je signifikantně nižší než hodnota celková).

Dalším typem vizualizace signifikantních rozdílů mezi jednotlivými skupinami respondentů je grafická prezentace výsledků testu ANOVA (analýza rozptylu), který ukazuje signifikantní rozdíly mezi kategoriemi. Plné tabulky s výčtem všech kategorií a vyznačením rozdílů na hladinách významnosti 90 a 95 % uvádíme v elektronické příloze zprávy. Zde prezentujeme zkrácenou verzi tabulek, se sledovanou proměnnou uvedenou v názvu tabulky (např. „Používá češtinu – v práci, ve škole“). Tabulka je tříděna podle vybrané proměnné (např. „Státní občanství“) a obsahuje průměrné hodnoty proměnné v každé z kategorií, směrodatnou odchylku a N pro výpočet průměru.

Poslední řádek tabulky obsahuje všechny sloupcové proměnné seřazené vzestupně podle průměru. Průměry jsou ovály spojeny do množin, které graficky prezentují statisticky signifikantní rozdíly mezi kategoriemi. V jedné množině jsou tedy hodnoty, mezi kterými není ze statistického hlediska rozdíl na hladině významnosti 95 %, mezi množinami naopak významný rozdíl existuje. Název kategorie je vždy zkrácen, aby se vešel do množiny. Pokud je zvoleno jiné značení než jednoznačná zkratka, je značka vždy uvedena u názvu kategorie v tabulce.

Např. v tabulce (Tabulka 8) tedy občané ostatních států mimo EU používají češtinu v práci/ve škole nejméně často, a to významně méně než všichni ostatní zkoumaní migranti. Občané ostatních postsovětských států a Ruska používají češtinu častěji a stejně často (nebyl prokázán významný rozdíl mezi kategoriemi). Nejčastěji ji pak používají (a zase ze statistického hlediska stejně často) občané Vietnamu a Ukrajiny.

Pořadí kategorií ve sloupcích tabulky je v celé zprávě stejné, u prezentace testu ANOVA se mění pořadí v oválech, kde je řazení vzestupné.

Tabulky jsou dále organizovány podle kapitol, ke kterým se vztahují.

Základní profil migrantů ve výzkumu

Tabulka 7 Pracovní zařazení podle občanství

(v procentech)	Celkem	Státní občanství				
		Ukrajina	Rusko	Vietnam	Postsovětské republiky	Ostatní státy mimo EU
Počet respondentů	1096	484	216	94	101	201
výdělečně činný	62,6	67,6	60,2	73,4	49,5	54,7
student	18	15,1	25	7,4	20,8	20,9
nezaměstnaný	6,3	4,1	5,1	2,1	22,8	6,5
důchodce invalidní nebo starobní	2,1	2,1	2,3	2,1	2	2
v domácnosti, na mateřské či rodičovské dovolené	7,9	7,6	4,6	10,6	3	13,4
ostatní	2,1	2,7	1,4	2,1	1	2
Odmítl(a) odpovědět	1	0,8	1,4	2,1	1	0,5
Celkem procent	100	100	100	100	100	100

Zvýrazněné buňky – signifikantní rozdíly mezi celkem a sloupcovými kategoriemi (test homogenity na hladině 95 %).

Jazykové kompetence migrantů výuka češtiny

Tabulka 8 Jak často používá češtinu v práci, ve škole v % – podle státního občanství – průměr na škále 0–100 % – test ANOVA

	Státní občanství				
	Ukrajina ^A	Rusko ^B	Vietnam ^C	Postsovětské republiky ^D	Ostatní státy mimo EU ^E
Průměr na škále 0–100	74,8	63,0	71,9	61,9	44,9
Směrodatná odchylka	27,0	32,4	27,4	33,7	35,1
N pro průměr	444	203	88	83	178

OST (44,9)

POST (61,9)

RUS (63,0)

VNM (71,9)

UKR (74,8)

Tabulka 9 Jak často používá češtinu v práci, ve škole v % – podle délky pobytu – průměr na škále 0–100 % – test ANOVA

	Délka pobytu				
	do 6 měsíců ^A	6 měsíců až 2 roky ^B	3–5 let ^C	6–10 let ^D	10 let a více ^E
Průměr na škále 0–100	32,3	46,5	61,2	64,6	80,0
Směrodatná odchylka	34,4	35,4	31,3	30,9	26,1
N pro průměr	13	120	259	298	291

do 6m (32,3)

6m–2r (46,5)

2–5 (61,2)

5–10 (64,6)

10+ (80,0)

Tabulka 10 Míra používání češtiny v práci/ve škole v % – podle plánů žít trvale v ČR

(v procentech)	Celkem	Plánuje žít v ČR	
		ANO	NE
Počet respondentů	996	702	289
vůbec = 0 %	7	6	8
málo = 10–30 %	15	11	24
napůl = 40–60 %	18	17	19
hodně = 70–90 %	37	38	35
pořád = 100 %	23	27	14
Celkem procent	100	100	100

Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017

Tabulka 11 Potíže při komunikaci v češtině – procentuální zastoupení odpovědí

Potíže při komunikaci v češtině (O.36A O.36B O.36C O.36D O.36E.)									% těch, kdo odpověděli na škále (bez „netýká se“)			
(v procentech)	pokaždé (1)	často (2)	málokdy (3)	nikdy (4)	netýká se ho to, nenavštěvuje	Průměr na škále 1–4	Směrodatná odchylka	N pro průměr	pokaždé (1)	často (2)	málokdy (3)	nikdy (4)
na úřadech (N=1094)	5,2	17,3	35,5	35,3	6,8	3,08	0,88	1020	5,6	18,5	38,0	37,8
u lékaře (N=1097)	3,7	12,6	33,3	38,3	12,1	3,21	0,84	964	4,3	14,3	37,9	43,6
ve škole (N=1070)	2	5,7	14,4	20,7	57,2	3,26	0,86	458	4,6	13,3	33,6	48,5
v práci (N=1094)	2,3	8,8	30	37,9	21	3,31	0,78	864	2,9	11,1	38,0	48,0
ve volném čase (N=1098)	1,9	6,4	36,8	50,6	4,3	3,42	0,71	1051	2,0	6,7	38,4	52,9

Poznámka: N v závorce v názvu kategorie (např. N = 1094) reprezentuje celkový počet validních odpovědí (nejsou započítáni respondenti, kteří na otázku neodpověděli), N se v řádcích liší, neboť Tabulka slučuje odpovědi baterie 5 otázek, a někteří respondenti neodpověděli na všechny otázky. N pro průměr počítá pouze s odpověďmi na škále 1–4, nezahrnuje odpověď „netýká se, nenavštěvuje“.

Tabulka 12 Navštěvovali respondenti v ČR kurzy češtiny – podle vybraných kategorií zaměstnání⁹⁶

(v procentech)	Celkem	Vybrané kategorie zaměstnání					
		Specialisté	Odborní pracovníci	Pracovníci ve službách	Řemeslníci a kvalifikovaní pracovníci	Obsluha strojů a zařízení	Pomocní pracovníci
Počet respondentů	1104	104	59	219	105	30	138
ne	56,2	32,7	37,3	58	80	66,7	70,3
ano, méně než 4 měsíce	14,4	14,4	11,9	18,7	7,6	23,3	11,6
ano, 4 měsíce až 1 rok	19,6	27,9	32,2	15,5	12,4	6,7	13
ano, více než 1 rok	9,9	25	18,6	7,8	0	3,3	5,1
Celkem procent	100	100	100	100	100	100	100

Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017

Tabulka 13 Navštěvovali respondenti v ČR kurzy češtiny – podle sebehodnocení mluvené češtiny a celkové úrovně češtiny

(v procentech)	Celkem	Znalost češtiny – mluvení					Úroveň češtiny		
		1 = umí výborně	2	3	4	5 = neumí vůbec	velmi dobrá	průměrná, kolísavá	slabá
Počet respondentů	1104	252	335	290	152	70	465	438	192
ne	56,2	59,9	48,1	52,8	61,8	84,3	51	54,6	72,9
ano, méně než 4 měsíce	14,4	11,9	14,3	15,9	17,8	8,6	13,3	15,1	14,6
ano, 4 měsíce až 1 rok	19,6	13,5	24,8	24,5	15,8	5,7	20,2	23,7	8,9
ano, více než 1 rok	9,9	14,7	12,8	6,9	4,6	1,4	15,5	6,6	3,6
Celkem procent	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017

⁹⁶ Vybrány jsou pouze kategorie se signifikantními rozdíly kategorií oproti celku.

Tabulka 14 Navštěvoval v ČR kurzy češtiny – podle státního občanství

(v procentech)	Celkem	Státní občanství				
		Ukrajina	Rusko	Vietnam	Postsovětské republiky	Ostatní státy mimo EU
Počet respondentů	1104	482	216	93	107	206
ne	56	67	36	56	48	58
ano, méně než 4 měsíce	14	12	17	14	15	17
ano, 4 měsíce až 1 rok	20	14	38	15	28	13
ano, více než 1 rok	10	8	10	15	9	13
Celkem procent	100	100	100	100	100	100

Zvýrazněné buňky - signifikantní rozdíly mezi celkem a sloupcovými kategoriemi (test homogenity na hladině 95%)

Tabulka 15 Kdo organizoval výuku češtiny – podle délky pobytu

(v procentech)	Celkem	Délka pobytu			
		do 2 let	3–5 let	6–10 let	10 let a více
Počet respondentů					
Integrační centrum Praha	8,7	4	10	9,3	9,4
Jiné NNO pracující s migranty	8,6	8,6	8,7	9,9	7,5
Komerční jazyková škola	8	6	11,1	8,7	5,3
ÚJOP	9,8	13,2	14,5	9,3	4,4
Soukromý učitel	10,5	6,6	11,4	12,9	8,5
Jiná instituce	7,7	15,2	8	7,8	4,1
Nevím	1,1	1,3	0	1,8	1,3

Tabulka 16 Nedostatky kurzů češtiny – podle poskytovatele kurzů

(v procentech)	Celkem	Poskytovatel kurzu						
		Integrační centrum Praha	Jiné NNO pracující s migranty	Komerční jazyková škola	ÚJOP	Soukromý učitel	Jiná instituce	Nevím
Počet respondentů	1110	97	96	89	109	116	86	12
vysoká cena kurzů	34	36	51	64	63	41	50	25
místo konání kurzů špatně dostupné	6	7	7	7	8	9	10	17
nevyhovující doba konání kurzů	17	36	33	30	25	22	16	8
nevyhovující jazyková úroveň kurzů	7	7	15	15	9	8	17	0
nedostatečná kapacita kurzů	6	18	18	15	5	12	10	8
přílišná délka kurzů	9	11	11	18	11	8	6	17
nízká kvalita výuky	8	4	11	17	13	9	15	0
jiné	4	4	4	7	1	3	6	0
neví, nemá zkušenost	37	5	3	7	4	22	13	17
nevidí žádné nedostatky	14	25	18	13	17	22	14	33

Zvýrazněné buňky – signifikantní rozdíly mezi celkem a sloupcovými kategoriemi (test homogenity na hladině 95 %).

Tabulka 17 Zájem o jazykové kurzy – podle demografických charakteristik

(v procentech)	Celkem	Věk – 5 kategorií					T.3 Pohlaví		Typ pobytu – 2 kategorie		Plánuje žít v ČR – 2 kategorie	
		18–25 let	26–35 let	36–45 let	46–55 let	56+ let	muž	žena	trvalý pobyt	dlouhodobý, azyl, jiný	ANO	NE
obecné kurzy ČJ pro začátečníky	19,9	15,5	25,3	21,3	19,1	11	18,3	21,2	9,5	29,7	15,7	30,1
obecné kurzy ČJ pro pokročilé	33,5	28,3	37,9	36,3	32,8	24,4	28	38,9	25	41,5	31,8	37,5
přípravné kurzy pro získání trv. pobytu, občanství	33,5	25,7	43,8	37	29,6	15,9	29,8	37,2	25,8	40,8	38,9	19,7
profesní, specializační kurzy	37,5	45,2	43	37,2	30,3	14,8	33,4	41,5	30,1	44,6	40,7	28,6

Zvýrazněné buňky – signifikantní rozdíly mezi celkem a sloupcovými kategoriemi (test homogenity na hladině 95 %).

Tabulka 18 Zájem o jazykové kurzy – podle sebehodnocení mluvené češtiny a celkové úrovně češtiny

(v procentech)	Celkem	Znalost češtiny - mluvení					Celková úroveň češtiny		
		1 = umí výborně	2	3	4	5 = neumí vůbec	velmi dobrá	průměrná, kolísavá	slabá
obecné kurzy ČJ pro začátečníky	19,9	2,5	9,6	22,5	54,2	47,8	3,8	22,2	53,5
obecné kurzy ČJ pro pokročilé	33,5	8,6	26,7	52,9	56,7	27,3	12,8	52,3	41,5
přípravné kurzy pro získání trv. pobytu, občanství	33,5	23,5	33,9	41,7	41,9	19,1	26,3	43,6	28,3
profesní, specializační kurzy	37,5	31	43,3	42,4	35,3	18,2	38,2	41,9	25

Zvýrazněné buňky – signifikantní rozdíly mezi celkem a sloupcovými kategoriemi (test homogenity na hladině 95 %).

Poznámka: Respondenti se ke každému typu kurzu vyjádřili, zda by o něj měli zájem. Tabulka je souhrnným zobrazením odpovědí „ano“ na každou z otázek. Součet řádků tedy nedává 100 %, neboť respondenti mohli mít zájem o více typů kurzů.

Sociální a ekonomická situace migrantů

Tabulka 19 Jak často zažívají respondenti špatné pracovní podmínky – podle státního občanství – test ANOVA

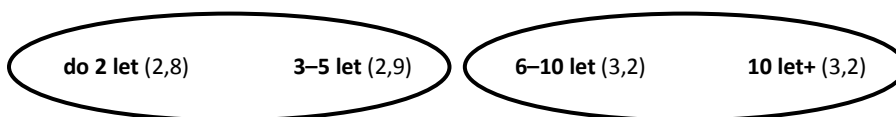
	Státní občanství				
	Ukrajina	Rusko	Vietnam	Postsovětské republiky	Ostatní státy mimo EU
Průměr na škále 1–4	3,2	3,5	3,5	3,4	3,1
Směrodatná odchylka	0,8	0,7	0,8	0,7	0,9
N pro průměr	378	136	80	73	115

Škála = 1 – pokaždé 2 – často 3 – málokdy 4 – nikdy

Tabulka 20 Jak často zažívají respondenti obtížnou orientaci na úřadech – podle délky pobytu – test ANOVA

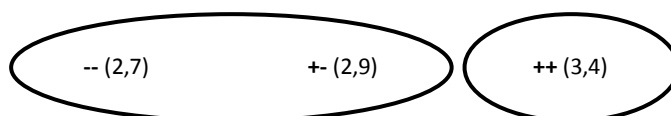
	Délka pobytu			
	do 2 let	3–5 let	6–10 let	10 let a více
Průměr na škále 1–4	2,8	2,9	3,2	3,2
Směrodatná odchylka	1,0	0,8	0,8	0,8
N pro průměr	147	277	324	313

Škála = 1 – pokaždé 2 – často 3 – málokdy 4 – nikdy

Tabulka 21 Jak často zažívají respondenti obtížnou orientaci na úřadech – podle celkové úrovně češtiny – test ANOVA

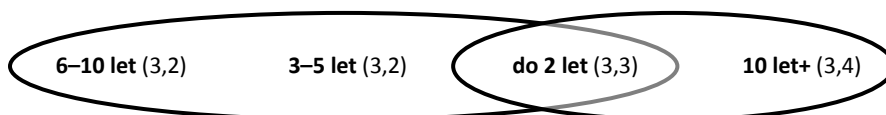
	Úroveň češtiny		
	velmi dobrá (++)	průměrná, kolísavá (+-)	slabá (--)
Průměr na škále 1–4	3,4	2,9	2,7
Směrodatná odchylka	0,7	0,8	1,0
N pro průměr	460	423	188

Škála = 1 – pokaždé 2 – často 3 – málokdy 4 – nikdy

Tabulka 22 Jak často zažívají respondenti špatné pracovní podmínky – podle délky pobytu – test ANOVA

	Délka pobytu			
	do 2 let	3–5 let	6–10 let	10 let a více
Průměr na škále 1–4	3,3	3,2	3,2	3,4
Směrodatná odchylka	0,8	0,8	0,8	0,7
N pro průměr	86	187	239	257

Škála = 1 – pokaždé 2 – často 3 – málokdy 4 – nikdy

Tabulka 23 Jak je obtížné zaplatit náklady na bydlení

(v procentech)	Celkem	Státní občanství				
		Ukrajina	Rusko	Vietnam	Postsovětské republiky	Ostatní státy mimo EU
Počet respondentů	1105	485	215	91	107	207
velmi obtížné	11,9	11,1	7	9,9	7,5	21,7
spíše obtížné	31	36,5	28,8	28,6	22,4	25,6
spíše snadné	39,5	37,5	42,3	51,6	42,1	34,3
velmi snadné	10,2	8,2	15,3	3,3	19,6	7,7
netýká se, vůbec nehradí	7,5	6,6	6,5	6,6	8,4	10,6
Celkem procent	100	100	100	100	100	100

Zvýrazněné buňky – signifikantní rozdíly mezi celkem a sloupcovými kategoriemi (test homogenity na hladině 95 %).

Tabulka 24 Jak je obtížné zaplatit náklady na potraviny

(v procentech)	Celkem	Kategorie zaměstnání							
		Zákonodárci a řídicí pracovníci	Specialisté	Odborní pracovníci	Úředníci	Pracovníci ve službách	Řemeslníci a kvalifikovaní pracovníci	Obsluha strojů a zařízení	Pomocní pracovníci
Počet respondentů	1103	23	104	59	51	215	105	30	140
obtížné	19,4	0	11,5	15,3	7,8	19,5	28,6	16,7	33,6
snadné	76,6	100	88,5	83,1	90,2	76,7	71,4	83,3	65,7
netýká se	4	0	0	1,7	2	3,7	0	0	0,7
Celkem procent	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Tabulka 25 Kam by se obrátil pro půjčení peněz – podle státního občanství

(v procentech)	Celkem	Státní občanství				
		Ukrajina	Rusko	Vietnam	Postsovětské republiky	Ostatní státy mimo EU
Počet respondentů	1006	454	195	78	104	175
rodina a příbuzní žijící v ČR	27	32,8	23,1	56,4	10,6	13,1
rodina a příbuzní žijící v zahraničí	26,5	18,1	34,4	12,8	35,6	40,6
známí, přátelé nebo kolegové mezi migranty v ČR	17,8	22,9	16,4	12,8	9,6	13,1
banka nebo úvěrová společnost	15,9	15,4	16,9	15,4	12,5	18,3
někdo jiný	6,7	3,5	3,1	2,6	26	9,1
čeští známí, přátelé nebo kolegové	6,1	7,3	6,2	0	5,8	5,7
Celkem procent	100	100	100	100	100	100

Zvýrazněné buňky – signifikantní rozdíly mezi celkem a sloupcovými kategoriemi (test homogenity na hladině 95 %).

Tabulka 26 Využití služby – podle celkové úrovně češtiny

(v procentech)	Celkem	bezplatné právní služby týkající se pobytu v ČR			placené právní služby týkající se pobytu v ČR			jiné bezplatné poradenství			bezplatný doprovod tlumočnicka			placené služby zprostředkovatele		
		velmi dobrá	průměrná, kolísavá	slabá	velmi dobrá	průměrná, kolísavá	slabá	velmi dobrá	průměrná, kolísavá	slabá	velmi dobrá	průměrná, kolísavá	slabá	velmi dobrá	průměrná, kolísavá	slabá
Počet respondentů	1100	464	437	192	461	435	192	463	432	191	464	434	191	464	430	191
nikdy o podobných službách neslyšel	32,5	18,1	38	55,2	12,4	21,1	43,8	23,8	44,2	60,7	28	50,2	60,7	14,9	27	40,8
slyšel o těchto službách, ale nikdy je nevyužil	46,4	55,8	43,5	29,7	71,1	57,5	44,3	64,1	45,6	32,5	67,9	44,2	31,4	63,4	53	43,5
tyto služby využil, nebo využívá v současnosti	21,1	26,1	18,5	15,1	16,5	21,4	12	12,1	10,2	6,8	4,1	5,5	7,9	21,8	20	15,7
Celkem procent	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Zvýrazněné buňky – signifikantní rozdíly mezi celkem a sloupcovými kategoriemi (test homogenity na hladině 95 %).

Zdroj: Analýza postavení migrantů a migrantek v Praze, 2017

**PŘÍLOHA 4. ČESKÁ VERZE DOTAZNÍKU POUŽITÉHO PŘI
ZJIŠŤOVÁNÍ POTŘEB A BARIÉR MIGRANTŮ A
MIGRANTEK V HL. M. PRAZE**

CIZINCI 2017

KÓDÉR:

SUPERKONTROLOR:

POŘIZOVAČ:

IDE.71 ČAS ZAČÁTKU ROZHOVORU:

NÁSLEDUJÍCÍ OTÁZKY SLOUŽÍ MIMO JINÉ K VYHLEDÁNÍ RESPONDENTA, ODPOVÍDAJÍCÍHO PŘEDEPSANÝM KVÓTÁM. POKUD TENTO RESPONDENT KVÓTÁM NEVYHOVUJE A NEBUDE S NÍM PROTO MOŽNÉ PROVÉST ROZHOVOR, POUŽIJTE TENTO DOTAZNÍK PRO DALŠÍHO VYHLEDANÉHO RESPONDENTA!

„Dobrý den, jsem tazatelem Centra pro výzkum veřejného mínění, který je součástí Sociologického ústavu Akademie věd. Oslovil jsem Vás, protože v současné době provádíme výzkum migrantů v Praze. Tento výzkum děláme na zakázku Magistrátu hlavního města Prahy v rámci projektu, jehož cílem je zjistit potřeby migrantů žijících v Praze. Dotazování je anonymní a potrvá asi půl hodiny. Většinu otázek si budete vyplňovat samostatně, máme k dispozici několik jazykových verzí dotazníků. Na začátek bych ovšem o Vás potřeboval zjistit pár základních informací.“

Předem děkuji za Vaši ochotu a Váš čas!

„Řekněte, prosím, zda v Praze bydlíte, nebo zde jen pracujete, pobýváte jako turista nebo jste zde na návštěvě?

POKYN: PTEJTE SE RESPONDENTA NA TO, KDE SKUTEČNĚ BYDLÍ, NIKOLI KDE MÁ REGISTRovaný POBYT.

Ano, v Praze bydlíte..... **1**
 ne, bydlíte jinde v ČR => **PODĚKUJTE A UKONČETE ROZHOVOR**..... 2
 ne, nebydlíte v ČR.“ => **PODĚKUJTE A UKONČETE ROZHOVOR**..... 3

1

A.1 „Kolik je Vám let?“

POKYN: POKUD JE RESPONDENTOVÍ MĚNĚ NEŽ 18 LET, PODĚKUJTE A UKONČETE ROZHOVOR.

VĚK RESPONDENTA :

A.2 „Jaké je Vaše občanství?“

POKYN: V PŘÍPADĚ, ŽE RESPONDENT MÁ DVOJÍ OBČANSTVÍ, ZAZNAMENEJTE JEN PRVNÍ ZMÍNĚNÉ OBČANSTVÍ ZE ZEMĚ MIMO EVROPSKOU UNII. ZAŠKRTNĚTE JEDNU MOŽNOST. POKUD RESPONDENT POCHÁZÍ ZE ZEMĚ EVROPSKÉ UNIE, PODĚKUJTE A UKONČETE ROZHOVOR.

Ukrajina		1
Rusko		2
Vietnam		3
Postsovětské republiky (kromě Pobaltí, Ruska a Ukrajiny):	Arménie	4
	Ázerbajdžán	5
	Bělorusko	6
	Gruzie	7
	Kazachstán	8
	Kyrgyzstán	9
	Moldavsko	10
	Tádžikistán	11
	Turkmenistán	12
	Uzbekistán	13
Ostatní státy mimo EU	NE: Belgie, Bulharsko, Estonsko, Finsko, Francie, Chorvatsko, Irsko, Itálie, Kypr, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Malta, Německo, Nizozemsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Řecko, Slovensko, Slovinsko, Španělsko, Švédsko, Velká Británie	VYPIŠTE JAKÝ: <hr/> <hr/>

A.3 „V našem výzkumu se dotazujeme migrantů žijících v různých částech Prahy. Řekněte, prosím, kde v Praze bydlíte? Uveďte prosím název pražské čtvrti.“

PTEJTE SE RESPONDENTA NA TO, KDE SKUTEČNĚ BYDLÍ, NIKOLI KDE MÁ REGISTROVANÝ POBYT. PODEJTE MU KARTU S MAPOU PRAHY A ZAPIŠTE ČÍSELNÝ KÓD ČTVRTI. POKUD NEVÍ NÁZEV ČTVRTI, ZEPTAJTE SE NA NÁZEV ULICE, MĚSTSKÉ ČÁSTI NEBO SPRÁVNÍHO OBVODU (NAPŘ. PRAHA 1-22).

998 = NEVÍ
 999 = ODMÍTL
 ODPOVĚDĚT

KÓD ČTVRTI

--	--	--

Název ulice / správního odvodu v Praze

.....

A.4 „Která z následujících možností nejlépe popisuje Vaše současné pracovní zařazení?

POKYN: POKUD SE RESPONDENT MŮŽE ZAŘADIT DO VÍCE KATEGORIÍ, PTEJTE SE NA HLAVNÍ ČINNOST. POKUD RESPONDENT DOČASNĚ NEPRACUJE (NAPŘ. KVŮLI NEMOCI, DOVOLENÉ, PRÁZDNINÁM, APOD.), ODPOVÍDÁ, JAKO BY BYL DOTAZOVÁN ZA NORMÁLNÍCH OKOLNOSTÍ V PRACOVNÍM OBDOBÍ.

Výdělečně činný (zaměstnanci, podnikatelé, pracující v rodinném podniku),	1	=> pokračujte na otázku A.6	
student,.....	2	=> pokračujte na otázku A.5	
nezaměstnaný,.....	3	=> pokračujte na otázku A.5	
důchodce invalidní nebo starobní,.....	4	=> pokračujte na otázku A.5	
trvale v domácnosti nebo na mateřské či rodičovské dovolené,.....	5	=> pokračujte na otázku A.5	
ostatní.".....	6	=> pokračujte na otázku A.5	☐
ODMÍTL ODPOVĚDĚT.....	7	=> pokračujte na otázku A.6	☐

FILTR: NÁSLEDUJÍCÍ OTÁZKU POKLÁDEJTE JEN TĚM, KTERÍ V OTÁZCE A.4 UVEDLI JINÉ PRACOVNÍ ZAŘAZENÍ NEŽ VÝDĚLEČNOU ČINNOST.

A.5 „Řekněte, prosím, zda v současné době také pracujete (včetně nepravidelných brigád) nebo podnikáte?

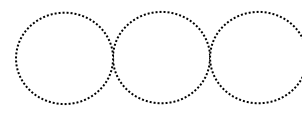
Ano,.....	1	=> pokračujte na otázku A.6	
ne.".....	2	=> pokračujte na str. 4, samovyplňovací část	☐
NEVÍ/NEODPOVĚDĚL...	9	=> pokračujte na str. 4, samovyplňovací část	☐

FILTR: JEN PRO TY, KTERÍ V SOUČASNOSTI MAJÍ PRÁCI NEBO PODNIKAJÍ.

A.6 Popište, prosím, podrobně, jakou práci v ČR vykonáváte? Kde pracujete, v čem podnikáte, co děláte?

**POKYN: ODPOVĚĎ ZAZNAMENEJTE CO NEJPODROBNĚJI (NÁZEV POVOLÁNÍ, POPIS ČINNOSTI, PŘÍPADNĚ S JAKÝM PRACUJE STROJEM). NESTAČÍ ÚDAJ NAPŘ. „DĚLNÍK“, JE POTŘEBA DALŠÍ URČENÍ NAPŘ. „DĚLNÍK U BĚŽÍCÍHO PÁSU VE VÝROBĚ MOTORŮ“. POKUD DOTAZOVANÝ SDĚLÍ, ŽE MÁ VÍCE ZAMĚSTNÁNÍ, PTEJTE SE NA HLAVNÍ ZAMĚSTNÁNÍ NEBO PODNIKÁNÍ – TO, VE KTERÉM TRÁVÍ NEJVÍCE ČASU.
999 = NEODPOVĚDĚL**

ZAPIŠTE PODROBNĚ: _____

A.7 „Řekněte, prosím, kde pracujete nebo podnikáte? Uveďte název čtvrti v Praze.“

PODEJTE DOTÁZANÉMU KARTU S MAPOU PRAHY A ZAPIŠTE ČÍSELNÝ KÓD ČTVRTI. POKUD PRACUJE MIMO PRAHU, ZAPIŠTE KÓD 800. POKUD NEVÍ NÁZEV ČTVRTI, ZEPTĚJTE SE NA NÁZEV ULICE, MĚSTSKÉ ČÁSTI NEBO SPRÁVNÍHO OBVODU (NAPŘ. PRAHA 1-22).

999 = NEVÍ

998 = ODMÍTL

900 = NA RŮZNÝCH MÍSTECH

800 = JINÁ OBEC MIMO PRAHU

KÓD ČTVRTI

--	--	--

Název ulice / správního odvodu v Praze

.....

„Děkuji za odpovědi na úvodní otázky. Teď bych Vás chtěl požádat o samostatné vyplnění dotazníku.“

1. POŽÁDEJTE RESPONDENTA, ABY SAMOSTATNĚ VYPLNIL DRUHOU ČÁST DOTAZNÍKU.

2. ZVAŽTE PODLE PRŮBĚHU ROZHOVORU, ZDA RESPONDENT DOSTATEČNĚ DOBRĚ UMÍ ČESKY A ZEPTĚJTE SE, JAKOU JAZYKOVOU VERZI DOTAZNÍKU PREFERUJE.

3. PODEJTE DOTAZNÍK RESPONDENTOVÍ A INFORMUJTE HO, ŽE SE VÁS MŮŽE ZEPTAT, POKUD NEBUDE ROZUMĚT NĚKTERÉ Z OTÁZEK.

4. PONECHTE DOSTATEK ČASU K VYPLNĚNÍ DOTAZNÍKU. ZŮSTAŇTE NABLÍZKU PRO PŘÍPAD DOTAZŮ.

DOTAZNÍK K SAMOVYPLNĚNÍ – ČESKÁ VERZE

Vážený respondente,

Vaše odpovědi na následující otázky umožní porozumět životu migrantů v Praze. Informace, které nám poskytnete, mají velký význam. Mohou pomoci rozšířit nabídku služeb města Prahy pro migranty, zlepšit postavení migrantů a vztahy mezi Čechy a migranty.

Některé otázky jsou osobní. Ubezpečujeme Vás, že dotazník je anonymní, nikde nebude uvedeno Vaše jméno. Vaše odpovědi, budou zpracovány pouze hromadně statisticky, bez vztahu k Vaší osobě. Zjištění výzkumu také budou prezentována pouze hromadně a budou zcela anonymní.

Předem děkujeme za Vaši ochotu a Váš čas!

POKYNY PRO VYPLŇOVÁNÍ:

PŘI VYPLŇOVÁNÍ SE ŘIĎTE POKYNY V ŠEDÝCH RÁMEČCÍCH.

NA OTÁZKY ODPOVÍDEJTE POSTUPNĚ V POŘADÍ, V JAKÉM JSOU VYTIŠTĚNÉ.

VYPLŇTE PROSÍM ODPOVĚDI U KAŽDÉ Z NÍŽE UVEDENÝCH OTÁZEK, A TO KŘÍŽKEM ČI HÁČKEM/ZAŠKRTNUTÍM DO PRÁZDNÉHO ČTVERECÍKU.

PROSÍME, NEVPISUJTE NIC DO PRÁZDNÝCH POLÍ OZNAČENÝCH ČÁRKOVANĚ.

POKUD SI NEBUDETE VĚDĚT RADY, OBRAŤTE SE NA TAZATELE.

VYPLNĚNÝ DOTAZNÍK PROSÍM VRAŤTE TAZATELI.

O.1 Jak dlouho celkem žijete v České republice? Uved'te prosím počet let a měsíců.

POKYN: POKUD JSTE BYDLEL V ČR JEŠTĚ NĚKDY PŘED TÍMTO POBYTEM, UVEĎTE CELKOVOU DÉLKU POBYTU. VEPIŠTE POČET CELÝCH LET A ZBYLÝ POČET MĚSÍCŮ (NAPŘ. 4 ROKY A 5 MĚSÍCŮ), POKUD ZDE ŽIJETE MĚNĚ NEŽ PO DOBU 1 ROKU, VEPIŠTE 0 LET A PŘÍSLUŠNÝ POČET MĚSÍCŮ.

POČET LET:
POČET MĚSÍCŮ:

O.2 Jaký máte v současné době pobyt v ČR?

POKYN: ZAŠKRTNĚTE JEDNU ODPOVĚĎ.

Trvalý pobyt v ČR => pokračujte na otázku O.5 (str.6)

Udělený azyl v ČR => pokračujte na otázku O.5 (str.6)

Dlouhodobý, nebo přechodný pobyt => pokračujte na otázku O.3

Jiný, nevím => pokračujte na otázku O.6 (str.6)

FILTR: ODPOVÍDEJTE, POKUD MÁTE POVOLENÍ K DLOUHODOBÉMU, NEBO PŘECHODNÉMU POBYTU. ZAŠKRTNĚTE JEDNU ODPOVĚĎ.

O.3 Řekněte, prosím, za jakým účelem máte dlouhodobý pobyt.

Zaměstnání, zaměstnanecká karta

Podnikání

Studium

Vědecký výzkum

Sloučení rodiny

Zelená karta

Modrá karta

Dlouhodobě pobývajících rezidenti EU a jejich rodinní příslušníci

Jiný účel

O.4 Plánujete v budoucnu žádat o trvalý pobyt v České republice?

POKYN: ZAŠKRTNĚTE JEDNU ODPOVĚĎ.

Už jsem žádal a čekám na rozhodnutí

Ano, plánuji

Ne, neplánuji

Zatím nevím

FILTR: ODPOVÍDEJTE, POKUD MÁTE POVOLENÍ K TRVALÉMU POBYTU, NEBO UDĚLENÝ AZYL. ZAŠKRTNĚTE JEDNU ODPOVĚĎ.

O.5 Plánujete v budoucnu žádat o české občanství?

- Už jsem žádal a čekám na rozhodnutí
- Ano, plánuji
- Ne, neplánuji
- Zatím nevím

O.6 Ted', prosím, uveďte několik informací o svém vzdělání a práci v České republice. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

POKYN: ZAŠKRTNĚTE JEDNU ODPOVĚĎ.

- Základní
- Střední bez maturity (na Ukrajině a v Rusku neúplné střední;
ve Vietnamu nižší střední)
- Střední s maturitou (na Ukrajině a v Rusku úplné střední;
ve Vietnamu vyšší střední)
- Vysokoškolské, včetně univerzit a vyšších odborných škol

O.7 Kolik let jste celkem navštěvoval školu, včetně základní? Započtete i nedokončené školy a všechny formy studia, tedy i večerní a dálkové.

UVEĎTE CELKOVÝ POČET LET:

Ted' prosíme o zodpovězení několika upřesňujících otázek o Vaší práci.

FILTR: NA OTÁZKY O.8 AŽ O.11 ODPOVÍDEJTE, JEN POKUD V SOUČASNÉ DOBĚ PRACUJETE (VČETNĚ BRIGÁD) NEBO PODNIKÁTE. POKUD V SOUČASNÉ DOBĚ MÁTE VÍCE ZAMĚSTNÁNÍ NEBO PODNIKÁNÍ, ODPOVÍDEJTE O TOM, VE KTERÉM TRÁVÍTE NEJVÍCE ČASU. POKUD NEPRACUJETE ANI NEPODNIKÁTE, PŘESKOČTE, PROSÍM, NA OTÁZKU O.12 (STR.7). ZAŠKRTNĚTE JEDNU ODPOVĚĎ.

O.8 Jaké je Vaše postavení v práci?

- Zaměstnanec podniku nebo organizace (máte pracovní smlouvu se zaměstnavatelem)
- Zaměstnanec agentury (máte smlouvu s pracovní agenturou)
- Společník, jednatel s. r. o, člen družstva
- Podnikatel pracující v podniku na základě živnostenského listu
- Samostatný podnikatel bez zaměstnanců
- Samostatný podnikatel se zaměstnanci
- Pomáhám v rodinném podniku
- Ostatní
- Nevím

O.9 Kolik hodin týdně obvykle pracujete? Počítejte, prosím, čas, který strávíte ve všech zaměstnáních a/nebo ve svém podnikání.

UVEĎTE POČET HODIT TÝDNĚ:

O.10 Jak často ve svém současném zaměstnání nebo podnikání pracujete o víkendech?

POKYN: ZAŠKRTNĚTE JEDNU ODPOVĚĎ.

Nikdy

Méně často než 1 krát za měsíc

1 až 2krát za měsíc

3krát za měsíc nebo častěji

FILTR: NA TUTO OTÁZKU ODPOVÍDEJTE, JEN POKUD MÁTE PLACENÉ ZAMĚSTNÁNÍ, NIKOLIV PODNIKÁNÍ. ZAŠKRTNĚTE JEDNU ODPOVĚĎ.

O.11 Jakým způsobem jste našel své současné zaměstnání?

Našel jsem si ho sám

Pomohl mi někdo zadarmo, bez úhrady

Pomohl mi někdo za peníze, finanční odměnu

Jinak

Nyní, prosím, odpovězte na otázky ohledně Vaší rodiny a bydlení.

O.12 Uveďte prosím svůj rodinný stav. Jste

POKYN: ZAŠKRTNĚTE JEDNU ODPOVĚĎ.

Ženatý, vdaná => pokračujte na otázku. O.14

Svobodný, svobodná => pokračujte na otázku O.13

Rozvedený, rozvedená => pokračujte na otázku O.13

Vdovec, vdova => pokračujte na otázku O.13

FILTR: NA OTÁZKU ODPOVÍDEJTE POUZE POKUD NEJSTE ŽENATÝ/VDANÁ.

O.13 Máte partnera (přítele, přítelkyni)?

Ano => pokračujte na otázku O.14

Ne => pokračujte na otázku O.17 (str.8)

FILTR: NA NÁSLEDUJÍCÍ OTÁZKY O.14 AŽ O.16 ODPOVÍDEJTE POUZE POKUD MÁTE MANŽELA/MANŽELKU, NEBO PARTNERA/PARTNERKU.

O.14 Žije Váš partner /manžel (Vaše partnerka/manželka) v České republice?

Ano

Ne

O.15 Má Váš partner, nebo manžel české občanství?

Ano

Ne

O.16 Je Váš partner, nebo manžel české národnosti?

Ano

Ne

O.17 Řekněte, prosím, kolik máte dětí.

POKYN: POČÍTEJTE VSECHNY SVÉ DĚTI, I TY DOSPĚLÉ.

Nemám žádné děti

=> pokračujte na otázku O.20

Mám děti

VEPIŠTE POČET DĚTÍ:

=> pokračujte na otázku O.18

FILTR: NA OTÁZKU ODPOVÍDEJTE POUZE POKUD MÁTE DĚTI.

O.18 Žije alespoň jedno z Vašich dětí v ČR?

Ano

=> pokračujte na otázku O.19

Ne

=> pokračujte na otázku O.20

O.19 Uved'te, prosím, věk všech svých dětí žijících v ČR. Začněte, prosím, od nejmladšího dítěte. Pokud máte více dětí, uved'te pět nejmladších.

1. dítě	VĚK DÍTĚTE V CELÝCH LETECH:	
2. dítě	VĚK DÍTĚTE V CELÝCH LETECH:	
3. dítě	VĚK DÍTĚTE V CELÝCH LETECH:	
4. dítě	VĚK DÍTĚTE V CELÝCH LETECH:	
5. dítě	VĚK DÍTĚTE V CELÝCH LETECH:	

O.20 Žije v ČR ještě někdo jiný z blízkých členů Vaší rodiny, jako jsou otec, matka, bratr nebo sestra?

Ano

Ne

Nemám jiné blízké členy rodiny

O.21 Kde v současné době v Praze bydlíte?

ZAŠKRTNĚTE JEDNU ODPOVĚĎ.

- Byt nebo dům, který vlastním já nebo někdo z blízké rodiny
- Byt, dům nebo pokoj, který si pronajímám
- Vysokoškolská kolej
- Ubytovna, penzion nebo hotel
- Jinde

O.22 Kolik osob s Vámi v současné době společně bydlíte?

Bydlím sám => pokračujte na otázku O.25X

Bydlím s dalšími lidmi

VEPIŠTE POČET OSOB
(NEZAPOMEŇTE
ZAPOČÍTAT TAKÉ SEBE)

=> pokračujte na otázku O.23

FILTR: NA OTÁZKY O.23 A O.24 ODPOVÍDEJTE POUZE POKUD BYDLÍTE S DALŠÍMI LIDMI

O.23 Bydlíte s Vámi někdo jiný, než členové Vaší rodiny nebo jiní příbuzní?

Ano

Ne

O.24 Kolik členů má Vaše domácnost, tj. kolik lidí včetně Vás společně nejen žije, ale i hospodaří a má společné příjmy a náklady?

Hospodařím sám

Moje domácnost má celkem
členů (včetně mě):

Následující část je věnována vzdělávání dětí v České republice.

OTÁZKY O.25X AŽ O.33 JSOU JEN PRO TY, KTERÍ MAJÍ DĚTI V ČR. POKUD NEMÁTE DĚTI NEBO VŠECHNY VAŠE DĚTI ŽIJÍ MIMO ČR, PŘESKOČTE NA OTÁZKU O.34 NA STRANĚ 12.

O.25X Navštěvuje nebo navštěvovalo nějaké Vaše dítě školské zařízení v ČR?

Ano => pokračujte na otázku O.25

Ne => pokračujte na otázku O.30 (str.11)

FILTR: NA NÁSLEDUJÍCÍ OTÁZKU O.25 ODPOVÍDEJTE, JEN POKUD VAŠE DÍTĚ NAVŠTĚVUJE NEBO NAVŠTĚVOVALO ŠKOLSKÉ ZAŘÍZENÍ V ČR.

O.25 Uveďte, prosím, zda některé z Vašich dětí navštěvovalo nebo v současné době navštěvuje v ČR některé z následujících školních zařízení?

POKYN: ZAŠKRTNĚTE JEDNU ODPOVĚĎ V KAŽDÉM ŘÁDKU.

	ANO	NE	
a) Předškolní zařízení (jesle nebo mateřská škola)	☐	☐	<input type="text"/>
b) Základní škola	☐	☐	<input type="text"/>
c) Střední škola včetně víceletých gymnázií	☐	☐	<input type="text"/>
d) Vyšší odborná nebo vysoká škola	☐	☐	<input type="text"/>

O.26 Uved'te, jak důležité pro Vás při výběru školy pro Vaše dítě/děti byly nebo jsou následující faktory.

POKYN: ZAŠKRTNĚTE JEDNU ODPOVĚĎ V KAŽDÉM ŘÁDKU

	VELMI DŮLEŽITÉ	SPÍŠE DŮLEŽITÉ	SPÍŠE NEDŮLEŽITÉ	ZCELA NEDŮLEŽITÉ	NEVÍM, NETÝKA SE	
a) Škola se nachází v blízkosti mého bydliště	☐	☐	☐	☐	☐	
b) Je to státní škola	☐	☐	☐	☐	☐	
c) Do školy docházejí děti jiných mých krajanů	☐	☐	☐	☐	☐	
d) Škola nabízí kvalitní výuku	☐	☐	☐	☐	☐	
e) Většina výuky neprobíhá v českém jazyce	☐	☐	☐	☐	☐	
f) Škola nabízí doučování češtiny	☐	☐	☐	☐	☐	
g) Výuka probíhá v mém mateřském jazyce	☐	☐	☐	☐	☐	

O.27 Když si vzpomenete na zkušenosti se školami v ČR v roli rodiče, setkal jste se někdy s následujícími situacemi?

POKYN: ZAŠKRTNĚTE JEDNU ODPOVĚĎ V KAŽDÉM ŘÁDKU

	ANO	NE	
a) Jazyková bariéra - nedokázal jsem se domluvit s učitelem nebo vedením školy	☐	☐	
b) Škola se mnou málo komunikovala, neposkytovala dost informací	☐	☐	
c) Pociťoval jsem, že se mnou jednají hůř, než s ostatními českými rodiči	☐	☐	
d) Moje dítě potřebovalo doučování nebo asistenta, ale ve škole to nebylo dostupné	☐	☐	

O.28X Dochází nebo docházelo nějaké Vaše dítě v ČR na doučování nebo využívalo pomoci asistenta?

Ano => pokračujte na otázku O.28

Ne => pokračujte na otázku O.29 (str.11)

FILTR: NA OTÁZKU O.28 ODPOVÍDEJTE POUZE POKUD VAŠE DÍTĚ BYLO ČI JE DOUČOVÁNO NEBO VYUŽÍVALO ČI VYUŽÍVÁ POMOC ASISTENTA.

O.28 Jaký typ doučování Vaše dítě využívalo?

POKYN: ZAŠKRTNĚTE JEDNU ODPOVĚĎ V KAŽDÉM ŘÁDKU

	ANO	NE	
a) Doučování nebo pomoc asistenta organizované školou	☐	☐	
b) Doučování nebo pomoc asistenta organizované nějakou jinou organizací	☐	☐	
c) Soukromé doučování (soukromý učitel mimo školu)	☐	☐	

O.29 Dochází nebo docházelo nějaké Vaše dítě v ČR do školní družiny nebo školního klubu?

ZAŠKRTNĚTE JEDNU ODPOVĚĎ.

- Ano
- Ne
- Netýká se mého dítěte/mých dětí (nikdy nena-
navštěvovaly základní školu v ČR)
- Nevím

O.30 Navštěvuje nebo navštěvovalo Vaše dítě/děti v ČR nějaké kroužky ve svém volném čase?

POKYN: ZAŠKRTNĚTE JEDNU ODPOVĚĎ.

- Ano => pokračujte na otázku O.31
- Ne => pokračujte na otázku O.33 (str.12)
- Nevím => pokračujte na otázku O.33 (str.12)
- Nemám zájem, aby moje děti chodily do kroužků v ČR => pokračujte na otázku O.33 (str.12)

FILTR: NA OTÁZKY O.31 A O.32 ODPOVÍDEJTE POUZE POKUD VAŠE DÍTĚ/DĚTI NAVŠTĚVOVALY NEBO NAVŠTĚVUJÍ KROUŽKY V ČR. ZAŠKRTNĚTE JEDNU ODPOVĚĎ V KAŽDÉM ŘÁDKU.

O.31 Na jaké kroužky Vaše dítě/děti chodí nebo chodily?

	ANO	NE							
a) Hudební, taneční nebo dramatické kroužky	☐	☐	<table border="1"> <tr><td> </td></tr> <tr><td> </td></tr> <tr><td> </td></tr> <tr><td> </td></tr> <tr><td> </td></tr> <tr><td> </td></tr> </table>						
b) Výtvarné a rukodělné kroužky nebo keramika	☐	☐							
c) Jazykové kroužky	☐	☐							
d) Přírodovědné nebo turistické kroužky	☐	☐							
e) Sportovní kroužky, oddíly a kluby	☐	☐							
f) Jiné kroužky	☐	☐							

O.32 Chodí nebo chodily Vaše děti na kroužky pořádané následujícími organizacemi?

POKYN: ZAŠKRTNĚTE JEDNU ODPOVĚĎ V KAŽDÉM ŘÁDKU.

	NIKDY JSEM O TĚTO ORGANIZACI NESLYŠEL	SLYŠEL JSEM O NÍ, ALE MOJE DĚTI TAM NECHODILY	MOJE DĚTI TAM CHODÍ NEBO CHODILY	NEVÍM			
a) Základní umělecká škola (ZUŠ)	☐	☐	☐	☐	<table border="1"> <tr><td> </td></tr> <tr><td> </td></tr> </table>		
b) Dům dětí a mládeže (DDM)	☐	☐	☐	☐			

O.33 Jak byste charakterizoval kroužky a jejich dostupnost pro děti v Praze?**ZAŠKRTNĚTE JEDNU ODPOVĚĎ V KAŽDÉM ŘÁDKU.**

	ROZHODNĚ SOUHLASÍM	SPÍŠE SOUHLASÍM	SPÍŠE NESOUHLASÍM	ROZHODNĚ NESOUHLASÍM	NEVÍM	
a) Kroužky jsou pro mě příliš drahé	☐	☐	☐	☐	☐	
b) Nemám dostatek informací o dostupných kroužcích pro děti	☐	☐	☐	☐	☐	
c) Kroužky jsou špatně dopravně dostupné	☐	☐	☐	☐	☐	
d) Kroužky jsou organizovány v nevyhovujícím čase	☐	☐	☐	☐	☐	

NA NÁSLEDUJÍCÍ OTÁZKY ODPOVÍDAJÍ VŠICHNI RESPONDENTI

Následující část je věnována Vaší znalosti českého jazyka a zkušenostem s výukou češtiny.

O.34 Ohodnoťte svoji znalost češtiny na škále od 1 do 5.**POKYN: ZAŠKRTNĚTE JEDNU ODPOVĚĎ V KAŽDÉM ŘÁDKU.**

	UMÍM VÝBORNĚ				NEUMÍM VŮBEC	
	1	2	3	4	5	
a) Jak dobře rozumíte mluvené češtině?	☐	☐	☐	☐	☐	
b) Jak dobře mluvíte česky?	☐	☐	☐	☐	☐	
c) Jak dobře rozumíte psané češtině?	☐	☐	☐	☐	☐	
d) Jak dobře píšete česky?	☐	☐	☐	☐	☐	

O.35 Jak často používáte češtinu? Zkuste odhadnout, kolik zhruba procent svého času používáte při komunikaci češtinu. Jde o čas v práci (a ve škole), doma a ve volném čase.

POKYN: V KAŽDÉM ŘÁDKU, PROSÍM, ZAKROUŽKUJTE PODÍL V PROCENTECH (NAPŘ. POKUD MLUVÍTE Z 50% ČESKY A Z 50% JINÝM JAZYKEM, ZKROUŽKUJTE V DANÉM ŘÁDKU „50“). POKUD NEPRACUJETE ANI NESTUDUJETE, ZAKROUŽKUJTE PROSÍM V ŘÁDKU A) ODPOVĚĎ 997.

	Vůbec nemluví česky					Mluví pouze česky					nepracuji		
	0 %	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100 %	997	
a) v práci, ve škole	0 %	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100 %	997	
b) doma	0 %	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100 %	x	
c) ve volném čase	0 %	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100 %	x	

O.36 Jak často zažíváte potíže při komunikaci v češtině v následujících situacích?

POKYN: ZAŠKRTNĚTE JEDNU ODPOVĚĎ V KAŽDÉM ŘÁDKU.

	POKAŽDĚ	ČASTO	MÁLOKDY	NIKDY	NETÝKÁ SE MĚ TO, NEBO NENAVŠTĚVUJI	
a) v práci	☐	☐	☐	☐	☐	<input type="text"/>
b) ve škole	☐	☐	☐	☐	☐	<input type="text"/>
c) na úřadech	☐	☐	☐	☐	☐	<input type="text"/>
d) u lékaře	☐	☐	☐	☐	☐	<input type="text"/>
e) volném čase a při běžné komunikaci mimo práci a školu	☐	☐	☐	☐	☐	<input type="text"/>

O.37 Jak často Vám někdo překládá nebo tlumočí např. na úřadech, u lékaře nebo ve škole?

POKYN: ZAŠKRTNĚTE JEDNU ODPOVĚĎ.

- Nikdy => pokračujte na otázku O.40 (str.14)
- Málokdy => pokračujte na otázku O.38
- Často => pokračujte na otázku O.38
- Pokaždé => pokračujte na otázku O.38

FILTR: NA TUTO OTÁZKU ODPOVÍDEJTE, JEN POKUD VÁM NĚKDO PŘEKLÁDÁ. ZAŠKRTNĚTE JEDNU ODPOVĚĎ.

O.38 Kdo pro Vás nejčastěji tlumočí, překládá?

- Profesionální tlumočnick, překladatel
- Zprostředkovatel, tlumočnick z komunity
- Kamarád, známý
- Syn nebo dcera
- Někdo jiný z rodiny
- Interkulturní pracovník nebo jiný pracovník neziskové organizace
- Někdo jiný

O.39 Platíte obvykle za tyto služby tlumočení nebo překlada?

- Ano
- Ne

0.40 Využil byste bezplatných služeb komunitních tlumočnicků nebo interkulturních pracovníků, kteří pomáhají migrantům komunikovat s českými úřady?

POKYN: ZAŠKRTNĚTE JEDNU ODPOVĚĎ.

- Určitě ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Určitě ne
- Nevím

0.41 Máte pocit, že k životu v České republice potřebujete umět česky lépe než dosud?

- Ano
- Ne

0.42 Navštívil jste někdy v ČR kurzy českého jazyka? Pokud ano, jak dlouho jste na tyto kurzy chodil? V případě několika kurzů uveďte, jak dlouho jste je všechny navštěvoval.

POKYN: ZAŠKRTNĚTE JEDNU ODPOVĚĎ.

- Ne => pokračujte na otázku 0.45 (str.15)
- Ano, méně než 4 měsíce => pokračujte na otázku 0.43
- Ano, 4 měsíce až jeden rok => pokračujte na otázku 0.43
- Ano, více než 1 rok => pokračujte na otázku 0.43

FILTR: NA NÁSLEDUJÍCÍ OTÁZKY 0.43 A 0.44 ODPOVÍDEJTE, JEN POKUD JSTE NAVŠTĚVOVAL KURZY ČESKÉHO JAZYKA.

0.43 Uveďte, prosím, kdo tuto výuku českého jazyka organizoval?

POKYN: Z NABÍDKY VYBERTE MAXIMÁLNĚ TŘI VARIANTY ODPOVĚDÍ TÝKAJÍCÍ SE KURZŮ, KTERÉ JSTE NAVŠTĚVOVAL NEJDÉLE A JEJICH ČÍSELNÝ KÓD VEPIŠTE DO RÁMEČKŮ VPRAVO.

1. Integrační centrum Praha – různé pobočky na I.P. Pavlova (Žitná), na Pankráci (Hvězdova), v Modřanech (Sofijské náměstí), na Lužinách (Zázvorkova), na Černém mostě (Bratří Venclíků) nebo v areálu SAPA
2. Jiné neziskové organizace (např. InBAZE, SIMI, OPU, PPI, CIC, META, Info Dráček, klub Hanoj atd.)
3. Komerční jazyková škola
4. Ústav jazykové a odborné přípravy Univerzity Karlovy (ÚJOP UK)
5. Měl jsem soukromého učitele/učitelku
6. Jiná instituce
9. Nevím

1.
ORGANIZACE

2.
ORGANIZACE

3.
ORGANIZACE

O.44 Jak jste nebo jak jste byl celkově spokojený s touto výukou českého jazyka?

POKYN: V PŘÍPADĚ VÍCE KURZŮ HODNOŤTE, PROŠÍM, TEN, KTERÝ JSTE NAVŠTĚVOVAL NEJDÉLE. ZAŠKRTNĚTE JEDNU ODPOVĚĎ.

- Velmi spokojen
- Spíše spokojen
- Spíše nespokojen
- Velmi nespokojen

O.45 Jak hodnotíte nabídku jazykových kurzů češtiny pro cizince v Praze?

ZAŠKRTNĚTE JEDNU ODPOVĚĎ.

- Určitě dostačující
- Spíše dostačující
- Spíše nedostačující
- Určitě nedostačující
- Nevím, nedokážu posoudit

O.46 Měl byste zájem navštěvovat některé z těchto jazykových kurzů?

ZAŠKRTNĚTE JEDNU ODPOVĚĎ V KAŽDÉM ŘÁDKU.

	ANO	NE	
a) obecné kurzy českého jazyka pro začátečníky	☐	☐	<input type="text"/>
b) obecné kurzy českého jazyka pro pokročilé	☐	☐	<input type="text"/>
c) přípravné kurzy na jazykovou zkoušku pro získání trvalého pobytu nebo občanství	☐	☐	<input type="text"/>
d) profesní, specializační kurzy českého jazyka	☐	☐	<input type="text"/>

O.47 Co jsou podle Vás největší nedostatky současných nabízených kurzů českého jazyka?

POKYN: Z NABÍDKY VYBERTE MAXIMÁLNĚ TŘI VARIANTY ODPOVĚDÍ A JEJICH ČÍSELNÝ KÓD VEPIŠTE DO RÁMEČKŮ VPRAVO.

1. vysoká cena kurzů
2. místo konání kurzů je špatně dopravně dostupné z mého bydliště nebo pracoviště
3. nevyhovující doba konání kurzů
4. nevyhovující jazyková úroveň kurzů
5. nedostatečná kapacita kurzů
6. přílišná délka kurzů
7. nízká kvalita výuky
8. jiné
9. nevím, nemám zkušenost
10. nevidím žádné nedostatky

1.
NEDOSTATEK

2.
NEDOSTATEK

3.
NEDOSTATEK

O.52 Pokud byste si během svého pobytu v ČR potřeboval půjčit peníze, na koho byste se nejspíše obrátil?

ZAŠKRTNĚTE JEDNU ODPOVĚĎ.

- Rodina a příbuzní žijící v ČR
- Rodina a příbuzní žijící v zahraničí
- Známí, přátelé nebo kolegové mezi migranty v ČR
- Čeští známí, přátelé nebo kolegové
- Banka nebo úvěrová společnost
- Někdo jiný

Ted' prosíme o zodpovězení několika obecných otázek o Vašem životě v ČR.

O.53 Máte dostatek informací o právech a povinnostech spojených se statutem migranta v ČR?

ZAŠKRTNĚTE JEDNU ODPOVĚĎ.

- Určitě dostatek
- Spíše dostatek
- Spíše nedostatek
- Určitě nedostatek
- Vůbec se o svá práva a povinnosti nezajímám/
nezjišťuji to

O.54 Uved'te, prosím, odkud tyto informace nejčastěji čerpáte, kde je vyhledáváte?

POKYN: Z NABÍDKY VYBERTE MAXIMÁLNĚ TŘI VARIANTY ODPOVĚDÍ A JEJICH ČÍSELNÝ KÓD VEPIŠTE DO RÁMEČKŮ VPRAVO.

1. Ptám se příslušníků rodiny a příbuzných žijících v ČR
2. Ptám se ostatních známých krajanů nebo jiných cizinců
3. Ptám se svých českých známých nebo kolegů
4. Zjišťuji osobně na úřadech nebo jejich oficiálních webových stránkách
5. Zjišťuji na internetových stránkách, diskuzích krajanů nebo jiných cizinců
6. Obracím se na české neziskové organizace pomáhající bezplatně migrantům (např. ICP, InBAZE, SIMI, OPU, PPI, CIC, META, Info Dráček, klub Hanoj atd.)
7. Platím si konzultace zprostředkovatelů nebo tlumočnicků
8. Platím si konzultace právníků nebo právnických firem
9. Jinak
10. Vůbec se o svá práva a povinnosti nezajímám, nezjišťuji to

1. ZDROJ

2. ZDROJ

3. ZDROJ

0.55 Uved'te, prosím, v jakých oblastech pocítujete největší nedostatek informací?

POKYN: Z NABÍDKY VYBERTE MAXIMÁLNĚ TŘI VARIANTY ODPOVĚDÍ A JEJICH ČÍSELNÝ KÓD VEPIŠTE DO RÁMEČKŮ VPRAVO.

1. Práce a pracovní podmínky
2. Podnikání v ČR

1. OBLAST

3. Podmínky pobytu v ČR a získání pobytového oprávnění nebo českého občanství

2. OBLAST

4. Školský systém a podmínky vzdělávání v ČR

3. OBLAST

5. Zdravotní péče a zdravotní pojištění v ČR

6. Sociální systém a podmínky využití sociální podpory
7. Bydlení, práva a povinnosti, vlastnictví a pronajímání

8. Ostatní

9. Mám všechny informace, které potřebuji

0.56 Lidé se potýkají s různými potížemi. Jak často Vy sám (nebo nejbližší členové Vaší rodiny) v ČR zažíváte následující situace?

ZAŠKRTNĚTE JEDNU ODPOVĚD V KAŽDÉM ŘÁDKU.

	POKAŽDĚ	ČASTO	MÁLOKDY	NIKDY	NETÝKÁ SE MĚ TO	
a) Špatný školní prospěch dětí	☐	☐	☐	☐	☐	<input type="text"/>
b) Diskriminace v práci	☐	☐	☐	☐	☐	<input type="text"/>
c) Špatné pracovní podmínky	☐	☐	☐	☐	☐	<input type="text"/>
d) Vztahové a partnerské problémy	☐	☐	☐	☐	☒	<input type="text"/>
e) Obtížná orientace na úřadech	☐	☐	☐	☐	☒	<input type="text"/>
f) Projevy nepřijetí ze strany českých občanů	☐	☐	☐	☐	☒	<input type="text"/>
g) Projevy nepřijetí ze strany jiných cizinců	☐	☐	☐	☐	☒	<input type="text"/>
h) Pocit, že Praha není bezpečným městem	☐	☐	☐	☐	☒	<input type="text"/>

0.57 Využil jste někdy za dobu svého pobytu následující služby určené migrantům v ČR?

ZAŠKRTNĚTE JEDNU ODPOVĚĎ V KAŽDÉM ŘÁDKU.

	NIKDY JSEM O PODOBÝCH SLUŽBÁCH NESLYŠEL	SLYŠEL JSEM O TĚCHTO SLUŽBÁCH, ALE NIKDY JSEM JE NEVYUŽIL	TYTO SLUŽBY JSEM VYUŽIL NEBO VYUŽÍVÁM V SOUČASNOSTI	
a) <u>bezplatné</u> právní služby týkající se pobytu v ČR	☐	☐	☐	
b) placené právní služby týkající se pobytu v ČR	☐	☐	☐	
c) jiné <u>bezplatné</u> poradenství, například sociální poradenství nebo služby psychologa	☐	☐	☐	
d) <u>bezplatný</u> doprovod tlumočnicka nebo interkulturního pracovníka – například na úřadě, ve škole, u zaměstnavatele	☐	☐	☐	
e) placené služby zprostředkovatele, který zařídí, co je potřeba	☐	☐	☐	

FILTR: NA NÁSLEDUJÍCÍ OTÁZKU 0.58 ODPOVÍDEJTE, JEN POKUD JSTE NĚKDY VYUŽIL BEZPLATNOU SLUŽBU – MOŽNOSTI A, C, D V PŘEDCHOZÍ OTÁZCE.

0.58 Kdo poskytoval bezplatnou službu, kterou jste využil?

POKYN: Z NABÍDKY VYBERTE MAXIMÁLNĚ TŘI VARIANTY ODPOVĚDÍ A JEJICH ČÍSELNÝ KÓD VEPIŠTE DO RÁMEČKŮ VPRAVO.

1. Integroční centrum Praha – různé pobočky na I.P. Pavlova (Žitná), na Pankráci (Hvězdova), v Modřanech (Sofijské náměstí), na Lužinách (Zázvorkova), na Černém mostě (Bratři Venclíků) nebo v areálu SAPA	1.
POSKYTOVATEL
2. Jiná nezisková organizace (např. InBAZE, SIMI, OPU, PPI, CIC, META, Info Dráček, klub Hanoj atd.)	____
3. Městská část (úředníci sociálního odboru, jiní pracovníci úřadu městské části)	2.
POSKYTOVATEL
4. Úřad práce	____
5. Ministerstvo vnitra (OAMP) nebo Cizinecká policie	3.
POSKYTOVATEL
6. Advokátní/právní kancelář, zprostředkovatel	____
7. Moji známí, kamarádi	
8. Někdo jiný	____
9. Nevím, kdo službu poskytoval	

O.59 Uved'te, prosím, zda jste během uplynulých 5 let v ČR navštívil některou z následujících akcí nebo společenských událostí? Máme na mysli například koncerty, festivaly, sportovní akce apod.

ZAŠKRTNĚTE JEDNU ODPOVĚĎ V KAŽDÉM ŘÁDKU.

	NIKDY JSEM O TAKÝCH AKCÍCH NESLYŠEL	SLYŠEL JSEM O NICH, ALE NIKDY JSEM JE NENAVŠTÍVIL	TAKOVÝCH AKCÍ JSEM SE PÁKRÁT ZÚČASTNIL	TAKOVÝCH AKCÍ SE ZÚČASTŇUJI PRAVIDELNĚ	
a) Akce pro veřejnost v okolí Vašeho bydliště	☐	☐	☐	☐	
b) Akce pro veřejnost v jiných částech Prahy	☐	☐	☐	☐	
c) Akce pořádané krajskými spolky nebo jinými sdruženími migrantů v ČR	☐	☐	☐	☐	

O.60 Jak byste pomocí této škály označil svůj vztah ke skupinám obyvatelstva žijícím na území České republiky?

ZAŠKRTNĚTE JEDNU ODPOVĚĎ V KAŽDÉM ŘÁDKU.

	VELMI SYMPATIČTÍ	SPÍŠE SYMPATIČTÍ	ANI SYMPATIČTÍ, ANI NESYMPATIČTÍ	SPÍŠE NESYMPATIČTÍ	VELMI NESYMPATIČTÍ	
a) Slováci	☐	☐	☐	☐	☐	
b) Poláci	☐	☐	☐	☐	☐	
c) Rusové	☐	☐	☐	☐	☐	
d) Němci	☐	☐	☐	☐	☐	
e) Romové	☐	☐	☐	☐	☐	
f) Ukrajinci	☐	☐	☐	☐	☐	
g) Češi	☐	☐	☐	☐	☐	
h) Bulhaři	☐	☐	☐	☐	☐	
i) Vietnamci	☐	☐	☐	☐	☐	
j) Rumuni	☐	☐	☐	☐	☐	
k) Číňané	☐	☐	☐	☐	☐	
l) Arabové	☐	☐	☐	☐	☐	

O.61 Myslíte si, že budete za 5 let žít v ČR?

ZAŠKRTNĚTE JEDNU ODPOVĚĎ.

- Určitě ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Určitě ne

O.62 Plánujete žít v ČR napořád? Zaškrtněte jednu odpověď.

ZAŠKRTNĚTE JEDNU ODPOVĚĎ.

- Určitě ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Určitě ne

O.63 Uved'te, jak jste celkově spokojen

POKYN: V KAŽDÉM ŘÁDKU ZAŠKRTNĚTE JEDNU ODPOVĚĎ.

	ROZHODNĚ SPOKOJEN	SPÍŠE SPOKOJEN	SPÍŠE NESPOKOJEN	ROZHODNĚ NESPOKOJEN	NETÝKÁ SE MĚ TO	
a) Se svou současnou prací nebo podnikáním	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) Se svou finanční situací	☐	☐	☐	☐	X	☐
c) S bytovou situací	☐	☐	☐	☐	X	☐
d) Se vztahy s Čechy	☐	☐	☐	☐	X	☐
e) S obrazem migrantů v českých médiích	☐	☐	☐	☐	X	☐

O.64 Co by podle Vás město Praha mohlo dělat pro migranty, aby jim zjednodušilo život?

.....

.....

.....

Děkujeme mnohokrát za Váš čas a ochotu!!!

Na závěr bychom Vás chtěli požádat o Vaši e-mailovou adresu nebo číslo na mobilní telefon, kam bychom Vám zaslali stručnou zprávu s hlavními zjištěními a také pozvánku na tiskovou konferenci, kde budeme výsledky výzkumu prezentovat. V případě dalšího výzkumu migrantů bychom si Vás také dovolili znovu oslovit.

Kontaktní e-mail nebo telefonní číslo:

Město Praha bude v tomto roce vydávat aktualizované informace o bezplatných službách pro migranty. Na uvedenou emailovou adresu Vám informace zašleme.

Přejeme Vám mnoho úspěchů!

PROSÍM, VRAŤTE VYPLNĚNÝ DOTAZNÍK TAZATELI

POTÉ, CO RESPONDENT VYPLNIL DOTAZNÍK:

- 1. PŘEKONTROLUJTE, ZDA JSOU ZAŠKRTNUTÉ NEBO VYPLNĚNÉ VŠECHNY ODPOVĚDI.**
- 2. POKUD RESPONDENT NA NĚKTERÉ VÝŠE ZMÍNĚNÉ OTÁZKY NEODPOVĚDĚL, POŽÁDEJTE HO O UPŘESNĚNÍ A V PŘÍPADĚ JEHO NEOCHOTY POZNAMENEJTE, ŽE ODMÍTÁ ODPOVĚDĚT.**

OTÁZKY PRO TAZATELE - VYPLŇTE IHNED PO SKONČENÍ ROZHOVORU!

IDE.72 ČAS KONCE ROZHOVORU (VČETNĚ SAMOVYPLNĚNÍ DOTAZNÍKU):

		:		
--	--	---	--	--

T.2 Zaznamenejte název čtvrti, ve které proběhlo dotazování s použitím číselníku s mapou hl. m. Prahy.

KÓD ČTVRTI

--	--	--

T.3 DOTÁZANÝ JE:

MUŽ = 1
ŽENA = 2

--

T.4 MÍSTO PROVEDENÍ ROZHOVORU:

- Práce respondenta, 1
- Práce tazatele, 2
- Domov respondenta, 3
- Domov tazatele, 4
- Kavárna, restaurace nebo jiný uzavřený veřejný prostor, 5
- Otevřený veřejný prostor, 6
- Prostory úřadu, 7
- Prostory neziskové organizace, 8
- Jiné místo. Vypište prosím konkrétně: 9

T.5 Jak jste sehnal kontakt na tohoto respondenta?

- Znal/a jsem respondenta/respondentku osobně před dotazováním, 1
- kontakt na respondenta mi poradil někdo z mých známých, 2
- kontakt na respondenta mi poradila organizace, která pracuje s migranty, .. 3
- šla/šel jsem na místo, kde jsem si myslel, že daného migranta najdu, 4
- využila jsem kontakt nebo tip od týmu CVVM, 5
- náhodou. 6
- Jiné místo. Vypište prosím konkrétně: 7

T.7 Jak byste ohodnotil respondentovu celkovou znalost češtiny na následující škále?

VŮBEC NEUMÍ ČESKY

1

2

3

UMÍ ČESKY VÝBORNĚ

4

5

EVIDENČNÍ ČÍSLO TAZATELE:

KRAJ

VSO

OSOBNÍ
ČÍSLO

PŘÍJMENÍ TAZATELE:

Potvrzuji, že jsem výběr dotázaného a výzkumný rozhovor provedl přesně podle pokynů CVVM a že jsem dodržel pravidla Etického kodexu tazatele.

PODPIS:

DNE:

Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

Tato analytická zpráva je výstupem z projektu
**Analýza postavení migrantů a migrantek
na území hl. m. Prahy,**
řešeného Sociologickým ústavem AV ČR, v.v.i.
v období od září roku 2016 do září roku 2017
na zakázku hlavního města Prahy
(smlouva k veřejné zakázce číslo
INO/66/05/001488/2016).

migrantivpraze@soc.cas.cz

Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.
Jilská 1, Praha 1
tel: 210 310 220
E-mail: socmail@soc.cas.cz
www.soc.cas.cz

